

İLLER BANKASI ANONİM ŞİRKETİ

**İLBANK A. Ş. KREDİLERİNİN BÖLGESEL EKONOMİYE ETKİLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ: ESKİŞEHİR MASAL ŞATOSU ÖRNEĞİ**

Yasin KUŞ

UZMANLIK TEZİ

HAZİRAN 2018

İL BANK
TÜRKİYE'NİN YAPICI GÜCÜ

İLLER BANKASI ANONİM ŞİRKETİ

**İLBANK A. Ş. KREDİLERİNİN BÖLGESEL EKONOMİYE ETKİLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ: ESKİŞEHİR MASAL ŞATOSU ÖRNEĞİ**

Yasin KUŞ

UZMANLIK TEZİ

Tez Danışmanı (Kurum)

Hüseyin AYVA

Tez Danışmanı (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Hasan ŞAHİN

Yasin KUŞ tarafından hazırlanan “İlbank A.Ş. Kredilerinin Bölgesel Ekonomiye Etkilerinin Değerlendirilmesi: Eskişehir Masal Şatosu Örneği” adlı tez çalışması aşağıdaki Yeterlik Sınav Kurulu tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile UZMANLIK TEZİ olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmzası
Başkan	Genel Müdür Yardımcısı	Salih YILMAZ	
Üye	Daire Başkanı	Hüseyin TÖREN	
Üye	Daire Başkanı	Hakkı ÇIRAK	
Üye	Daire Başkanı	Orhan IŞIK	
Üye	Daire Başkanı	Doç. Dr. Birol KAYRANLI	

Tez Savunma Tarihi: 20.06.2018

ETİK BEYAN

İLLER BANKASI ANONİM ŞİRKETİ Uzmanlık Tezi Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Yasin KUŞ
20 Haziran 2018

İLBANK A. Ş. Kredilerinin Bölgesel Ekonomiye Etkilerinin Değerlendirilmesi: Eskişehir

Masal Şatosu Örneği

(Uzmanlık Tezi)

Yasin KUŞ

İLLER BANKASI ANONİM ŞİRKETİ

Mart 2018

ÖZET

Yerel yönetimler, yöre halkının ihtiyaçlarının karşılanmasında etkisi olan yönetim birimleridir. Bu birimler, yöre halkına hizmetlerin, daha hızlı ulaşabilmesini ve doğru bir şekilde sunulabilmesini de sağlamaktadırlar. Ancak yerel yönetimler uygulamalarında karşılaşılan bazı dezavantajlar ve sorunlar olduğu da ifade edilmelidir. Yerel yönetim, demokrasinin güçlenmesine yardımcı olurken, ulusal birliği ve bölgeler arası dengeyi olumsuz etkileyebilen özellikler de gösterebilmektedir. Teknik personel yetersizliği ve kaynak eksikliği gibi sorunlar da yerel yönetim birimlerinin uygulamalarında öne çıkan problemler olarak ifade edilebilir. İfade edilen avantajların daha fazla hissedilmesi ve belirtilen dezavantajların ise azaltılması konusunda İLBANK kilit bir rol üstlenmiştir. Projeler arasında tutarlı seçimlerin yapılabilmesini, teknik personel ve kaynak eksikliği konularında da yerel yönetim birimlerinin desteklenmesini gerçekleştiren İLBANK, çeşitli kredilerle bölgelerin kalkınmasında ve bölge ekonomilerinin ve doğal olarak ülke ekonomisinin de olumlu etkilenmesinde önemli bir konumda bulunmaktadır. Tez çalışması, İLBANK'ın anılan olumlu katkılarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amacın ise Eskişehir Masal Şatosu örnek olayı incelemesiyle ortaya konulması hedeflenmektedir. Çalışmada, gerek yerel makamların yorumlarıyla gerekse de bölgede uygulanan anket yöntemiyle Eskişehir Masal Şatosunun, bölge ekonomisi üzerindeki etkileri ele alınmıştır. Bu çalışmalardan elde edilen veriler ise söz konusu yapının, bölge ekonomisini olumlu etkilediği ve İLBANK'ın gerek yerel yönetimlerin karşılaştığı sorunların çözümünde gerekse de şehirlerin gelişmesinde etkisi olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler :Kredi, Eskişehir Masal Şatosu, Turizm, Ekonomi, Yerel Yönetimler.

Sayfa Adedi :115

Tez Danışmanı (Kurum) :Hüseyin AYVA (Kurum)

Tez Danışmanı (Üniversite) :Prof. Dr. Hasan Şahin (Ankara Üniversitesi)

Evaluation of effects of Ilbank A. S. Credits on Regional Economy: The case of Eskisehir

Fairy Castle

(Expertise Thesis)

Yasin KUŞ

İLLER BANKASI A.Ş.

March 2018

ABSTRACT

Local governments are governmental units that are effective in meeting the needs of local people. These units also ensure that the services to the local people can be delivered more quickly and accurately. However, it should also be said that local administrations have some disadvantages and problems in their implementations. Local governments can also help democratic empowerment, while it can also have negative effects on national unity and interregional balance. Problems such as technical staff inadequacy and lack of resources can also be identified as problems that arise in the practice of local government units. Ilbank has played a key role in making the stated benefits more felt and reducing the mentioned disadvantages. Ilbank, which has been able to make consistent choice among the projects, technical staff and lack of resources, has been supporting the local government units and have a part in an important position in the development of the regions with various credits and positive influence of the regional economies and naturally the economy of the country. The aim of the thesis work is to reveal the positive contributions of Ilbank. This aim is aimed at revealing the case study of the Eskisehir Fairy Tale Castle. In the study, the effects of the Eskisehir Fairy Tale Castle on the regional economy were examined by the comments of the local authorities and by the survey method applied in the region. The data obtained from these studies show that this effect positively affects the regional economy and that Ilbank is a solution to the problems faced by local governments as well as the development of cities.

Key Words :Credit, Tourism, Economy, Local Governments, Eskisehir Fairy Tale Castle.
Page Number :115
Supervisor (Institution) :Hüseyin Ayva (Corporate)
Supervisor (University) :Prof. Hasan Sahin (Ankara University)

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	v
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	vi
KISALTMALAR.....	vii
GİRİŞ.....	1
1. TURİZM VE BÖLGESEL EKONOMİ	5
1.1. Turizm ile İlgili Kavramlar	6
1.1.1. Turizm ve turist kavramı	6
1.1.2. Turizm şekilleri	8
1.1.3. Turizm çeşitleri.....	10
1.2. Bölgesel Ekonomi	16
1.2.1. Bölge kavramı	16
1.2.2. Bölge türleri.....	18
1.3. Bölgesel Ekonomiye Turizmin Etkileri.....	23
1.3.1. Turizmin istihdam etkisi	27
1.3.2. Turizmin gelir etkisi.....	29
1.3.3. Turizmin döviz etkisi	30
1.3.4. Turizmin ödemeler dengesi etkisi.....	31
1.3.5. Turizmin diğer sektörlere etkisi.....	32
1.3.6. Turizmin fiyat istikrarı etkisi ve diğer etkileri	34
2. İLLER BANKASI A. Ş. VE YEREL YÖNETİMLER	37
2.1. İller Bankası A. Ş.	37
2.1.1. Kuruluşu ve tarihçesi	37
2.1.2. Misyonu, vizyonu ve stratejisi.....	41
2.1.3. Sermayesi ve gelir kaynakları.....	42
2.1.4. Amaçları ve faaliyet konuları	44
2.1.5. Organları ve teşkilat yapısı.....	45
2.1.6. Personeli.....	50
2.1.7. Denetimi.....	51
2.1.8. Yerel yönetimlerle ilişkisi	51
2.2. Yerel Yönetimler.....	53
2.2.1. Türkiye’de yerel yönetimler	55
2.2.2. Yerel yönetimler ve turizm	59
3. ESKİŞEHİR İLİNİN YAPISI.....	65
3.1. Eskişehir İlinin Tarihi, Coğrafi Konumu, İklimi ve Genel Özellikleri.....	65
3.2. Eskişehir İlinin Demografik ve Ekonomik Yapısı	68
4. ESKİŞEHİR MASAL ŞATOSU VE İLLER BANKASI A. Ş.’NİN ROLÜ.....	71
4.1. Eskişehir Masal Şatosu ve Özellikleri	71
4.2. Eskişehir Masal Şatosu’nun Yapımında İller Bankası A. Ş.’nin Rolü.....	75

5. ESKİŞEHİR MASAL ŞATOSU'NUN BÖLGESEL EKONOMİYE ETKİLERİ VE ALAN ÇALIŞMASI.....	77
5.1. Ekonomi ve Gelir Etkileri.....	77
5.2. Diğer Etkileri.....	80
5.3. Alan Çalışması	82
5.3.1. Amaç ve yöntem.....	82
5.3.2. Bulgular	82
5.3.3. Elde edilen verilerin değerlendirilmesi	88
5.3.4. Bölge halkının yorumları	89
5.3.5. Yerel makamların yorumları	90
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	95
KAYNAKLAR	99
EKLER.....	109
EK-1.Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın Yılmaz BÜYÜKERŞEN ile Yapılan Görüşme Soruları	110
EK-2.Eskişehir Tepebaşı Belediye Başkanı Sayın Ahmet ATAÇ ile Yapılan Görüşme Soruları	111
EK-3.Eskişehir Sazova Mahallesi Muhtarı Sayın Kamil EMRE ile Yapılan Görüşme Soruları	112
EK-4. Bölge Halkına Yönelik Eskişehir Masal Şatosu Anket Soruları.....	113
ÖZGEÇMİŞ	115

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 5.1. Turizm gelirlerinin dağılımı	79
Çizelge 5.2. Frekans Analizi	86

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil

Sayfa

Şekil 2.1. İLBANK A. Ş.'nin organizasyon şeması 49

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
AIEST	Uluslararası Turizm Uzmanları Birliği
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BEBKA	Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı
DDK	Devlet Denetleme Kurulu
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DSİ	Devlet Su İşleri
EBB	Eskişehir Büyükşehir Belediyesi
İİBS	İstatistiki Bölge Birimleri Sistemi
İLBANK A. Ş.	İller Bankası Anonim Şirketi
KİT	Kamu İktisadi Teşebbüsü
KGM	Karayolları Genel Müdürlüğü
NIĞBAŞ	Niğde Beton Sanayi ve Ticaret A. Ş.
SEGE	İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCDD	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TDK	Türk Dil Kurumu
TİKA	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı
TÜRKSOY	Uluslararası Türk Kültür Teşkilatı
UNWTO	Dünya Turizm Örgütü
YG	Yerel Gündem
YHT	Yüksek Hızlı Tren

GİRİŞ

İnsanlık, tarihin ilkçağlarından itibaren yönetim olgusuna aşınadır. Bir yönetici sınıf ve bir yönetilen sınıf hemen her toplumda kendisini göstermektedir. Değişen şartlar her olguyu etkilediği gibi yönetim olgusunu da etkilemiş ve böylelikle yönetim biçimlerinde çeşitlilik söz konusu olmuştur. Bu durum Türkiye Cumhuriyeti'nde yönetimi, merkezi yönetim ve yerel yönetim olarak ikiye ayırmıştır. Ülkenin güvenliği ve adalet sistemi gibi tüm toplumu ilgilendiren temel konular merkezi yönetim tarafından yürütülmekteyken yerel halkın ihtiyaçlarına hızlı ve uygun cevaplar verilebilmesi yerel yönetimler tarafından gerçekleştirilmektedir. Ancak yerel yönetimler bu konularda tek başlarına hareket etmemekte bazı kurum ve kuruluşlardan yardım almaktadırlar. Bu kurumlar arasında önde gelen kurumlardan birisinin de İller Bankası A. Ş. olduğu ifade edilebilir. Yerel yönetimlerin özellikle kaynak eksikliği, finansman ihtiyacı ve teknik personel yetersizliği gibi sorunları, bankanın yerel yönetim birimlerine verdiği desteklerle azaltılmaktadır.

İller Bankası A. Ş. kurulduğu günden bu yana yerel yönetimlere, orada yaşayan kişilerin kentsel ihtiyaçlarının karşılanması için destek vermektedir. Kentlerin modern hale gelerek gelişmesine öncülük etmek ve sürdürülebilir şehirleşmeye yardımcı olup katkı sunmak bankanın önem verdiği konular arasında bulunmaktadır. Bu amaçla yerel yönetimlerin özellikle alt yapı ile ilgili sorunlarının çözümü Banka tarafından uzun yıllardır karşılanmaktadır. Ancak Banka sadece alt yapı alanında hizmet vermemektedir.

İller Bankası A. Ş., son 10 yıl göz önüne alındığında kentlerin prestijlerini arttıran projelere de destek sağlamıştır. 17.02.2011 tarihinde, "Bursa Büyükşehir Belediyesi Stadyum ve bağlantı yolları ile düzenleme yapımı"; 01.12.2011 tarihinde, "Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, Kültür Park yapımı"; 29.05.2012 tarihinde, "Kayseri Büyükşehir Belediyesi Erciyes Dağı Kış Sporları ve turizm master planı çerçevesinde Kabaktepe Develi I ve II ile Uzunağa ve Dündartepe mekanik tesislerinin yapımı"; 06.09.2012 tarihinde, "Antalya Büyükşehir Belediyesi, Kent Müzesi kompleksi inşaatı yapımı"; 19.11.2015 tarihinde, "Erzurum Büyükşehir Belediyesi Fuar Merkezi yapımı" gibi üst yapı alanında olan ve kentlere birçok anlamda olumlu katkılar sunan yapımları da gerçekleştirmiştir. Bu yapılar sadece buldukları kente hizmet etmekle kalmayıp bölgeye de önemli katkılar sağlamaktadır.

İller Bankası A. Ş., son yıllarda şehirlerinin simgeleri haline gelen bir çok projeye destek sağlamıştır. Bu projelerden birisi de Eskişehir Masal Şatosu yapım işidir. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi (EBB) tarafından başlatılan bu proje İller Bankası A. Ş.'den söz konusu belediyenin kredi talebiyle değerlendirmeye alınan, değerlendirmelerin ardından finansman desteği sağlanarak hayata geçirilen bir projedir. Bu projenin bölgeye yaptığı olumlu katkılar, çalışmada ele alınan başlıca konudur.

Eskişehir Masal Şatosu, şehrin simgeleri arasına girmiş bir yapıdır. Bu yapının ülke ölçeğindeki tanınırlığı, bölgenin turist çekmesine ve kentin turist sayısının artmasına da olumlu katkılar sağlamıştır. Bu bakımdan İller Bankası A. Ş.'nin finansmanına yardımcı olduğu bu yapının bölgeye sağladığı faydaların bilinmesinde yarar görülmektedir. Bu çalışma ile yapının bölgeye getirdiği olumlu ve olumsuz etkilerin neler olduğu araştırılarak, hayata geçirilen bu projenin, bölgeye olumlu mu yoksa olumsuz mu etki ettiğinin ya da etkiler arasında öne çıkanın hangisi olduğunun ortaya konulması istenmiştir.

Çalışma, Eskişehir Masal Şatosunun bölgeye yaptığı etkiyi ortaya koyarak benzer projeler hakkında bir fikir sağlanmasına yardımcı olmayı hedeflemektedir. Çalışmanın önemi ise bu tür projeler ile bölgelerin ekonomilerinin nasıl etkilenebileceği hakkında da bir örnek ortaya çıkartacak olmasıdır. Bankanın aracılık yaptığı başarılı kredilerin, bölgelere etkilerinin, oldukça olumlu olduğu ve öngörülünden daha büyük bir etki yapabileceğinin ortaya konulması da tezin amaçları arasındadır. Bölge ekonomisi ele alınırken, bölge halkının genel memnuniyet düzeyleri de ortaya çıkartılacak ve konu hakkında orada yaşayan kişilerin düşüncelerine de ulaşılmış olunacaktır.

Eskişehir Masal Şatosu ile EBB, özellikle çocukların gelişimine katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra, bu yapının verdiği hizmetlerden yararlanılmasından sağlanan gelirin, belediyenin kaynaklarını arttırması da amaçlanan hedefler arasında bulunmaktadır. Ayrıca yapının kentin simgelerinden biri haline gelmesi ve şehre gelen turist sayısını etkilemesi de bölgenin ekonomisinin pozitif yönde etkilenmesini beraberinde getirmiştir. Yapı bu özelliğinden dolayı turizmle oldukça yakın bir bağlantıya sahiptir.

Eskişehir Masal Şatosu, doğrudan üretimi/istihdamı arttırmaya yönelik olarak gerçekleştirilmiş bir yatırım projesi değildir. Projenin, bölge ekonomisini etkilemesinin en önemli sebebi, yapının ulusal çapta bir tanınmışlığa sahip konuma gelmesi ve bu özelliği ile de bölgeye turist çekmesidir. Bu bakımdan yapının kurulmasından dolayı ortaya çıkan

ekonomik etki, tam olarak ifade edilememektedir. EBB'nin bu yapının gişelerinden sağladığı gelir belli olsa da yapının bölge ekonomisine katkısının ne kadar olduğu konusunda kesin verilere ulaşılamamaktadır. Ayrıca yine bu yapı sayesinde bölgenin etkileşim halinde olduğu yerlerde de ekonomi turizmle bağlantılı olarak olumlu olarak etkilenmiştir. Bu durumlar, araştırmanın sınırlılıklarından bazıları olarak ifade edilebilir. Bunların yanı sıra, Eskişehir Masal Şatosunun inşa edilmesinden önceki süreçte, bölge, çok hareketli bir yapıya sahip değildir. Bu bakımdan bölgede, Eskişehir Masal Şatosu öncesi çok sayıda ticari işletme ve esnaf olmaması da araştırmanın sınırlılıkları açısından ifade edilmesi gereken bir konudur. Yapının, çocukların hayal dünyasını geliştirerek ileriye dönük bir fayda sağlamayı amaçlaması da (yapının yakın sayılabilecek bir tarihte hizmete açıldığı göz önünde bulundurulursa), şu an ki olumlu etkilerin tümünün ortaya konulamamasına sebep olmaktadır.

Dünya ölçeğinde geniş tanınmışlığı olan Disneyland'a benzetilen bu yapı, birçok medya kuruluşu tarafından Disneyland'ın Türkiye Cumhuriyeti'ndeki örneği olarak ifade edilmiştir. Disneyland'ın o bölgenin simgesi olmasıyla Masal Şatosu arasında bir benzerlik kurulabilir. Yapının dış görüntüsünün, Disneyland ile bir benzerlik gösterdiği görülse de Eskişehir Masal Şatosu'nun fonksiyonel kullanım alanları ve sunduğu hizmetler açısından, Disneyland'dan farklılıkları bulunduğu da belirtilebilir. Bu yapı, Eskişehir'in simgelerinden olmuştur ve bölge ekonomisini oldukça olumlu anlamda etkilemiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde turizm ve bölgesel ekonomi kavramlarının üzerinde genel olarak durulacak ve konuyla ilgili olan tanımlarına yer verilecektir. Yine bu bölümde turizm ve bölgesel ekonomi arasındaki etki de anlatılacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde İller Bankası A. Ş.'nin tanıtılması ve yerel yönetimlerle ilgili kavramların açıklanmasına çalışılacaktır. İller Bankası A. Ş.'nin yerel yönetimlerle olan ilişkisi ve yerel yönetimlerin turizm ile olan ilişkisi yine bu bölümde ele alınacaktır.

Çalışmanın üçüncü ve dördüncü bölümünde ise Eskişehir ilinin yapısı ve Eskişehir Masal Şatosunun tanıtılması amaçlanmaktadır. Yine dördüncü bölümde, Eskişehir Masal Şatosunun yapımındaki, İller Bankası A. Ş.'nin rolü de belirtilecektir.

Çalışmanın beşinci bölümünde ise Eskişehir Masal Şatosunun bölgesel ekonomiye etkileri ele alınacaktır. Yapılan alan çalışması ve sonuçları da yine bu bölümde paylaşılacaktır. Çalışma sonuç bölümüyle sonlandırılacaktır.

1. TURİZM VE BÖLGESEL EKONOMİ

İnsanlar tarihin ilk çağlarından beri hareket etmektedirler. Bu hareketler çok çeşitli nedenlerden dolayı gerçekleşebilmektedir. Yemek ihtiyacını karşılamak, su kaynaklarını bulmak ve yaşamını devam ettirmek gibi sebepler ön planda yer tutsa da ilerleyen zaman ve değişen şartlar, insanların hareketlerinin hem sebeplerini arttırmış hem de hareket edebilmelerini kolaylaştırmıştır. Sanayinin gelişmesi ve bu duruma bağlı olarak gelişen teknoloji, ulaşım ve haberleşme alanında da gelişmeler yaşanmasına sebep olmuştur. Özellikle 19. yüzyıl ve sonrası dönemde, kişilerin kazançlarının artması ve kendilerine boş vakit oluşturabilmeleri de söz konusu hareketliliği arttırmıştır. Bu hareketlilik sadece kişileri etkilemekle kalmamıştır. Söz konusu hareketlilik, artık kişilerin gittikleri yerleri, ülkeleri ve orada yaşayan insanları da çok çeşitli yönlerden etkileyen bir faktör haline gelmiştir. Bu durum 1905 yılında E. Guyer-Freuler tarafından tanımlanmış ve adına *Turizm* denilmiştir (Çoruh, 1979: 8). Bu yapılan tanımlama ilk turizm tanımlaması olup bundan sonra birçok turizm tanımlaması daha yapılmıştır. Bu tanımlara ve turizm kavramına alt bölümde detaylarıyla birlikte yer verilecektir.

Bölge kavramının da tıpkı turizm kavramı gibi birçok farklı tanımı vardır. Aslında bu durum sosyal bilimler açısından hemen her kavram için geçerli olan bir durumdur. Çünkü düşün insanları, kavramları tanımlarken genelde kendi bakış açılarında ve o bakış açısına en uygun şekilde tanımlama gayretinde olmuşlardır. Bölge kavramı da bu durumdan etkilenen bir kavramdır. Coğrafi olarak bir sınır belirten yerlere genelde bölge denilmiş ve mahalle, köy, şehir gibi yerler bölge olarak ifade edilebilmiştir. Bu sınırlar içerisinde yer alan ekonomik faaliyetlerin tümü ise bölgesel ekonomi olarak adlandırılmıştır. Bölgenin sınırları içerisinde gerçekleşen turizm faaliyetleri de bölgesel ekonomiye etki eden faktörler arasında bulunmaktadır. Bu etki, bölgenin türüne ve özelliklerine göre çok çeşitli büyüklüklerde olabilmektedir (Tekeli, 2008: 172). Turizmin, bölgeye, ekonomik etkisinin yanı sıra sosyal ve kültürel etkileri de bulunmaktadır. Ancak özellikle ekonomik getirisi nedeniyle çok sayıda ülkenin, bölgenin ve şehrin geliştirmek için uğraştığı sektörlerin başında turizm sektörü gelmektedir. Bu bakımdan bölgesel ekonomi ve turizm kavramları birbiriyle yakından ilişkilidir.

1.1. Turizm ile İlgili Kavramlar

1.1.1. Turizm ve turist kavramı

Sosyal bilimlerin pek çok kavramının tek bir tanımı bulunmamaktadır. Turizm kavramı da tıpkı bu kavramlar gibi tek bir tanıma sahip değildir. Bu kavramı tanımlayan düşünürler, kavramın farklı etmenlerine değişik derecelerde ağırlık vermişler ve verdikleri bu ağırlıkların neticesine göre de birbirinden uzak olmasa da farklı tanımlamalar yapmışlardır. 1905 yılında E. Guyer-Freuler tarafından yapılan ilk tanımlamaya göre turizm şu şekilde ifade edilmiştir: “Gittikçe artan hava değişimi ve dinlenme gereksinimleri, sanatla ve doğayla beslenen göz alıcı güzellikleri tanıma isteğine; doğanın insanlara mutluluk verdiği inancına dayanan ve özellikle ticaret ve sanayinin gelişmesi ve ulaşım araçlarının kusursuz hale gelmelerinin bir sonucu olarak ulusların ve toplulukların birbirine daha çok yaklaşmasına fırsat veren modern çağa özgü bir olaydır” (N. Kozak, M. A. Kozak ve M. Kozak, 2006: 1).

Turizm kelimesi Latince “tornes” kelimesinden türetilmiştir. “Tornes” kelimesi, etrafını dolaşmak ve geri dönmek anlamında kullanılmaktadır. Bu bakımdan turizm değerlendirmesi yapılırken geri dönüş ve hareket gözden kaçırılmaması gereken iki önemli unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Bir faaliyet, ancak bir geri dönüşü içinde barındıran hareketler taşıyorsa turizm olarak ele alınabilir. Sürekli kalınan yere eğer bir geri dönüş yaşanmıyorsa bu durumda turizm de gerçekleşmemektedir (Sezgin, 2001: 13). Ayrıca turizmin kelime kökeni bakımından, bir çalışmada farklı bir köke atıf da bulunmaktadır. İbranice “tora” kelimesine atıfta bulunan söz konusu çalışma da; araştırma ve öğrenme anlamlarına gelen “tora” kelimesinden türeyen turizmin, bu kökenden yola çıkarak, insanın araştırması, öğrenmesi ve dinlenmesi anlamlarıyla bağdaştırıldığı iddia edilmektedir (Yıldız ve Kalağan, 2008: 43).

Uluslararası turizm sözlüğünde turizm: “Zevk için yapılan geziler ve seyahatleri yapmak için gerçekleştirilen insan faaliyetlerinin tümüdür” şeklinde tanımlanmıştır. Caspar ise turizmi ele alırken, “Turist, turistik işletmeler, turizm organizasyonlarının oluşturduğu alt sistemlere ve bu alt sistemlerin ekonomik, sosyal, politik, hukuki, teknolojik ve ekolojik çevre ile olan ilişkilerine dayanan global bir sistemdir” diyerek, daha geniş bir açıyla konuyu tanımlamıştır (Tunç ve Saç, 1998: 4). Turizm konusunu

ekonomik açıdan ele alan bir tanımlamada ise A. J. Norval: “Devamlı kalma veya bir iş faaliyeti dışında herhangi bir nedenle yabancı bir ülkeye seyahat eden ve bu geçişteki seyahatleri sırasında başka bir yerdeki paranın harcanması olayıdır” demektedir (Tunç ve Saç, 1998: 6).

Çok farklı tanımlamalara sahip olan turizm kavramına ifade edilen örneklerde de görülebileceği gibi farklı bakış açılarından bakılabilmektedir. Bazı tanımlamalar ekonomik boyutu ön planda tutarken bazı tanımlamalar ise sadece dış turizmi ele almıştır. Turizm için en az bir gece konaklama şartı arayan tanımların bulunmasının yanı sıra bunu şart koşmayan tanımlar da mevcuttur. Uluslararası Turizm Uzmanları Birliği (AIEST) ise turizmi ele alırken konaklamayı temel almaktadır. Bu tanımlamaya göre turizm, “Yabancıların seyahat ve geçici veya devamlı asli kazanç elde etme faaliyeti için yerleşmeye dönüşmemek koşuluyla konaklamalarından doğan ilişkilerin ve olayların tümüdür” (Tunç ve Saç, 1998: 8).

Turist kelimesi, turizm kelimesi ile iç içe olan bir kelimedir. Eralp, çalışmasında turist kelimesinin doğuşunu “Turizm diline giren tur kelimesi, İngiltere’de anlam değiştirerek Avrupa’ya yapılan seyahatler için kullanılmaya başlandı. Bu yolculukları yapanlara, yani kıta Avrupa’sına gidenleri, memleket içinde seyahat edenlerden ayırmak için bunlara “Tourist” denilmesi anılan sürecin bir başka çarpıcı yönüdür” şeklinde ifade etmektedir (Eralp, 1983: 8).

Eralp’in görüşünün dışında başka bir görüşe göre, turizm faaliyetinin asli unsuru olarak görülen turist kelimesi, ilk kez İngilizler tarafından ve turizm kelimesinden önce kullanılmıştır. Ancak bu kelimeler Türkçeye, İngilizceden değil Fransızcadan geçmiştir. Türkçe olarak turist kelimesini seyyah kelimesi karşılamaktadır. Turizm kelimesinin karşılığının ise seyahat kelimesi tarafından karşılandığı ifade edilebilir (Özdemir, 1992: 19). Geniş olarak ele alınırsa turist, turizm faaliyetine katılan ve bu faaliyete yön veren, ikamet ettiği yeri ticari gelir dışı nedenlerle bir süreliğine, geçici olarak terk edip seyahat eden, konaklayan, psikolojik tatmin arayan, dinlenme arzusu duyan, belirli bir harcama gücü ve zamanı ile tüketimde bulunan kişidir (Usta, 2001: 11). Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğüne göre ise seyyah kelimesi “gezmek, tanımak, görmek, dinlenmek amacıyla geziye çıkan kimse, gezici, gezgin” olarak ifade edilmektedir (<http://www.tdk.gov.tr>).

Turist sözcüğünün 17. yüzyıla kadar giden geçmişine rağmen çağdaş tanımı olarak kabul edilen ilk tanımı için 1933 yılının beklenilmesi gerekmiştir. Bu tanımlamayı yapan F. W. Ogilvie'ye (1933) göre, “Turist, sürekli oturduğu yerden en çok bir yıl için ayrılan ve geçici olarak gittiği yerlerde buralarda kazanmadığı parayı harcayan kimsedir” (Akt. Eralp, 1983: 37).

1.1.2. Turizm şekilleri

Literatüre bakıldığında turizm kavramı ile ilgili çok çeşitli tanımlamalar olduğunun görülebileceği ifade edilmişti. Alkan'a göre, bu tanımlamalardan da yola çıkılırsa turizmin beş temel bileşeni olduğu söylenebilir. Bu bileşenler; konaklama, yeme-içme, ulaşım, çekim özellikleri, kamu-özel kuruluşlar ve seyahat ticareti yapan kuruluşlar olarak belirtilebilir (Alkan, 2005: 10). Alkan'ın yanı sıra Dinçer'de 1993 yılında yayınlanan çalışmasında turizmin belli başlı özelliklerini şöyle maddelendirmektedir;

- Turizm, sürekli ikamet edilen, yaşanılan, çalışılan ve ortaya çıkan ihtiyaçların karşılandığı yerlerin dışına yapılan seyahatlerdir.
- Turizm eylemi sürecinde konaklama zorunlu bir ögedir. Ancak geçici bir süreyi kapsar. Turistik seyahat eden ve konaklayan birey, belirli bir süre sonunda, sürekli yaşadığı yere geri dönmelidir.
- Turizm faaliyeti kapsamında seyahat eden ve geçici bir süre için konaklayan bireyler, çoğunlukla turizm işletmeleri tarafından üretilen mal ve hizmetleri talep ederler.
- Turizm faaliyetleri sırasında çeşitli olaylar ve ilişkiler meydana gelir.
- Turizm en az 24 saat olmak kaydıyla geçici seyahatlerle ilgilidir. Bu seyahat süresi; yurt içinde altı, yurt dışında bir yılı geçmemelidir. (Dinçer, 1993: 59)

Turizm tanımlamalarının farklı olması gibi turizmin kategorileştirilmesinde de farklılıklar görülmektedir. Bazı çalışmalarda turizm kategorilere ayrılırken bunun adına “Turizm Şekilleri” denilmiş, diğer çalışmalarda ise bu kategorileştirme, “Turizm Çeşitleri” olarak ifade edilmiştir. Bu iki kategorileştirme arasında her ne kadar büyük farklılıklar olmasa da daha önce yapılan çalışmalarda da sıkça yapıldığı gibi, “Turizm Şekilleri” ve “Turizm Çeşitleri” kategorilerini ayrı ayrı ele alınmasının daha isabetli olduğu ifade

edilebilir. Çalışmada K. Öztaş ve T. Karabulut'un 2006 yılında yapmış olduğu turizm şekilleri sınıflandırmasından faydalanılması uygun görülmüştür.

Turizme katılanların sayısına göre turizm şekilleri

Turizm, bir kişinin gerçekleştirebileceği gibi birden çok kişinin de birlikte hareket etmesiyle gerçekleştirilebilir. Eğer turizm bireysel olarak gerçekleşiyorsa bu turizm türüne *ferdi turizm* denilmektedir. Fakat turizm sadece bireysel olarak gerçekleşmez. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünyada yaşanan güven ortamı ve ulaşım araçlarının gelişmesi, insanların gruplar halinde de turizm faaliyetine katılabilmelerine olanak sunmuştur. İnsanlar, kitleler halinde turizm faaliyetine katılıyorsa, bu durumda ortaya çıkan turizm şekline *kitle turizmi* denilmektedir (Öztaş ve Karabulut, 2006: 26).

Kitle turizmine benzeyen ancak bu faaliyeti organize eden örgüt veya kuruluş olması bakımından kitle turizminden ayrılan başka bir turizm türü ise *kolektif turizmdir*. Kolektif turizm, örgüt veya kuruluş tarafından organize edilen, sayıları 11 ile 16 arasında olan ve genelde birbirlerini tanıyan kişilerin birlikte yaptıkları turizm şeklidir (Kozak vd., 2006: 14).

Turizme katılanların gelir seviyesine göre turizm şekilleri

Lüks turizm, üst gelir seviyesine sahip insanların yer aldığı bir turizm şeklidir. Ferdi (bireysel) turizme katılanlara bakıldığında genelde üst gelir seviyesinde bulduklarını ve bu bakımdan ferdi turizmi ve lüks turizmi oluşturan kişilerin genelde benzer ekonomik seviyede oldukları da söylenebilir. *Sosyal turizm* ise ekonomik gücü sınırlı kitlelerin turizm faaliyetine katılabilmelerinin sağlanmasıdır. Bu turizm faaliyetinden kişilerin yararlanabilmesi için özel bir takım çalışmalar yapılmaktadır (Öztaş ve Karabulut, 2006: 28).

Turizme katılanların yaşına göre turizm şekilleri

15-25 yaş arası kişilerin yaptıkları turizm şekline *gençlik turizmi* denilmektedir. Gençlik turizmi genel turizm türleri içinde kendine has özelliklere sahiptir. Gençlerin genel olarak harekete, maceraya ve değişime açık olmaları onların turizmin içerisinde daha çok

yer almalarına da sebep olmaktadır. Ayrıca Doğan'a göre (1992), gençler, kendileri için dşnlmş ve başka gençlerle tanışıp vakit geçirebilecekleri turistik tesislere ve faaliyetlere katılma eğilimindedirler (Akt. Barut ve Yıldız, 2013: 29).

25-60 yaş arası kişilerin katıldıkları turizm şekline *orta yaş turizmi* ve 60 yaş ve üzeri insanların katıldıkları turizm şekline ise *nc yaş turizmi* denilmektedir. nc yaş turizmine katılan bireylerin genellikle yüksek gelir seviyesine dâhil oldukları söylenbilir. Ayrıca yine bu kişiler, dinlenmek yerine daha çok hayatı daha eğlenceli yaşamayı hedeflerler. Çünkü alışma dönemlerinde elde edemedikleri doyumunu 60'lı yaşlarından sonra sağlamayı amaçlarlar (ztaş ve Karabulut, 2006: 26).

Turizmin yapıldığı ulaşım araçlarına göre turizm şekilleri

Turizm, ulaşım araçlarının gelişmesiyle birlikte kolaylaşmış ve böylelikle turizme katılan kişi sayısında da artış yaşanmıştır. Bu sınıflandırmada turizme katılımda kullanılan ulaşım araçları ölçüt olarak alınmıştır. Karayolu ile yapılan bir turizm faaliyeti varsa bu turizm şekli için karayolu turizmi denilmiş, denizyolu ile yapılan bir turizm faaliyeti varsa da bu turizm şekline denizyolu turizmi ismi verilmiştir. Aynı şekilde demiryolu ve havayolu ile yapılan turizm faaliyetleri de benzer şekilde adlandırılmışlardır (Olalı ve Timur, 1988: 65).

1.1.3. Turizm eşitleri

Turizm şekilleri ele alınırken turizm eşitleri ile de benzerlik gösterdiği ifade edilmişti. Yaş, gelir seviyesi, kişi sayısı ve kullanılan ulaşım araçlarına göre yapılan turizm sınıflandırmalarının dışında bu konu başlığı altında turizm faaliyetlerinin sınıflandırması yapılacaktır. Turizm şekillerinde turistten yola çıkılarak bir sınıflandırma yapılmışken; turizm çeşitlerinde ise yapılan faaliyete göre bir sınıflandırma getirilmiştir.

İ ve dış turizm

Turizm, turist ile i içe olan bir sektördür. Turist olmadan turizmin de anlamı yoktur. Turistin, turizme katıldığı yöreye nereden geldiği önem arz etmektedir. Eğer turist, sürekli bulunduğu yerden (ikamet yerinden), aynı ülke sınırları içerisindeki başka bir yere

turizm maksadıyla hareket etmişse, bu duruma *iç turizm* denilmektedir. İç turizm, ülke içinde yaşayan kişilerin farklı kültür ve geleneklerle tanışmalarına, gidip gördüğü yerler hakkında yakınlık duymalarına ve vatandaşların birbirlerini daha iyi anlamalarına da fırsat sunmaktadır (Özdemir, 1999: 160).

Dış turizm ise, belirli bir ülkede yaşayan kişilerin o ülke dışındaki yerlere yaptığı turistik hareketlere verilen isimdir. Bu turizm türü; yabancı para birimi, vize ve pasaport gibi gerekliliklere sahip olması bakımından iç turizmden ayrılmaktadır. Ayrıca, ülke ekonomilerine katkıları da iç turizme göre farklılık göstermektedir. Sonuçta bu turizm türünde yurt dışından insanlar ülkeye gelmektedir ya da ülke vatandaşları başka ülkelere gitmektedirler. Yurt dışından gelen insanlar doğal olarak kendi para birimlerini turizm için gittiği ülkelere götürmektedirler. Bu durumda ülkelerin döviz açısından girdi elde etmelerine ya da kendi para birimlerinin ülkeden çıkmasına sebep olmaktadır. Ülkeler açısından değerlendirildiğinde başka ülke vatandaşlarının turizm için o ülkeye geliş yapmaları ve ülkeye döviz getirmeleri durumunda aktif dış turizm gerçekleşmektedir. Eğer ülke vatandaşları, başka bir ülkeye gidip döviz bırakıyorlarsa da bu durumda pasif dış turizm ortaya çıkmaktadır. (Bahar ve Kozak, 2006: 37).

Yaz ve kış turizmi

Turizm çeşitleri içerisinde çok farklı yaklaşımlar görülebilmektedir. Birçok çalışma, yaz turizmi ve kış turizmi ayırımına gitmemekte ya da bunlar yerine başka isimlendirmeler getirmektedirler (deniz-kum-güneş turizmi veya dağ ve kayakçılık turizmi vb. gibi). Ancak bu çalışmada söz konusu çeşitlendirme yaz ve kış turizmi olarak ifade edilmektedir.

Bir bölgeye gelen turist sayısının çoğunluğu, hangi mevsimde/sezonda o bölgeye geliyorsa, orada o sezon turizminin yaşandığı söylenebilir. Bir bölge kış mevsiminde daha çok turist çekiyorsa orada *kış turizmi* yaşanmaktadır. Eğer bölge yaz mevsiminde daha çok turist çekiyor ya da bir başka deyişle turistler o bölgeyi daha çok yaz aylarında tercih ediyorlarsa orada da *yaz turizmi* yaşanmaktadır. Örneğin, Türkiye Cumhuriyeti'nin güney bölgelerine bakıldığında buraya gelen turistlerin yarıya yakını sadece yaz mevsiminde bu bölgelere gelmişlerdir. Bölgeye tüm yıl boyunca gelen turistlerin yaklaşık yarısının yaz

mevsiminde buraya gelmiş olması bölgede yaz turizmi olduğunu göstermektedir (Akış, 2007: 25).

Yaz turizmine deniz turizmi de denilmektedir. Bu turizm türünde deniz-kum-güneş üçlüsünden faydalanılmaktadır. Turizme katılan turistlerin önemli bir bölümü de deniz turizmini tercih etmektedirler. Yine yaz turizmi, kurvaziyer turizm türünü de kapsamaktadır. Özellikle sosyal durumu yüksek olan Avrupalı turistler, hem güzergâhı dolaşmak hem de yorulmadan daha fazla ve farklı birçok yer görebilmek adına, kurvaziyer turizmini tercih etmektedirler (Kozak. vd., 2006: 13).

Kış turizmi genellikle karlı ortamların olduğu ve kış sporlarının da uygulanabildiği merkezlerde, alanlarda yapılmaktadır. Kayak turizmi ifadesinin de kullanıldığı kış turizmi, genellikle dağlık ve kar yağışı alan bölgelerde kurulan tesislerde yoğun bir şekilde yaşanmaktadır (Ülker, 1992: 12).

Sağlık turizmi

Turizmin çok çeşitli amaçlarla gerçekleştiği ifade edilmişti. Oldukça kapsamlı olan turizmin gerçekleşme sebebi eğer sağlık alanında bir hizmet almak ise bu durumda ortaya çıkan turizme *sağlık turizmi* denilmektedir. Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), sağlık turizmini, “kaplıca veya diğer sağlık merkezlerine seyahat eden kişinin fiziksel iyilik halini geliştirmek amacıyla gerçekleştirilen ziyaret” olarak ifade etmiştir. Sağlık turizmi, ikamet edilen yerden başka bir yere sağlık hizmeti almak için yapılan planlı seyahatlerdir (Aydın ve Şeker, 2011: 6).

Sağlık turizmi kendi içerisinde çok çeşitli tanımlara da ayrılmaktadır. Sağlık turizminin en çok turist çeken tipi olan ve hekim tercihlerine bağlı olarak yapılan seyahatlerinin olduğu medikal turizm bunlardan biridir. Termal ve mineralli suların turistik tesislerde sunulmasıyla gerçekleşen turizm çeşidi ise termal (kaplıca) turizmi, spa ve wellness turizmidir. Sosyal adaptasyon ve rehabilitasyonla birlikte bakım hizmetlerini de kapsayan ve genellikle yaşlı ve engellilere yönelik olan yaşlı, engelli turizmi de yine sağlık turizminin çeşitleri arasında sayılabilir (Aydın, 2012: 92-93).

İnanç ve kültür turizmi

İnsanların yerleşik oldukları, çalıştıkları ve her zamanki sıradan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerden başka yerlere, dini inançlarını gerçekleştirmek, dini tatmin duygularını karşılayabilmek, inanç merkezlerini görebilmek amaçlarıyla yaptıkları seyahatlere *inanç turizmi* denilmektedir (<http://www.kultur.gov.tr>). Dünyanın en eski turizm türlerinden birisi olarak kabul edilen inanç turizmine, orta çağ yıllarında da rastlamak mümkündür. 19. yüzyılda ise inanç turizminin kitlesel olarak yapıldığından söz edilebilir. Ayrıca inanç turizminin en göze çarpan yükselişinin 1990'lı yıllar olduğu da ifade edilmektedir. 1994 yılından 2006 yılına kadar inanç turizmi pazarının 4,4 milyon katılımcıdan 14,7 milyon katılımcıya yükseldiği belirtilmektedir (Wright, 2007: 9).

İnanç turizmi, kendi içerisinde amaçlarının özelliğine göre çeşitlere ayrılabilir. Hac yolculuğu; misyonerlik faaliyetleri; dini konferanslar ve kongreler; inzivaya çekilme; macera seyahatleri; özel din okullarında eğitim almak için yapılan öğrenci seyahatleri bu çeşitlendirmeler arasında sayılabilir (Güzel, 2010: 94).

Kültür turizmi, inanç turizmine benzerlik göstermektedir. Bu turizm faaliyetinde amaç dini olmaktan çok kültürelidir. Kültürel ve sanatsal öğelerin olduğu festival, folklor, sergi ve tiyatro gibi etkinliklere katılmak, geçmiş yaşam uygarlıklarının hayatları hakkında o uygarlıkların yaşadıkları yerleri görerek fikir edinmek, tarihi yerleri ve toplumun yaşam tarzlarını görmek amacıyla yapılan geziler kültür turizmi içerisinde değerlendirilir (Aydın, 1990: 27). Kültür turizminin geliştirilmesi isteniyorsa, kültürel ürünlerin çekici hale getirilmesi ve turistik ürün çeşitlendirmesi yapılarak kültür amaçlı seyahat etmek isteyen turistlerin o bölgeye çekilebilmesi için tanıtım ve planlama çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Kültürel ürünlerin temeli, kültürel çekiciliklerden oluşmaktadır (Emekli, 2006: 57).

Spor ve kongre turizmi

Spora ilgi duyan, hareket noktasındaki amacı spor olan kişilerin yaptıkları seyahatlere verilen isim *spor turizmi*dir. Bu turizm türünde spora ilgi duyan kişilerin spor yapılan/yapılacak yerleri ziyaretleri, orada para harcamaları, konaklamaları ve ihtiyaçlarını

karşılımlarından doğan tüm ilişkiler bu faaliyet içerisinde değerlendirilir (Kantarıcı, 2004: 22).

Kongre turizmi de spor turizmiyle benzerlik göstermektedir. Kongre turizmi, yapılan kongrelere konusu, işi, uzmanlığı vb. sebeplerle ilgi duyan, hareket noktasındaki amacı kongreye katılmak olan kişilerin yaptıkları seyahatlerdir. Son yıllarda gelişmekte olan bu turizm türüne göre her kongrenin düzenlenmesi neticesinde bir turistik hareket doğmaktadır. Kongrelere katılımın ödül amaçlı olması durumunda ortaya çıkan ödül turizmi de bu turizmin içerisinde değerlendirilir ve anılan turizm türü yıllık en az %5'lik bir hızla gelişme göstermektedir (Kozak, vd., 2006: 23). Hem spor turizminde hem de kongre turizminde belli bir etkinlikle yola çıkan turistlerin turizme katılmaları söz konusudur.

Eğlence turizmi

Günümüz dünyası, yeni bir kalite ve tüketim anlayışı ile değişim içerisine girmiştir. *Eğlence turizmi* de küresel ölçekte değişen pazar ve rekabet koşulları nedeniyle dinamik bir yapıdadır ve beklentileri karşılamak için çeşitli dönüşümlere uğramaktadır. Bazı turistik tesislerin eğlence programları, eğlence yerleri, parklar vb. yapılar, eğlenme temelli seyahat etmek isteyen yani eğlence turizmi yapmayı amaçlayan turistleri kendisine çekmeye çalışmaktadır. Eskişehir'de yapılan ve bölgeye çok sayıda turist çeken parklar da bu turizm türü içerisinde değerlendirilebilir. Bu turizm türüne günlük hayatta park ve bahçe gezmeleri ön planda tutularak park turizmi adının verildiği de görülmektedir (Albeni ve Ogun, 2005: 103).

Diğer turizm çeşitleri

Turizmin sınıflandırması yapılırken oldukça fazla sayıda çeşitlendirme yapıldığı görülmektedir. Bu durum, turistik ürün kavramıyla da ilgilidir. Turistik ürün, "turistin sürekli yaşadığı yerden ayrılıp tekrar aynı yere dönünceye kadar geçen sürede satın aldığı mal ve hizmetlerin ve yaşadığı deneyimlerin bütünüdür" (Usta, 2001: 105). Turistlerin değişen ve gelişen ihtiyaçlarına cevap vermek için ülkeler ve turizm işletmeleri ürün çeşitlendirmesine gitmektedir. Bu ürün çeşitlendirmesi geliştikçe turizm çeşitleri de

artmaktadır. Çalışmada ele alınmayan ancak literatürde çokça karşılaşılan diğer turizm çeşitlerine de kısaca bakılmasında fayda bulunmaktadır (Kozak vd., 2006: 27);

- *Av Turizmi*: Sadece olgunluğa ulaşmış hayvanların, bilinçli ve belli bir eğitime dayanarak, doğaya zarar vermeden avlanması olayıdır.
- *Golf Turizmi*: Golf oyununa oyuncu olarak ya da seyirci olarak katılmak amacıyla kişilerin yer değiştirmesine golf turizmi denilmektedir. Golf turizminin genel olarak yüksek gelir seviyesine sahip insanlar tarafından gerçekleştirilmesinden dolayı golf turizmi, turizm şekillerinden lüks turizm ile de yakından ilgilidir.
- *Yat Turizmi*: Yat ile gerçekleştirilen turizm çeşididir. Bu turizm türü lüks turizm ile iç içedir.
- *Ekonomik Turizm*: Kişiler ticari kaygılar ve beklentilerle hareket edebilmektedirler. Bu hareketler genellikle iş görüşmeleri yapmak, ticari bağlantılar içine girmek, fuar ve sergi gezmek gibi amaçlarla olabilmektedir. Bu tür hareketlere ekonomik turizm denilmektedir (Yıldırım, 1992: 37).
- *Rafting Turizmi*: Akarsu üzerinde yapılan rafting sporunu yapmak amacıyla gerçekleştirilen hareket ve bu harekete bağlı olarak ortaya çıkan tüm ilişkileri içine alan turizm çeşidine rafting turizmi denilmektedir. Özellikle heyecan seven turistlerin tercihi olmaktadır (<http://yigm.kulturturizm.gov.tr>).
- *Eko Turizm*: Kişiler, “nispeten dokunulmamış ya da bozulmamış doğal alanlara manzaralarını ve yabani bitki ve hayvanlarını olduğu kadar, varsa mevcut kültürel özelliklerini de inceleme, görme, öğrenme gibi belirli bir amaçla seyahat etmektedir” (Özgüç, 1998: 153). Bu seyahatlere eko turizm adı verilmektedir.
- *Yayla Turizmi*: Hayvancılığın temel geçim kaynağı olduğu yörelerde yaylaya çıkılmaktadır. Ancak günümüzde ekonomik amaç güdülmeden genelde dinlenmek amaçlı olarak yaylacılık gelişmeye başlamıştır. Bu amaçla yani dinlenme amacı ön planda tutularak yapılan yaylaya çıkmalara, Yayla Turizmi adı verilmektedir. Bu amaçla ya da hayvancılığın önemini kaybetmesinden sonra bu amaç doğrultusunda fonksiyon değiştiren yaylalar turizm merkezleri ilan edilmeye başlanmıştır (Tapur, 2009: 476).

- *Kırsal Turizm*: Devlet Planlama Teşkilatının Dokuzuncu Kalkınma Planında yer alan ifadesiyle “Bireylerin tamamen doğal ortamlarda dinlenmek ve farklı kültürlerle bir araya gelip onları tanımak amacıyla bir kırsal yerleşim yerine gidip, orada konaklamaları ve o yöreye özgü etkinlikleri seyretmeleri ya da buralara gönüllü olarak katılımlarıyla gerçekleşen bir turizm türüdür.” (Akt. Geylanoğlu, 2014: 9).
- *Mağara Turizmi*: Mağaraları gezmek için düzenlenen turizm faaliyetlerine katılan kişilerin o seyahatten kaynaklanan ilişkilerinin ve hizmet taleplerinin tamamına verilen isme Mağara Turizmi denilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığının internet sitesinde yer alan metne göre Türkiye’de yaklaşık 40000 adet mağara bulunmaktadır (<http://yigm.kulturturizm.gov.tr>).

1.2. Bölgesel Ekonomi

1.2.1. Bölge kavramı

Bölge kavramının tam olarak bir tanımından bahsedilmesi mümkün değildir. Planlama yapılması düşünülen yerlerin tespit edilmesi isteği, yönetsel olarak, kontrolün optimum olacağı alanları belirleme düşüncesi ve bir alanı alt alanlara, birimlere ayırma fikri, bölge tanımını da beraberinde getirmiştir (Tekeli, 2008: 172). Birçok farklı bilim dalı bu kavramı kendi bakış açılarıyla ele almışlardır ve bu bakımdan bölge kavramının tanımları arasında bakış açısından kaynaklı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Ekonomiyi daha ön planda tutan bir anlayış bölgeyi ekonomik gelir düzeyi ölçütüyle tanımlayıp sınıflandırma yaparken, coğrafi özellikleri ön planda tutan anlayış ise coğrafi alanlara ve o alanların özelliklerine göre bir tanımlama ve sınıflandırmaya gitmiştir.

Bölge kavramının karşılığı olarak bazen bir mahalle ve/veya köy, bazen de birkaç şehirden oluşan yöreler ifade edilebilmektedir. Bir mahalle için bile bölge denilebilirken bazen kıtalar dahi bölge olarak ele alınabilmektedir. Bu durum bölgenin sınırlarının çizilmesinden ve kavrama yüklenen farklı anlamlardan kaynaklanmaktadır. Bölge sınırları çizilirken tıpkı tanımlamasında yapıldığı gibi coğrafi, ekonomik, sosyal, idari vb. birçok ölçüt kullanılabilir (Seyidoğlu, 2015: 3).

Coğrafi ölçütü ön planda tutan bir tanıma göre bölge, “yeryüzü şekilleri, iklimi, bitki örtüsü, sosyal ve ekonomik yaşam biçimleri bakımından bir birlik oluşturan, bu özellikleriyle çevresinden ayrılan yeryüzü ve ülke bölümüdür” olarak ifade edilmiştir (Sanır, 2000: 49). Yönetimsel açının ön planda olduğu başka bir tanımda ise, bir yönetimsel kademesi ve bir yerel yönetim birimi olan yer için bölge denilmiştir (Keleş ve Erbay 1999: 6). Brown ve Burrows’un (1977) çalışmasında ise bölge, bir ülkenin temel ayrımlarından birisi olarak anlatılmaktadır (Akt. Cihangir, 2016: 26). TDK ise bölge tanımını, “Sınırları idari, ekonomik birliğe, toprak, iklim ve bitki özelliklerinin benzerliğine veya üzerinde yaşayan insanların aynı soydan gelmiş olmalarına göre belirlenen toprak parçası” şeklinde yapmaktadır (<http://www.tdk.gov.tr>).

Avrupa Birliği’ne üye ülkeleri ve bu ülkelerin kendilerine has sınırlarını rahatça ifade edebilmek için, bölge kavramının kullanılmasında bir sakınca yoktur. Avrupa Birliği bölge tanımını yaparken, “coğrafi, ekolojik, ekonomik, kültürel, etnik, kentsel ve yöresel açıdan birbirine benzer ve yakın, bütün olan alan parçaları” demektedir (Bulut, 2002: 19). Türkiye Cumhuriyeti ise bölge tanımını, “daha çok merkezi yönetimin taşra örgütlenmesi çerçevesinde ele alınan birkaç ilin, kümelerin dirilmesi ile oluşturulan, ilden daha geniş ölçekli bir coğrafi alan” olarak yapmaktadır (Parlak ve Özgür, 2002: 256).

Tanımlamalardan da görülebileceği gibi literatürde herkes tarafından kabul görmüş bir bölge tanımı yoktur. Bunun sebebinin ise, her düşünürün kendine veya mensup olduğu bilimsel disipline yakın gelen bir bakış açısına sahip olması ve değişik bölge ölçütlerinin kullanılması olarak ifade edilebilir.

Bölgenin büyüklüğü, sınırları ve kullanılan ölçütler ele alınan konuya göre değişiklik göstermektedir. Daha önce çizilmiş ve kabul görmüş olan bölge sınırlarına bakılacak olursa, bölgenin belirlenmesinde hiçbir kesin ölçüt veya deneysel bir tutarlılık kullanılmadığı görülecektir. Ancak genel olarak, iklim benzerliği, doğal kaynaklar ve homojenlik gibi ölçütlerin diğer ölçütlere göre daha sık kullanıldığı da fark edilebilir (Doğan, 1997: 103). Erkal, bölgenin sınırlarının çizilirken bunun belli bir kritere göre ve homojen mekân parçası şeklinde olması gerektiğini ifade etmektedir (Erkal, 1978: 16).

1930’lu yıllarda yaşanan ekonomik krizin etkileriyle ve sonraki yıllarda değişen ekonomik politikalarla birlikte bölge, bölgesel politika ve bölgesel ekonomi kavramlarının

yükselen değerler olarak öne çıktığı söylenebilir (Eceral, 2005: 2). Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde devletin ekonomiye müdahale edebilmesi (Keynesyen iktisadın geçerli hale gelmesi) politikalarıyla, düşünürlerin, bölgesel dengesizlikleri giderme maksatlı çalışmaları da hızlanmış ve bölge kavramı daha da önemli bir hale gelmiştir.

Bölge kelimesiyle kimi zaman kendi içinde belirli özelliklere sahip bir yer ifade edilmişken, kimi zaman ise kendi içinde bir ülkenin bölümlere ayrılan kısımları ifade edilmiştir (Gündüz, 2006: 6). Bölge kavramı; sınırları belli, mekânsal olarak birbiriyle iç içe, merkezi yönetimin kontrolüne bağlı yerler olarak ifade edilebilmektedir. Ancak günümüzde yeni bölgencilik kavramıyla bölgelerin sınırlarının değişken olduğu ve sürekli yeni sınırlara geçildiği de ifade edilmektedir. Bu yeni yaklaşım, bölgesel rekabeti sağlamayı ve geliştirmeyi de hedeflemektedir (Erkut ve Gönül, 2010: 380).

1.2.2. Bölge türleri

Bölge kavramının tam olarak bir tanımından bahsedilemediği ifade edilmişti. Konu ile ilgili çalışmalar incelenirse yine bölge türlerinde de benzer bir durumla karşılaşabileceği söylenebilir. Yani bölge türleri ve bölge türlerinin ayrımı da tam bir kesinliğe sahip değildir. Çünkü bölgelerin tanımında olduğu gibi, düşünürler, bölge türlerini sıralarken de kendi görüşlerine göre ön planda olan ölçütleri esas almışlardır. Bu durum birden çok bölge türünün de ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla bölge türlerinin incelemesi yapılırken hangi ölçütün ön planda tutulduğuna bakılması önem taşımaktadır. Yapılmış çalışmalarda her ne kadar coğrafi özellikleri ön planda tutulan ayrımların olduğu görülse de, genel olarak ekonomik ölçütlerin olduğu sınıflandırmaların yapıldığı da görülecektir. Çalışmanın konusunun bölge ekonomisiyle ilgili olmasından dolayı bu sınıflandırmaların incelenmesinde fayda bulunmaktadır. Söz konusu sınıflandırmalar, iki çeşittir. Bunlar, ekonomik yapılarına göre bölge türleri ve ekonomik kalkınma düzeylerine göre bölge türleri gruplarıdır.

Ekonomik yapılarına göre bölge türleri

Bölgelerin ekonomik analiz yöntemleri kullanılarak yapılan ayrımlardan ilki olan ekonomik yapı ölçütüne göre bölge ayrımı, üç başlık altında sınıflandırılabilir (Yüksel,

2015: 6). Bu üç bölge türü için genel olarak görüş birliği olduğundan da söz edilebilir (MGK, 1993: 5).

Homojen Bölge

TDK'nın sözlüğüne göre, Fransızca olan homojen kelimesi “bağdaşık”, “bütün terimleri aynı derecede olan” anlamlarına gelmektedir (<http://www.tdk.gov.tr>). Bölge türleri için düşünüldüğünde de, *homojen bölge*, bir ya da birden çok kritere göre aynı düzeyde olan ve birbirlerini takip eden kesimlerin meydana getirdiği bir bütündür (MGK, 1993: 17). Bir başka ifadeyle, birbirine yakın özellikler gösteren alanlar homojen alanları; birbirine komşu olan homojen alanlar da homojen bölgeyi oluşturur. Örneğin, gelişmişlik düzeyi ölçütü ele alınırsa aynı ya da yakın gelişmişlik düzeyinde olan komşu şehirler, homojen bölgeyi oluşturmaktadırlar (Dinler, 2005: 77). Homojen bölge ayrımı, bir ülkede bulunan bölgelerarası gelişmişlik düzeyi farkının azaltılması için politika seçmekte de işe yarayan bir ayrımdır. Bu ayrımın, bu amaçla daha sık kullanıldığı ifade edilebilir (Aktakas, 2006: 10).

Polarize Bölge

Bölgelerin ayrımı yapılırken homojen bölgelerin, birbirine bazı ölçütler bakımından türdeş olan alanların belirlenmesinde kullanıldığı ifade edilmişti. Bu durum aynı zamanda bölgelerarası gelişmişlik farklarının da saptanmasını içermektedir. Bu özelliğiyle de homojen bölge türü sınıflandırmasının statik bir değerlendirme olduğu söylenebilir. Ancak bu durum bölgelerin diğer bölgelerle olan ilişkisini ortaya koymadığı için daha dinamik bir değerlendirme ihtiyacının doğmasına sebep olmuştur. Bu ihtiyaç polarize bölge sınıflandırılmasıyla giderilmek istenmiştir (Dinler, 2005: 77).

Polarize bölge, çeşitli bölümleri birbirlerini tamamlayan ve kendi aralarında baskın kutuplarla bu kutupların etkisi altında kalan yerler arasındaki ilişkiyi ve ilişkinin yoğunluğunu ifade eden bir kavramdır. Bu bakımdan bir bölgenin ne kadar geniş alanı varsa, ne kadar geniş alanlarla iletişim halindeyse ve iletişim halinde olduğu yerleri ne kadar çok etkisi altına alıyorsa o derece büyük bir polarize bölge oluşturduğu söylenebilir (Aktakas, 2006: 10). Dinler'in, çalışmasında kullandığı “ülkemizde yerleşme merkezleri kademeleşmesi çalışmasına göre saptanan polarize bölgeler tablosunda” “Bölge No 3”

olarak gösterilen polarize bölgeye bakıldığında bölge merkezi Eskişehir olan söz konusu bölgenin, merkezinin etkilendiği iller, Bilecik ve Kütahya olarak ifade edilmektedir (Dinler, 2005: 83).

Plan bölge

Homojen bölge ayrımı statik bir değerlendirme iken, polarize bölge ayrımı ise dinamik bir değerlendirmedir. Plan bölge de homojen bölge ve polarize bölge ile birlikte ele alınmakta ve ekonomik kalkınma, bölgeler arası dengesizliklerin aşılması gibi konularda yol gösterici olmaktadır. *Plan bölge*, bölge kaynaklarını ve milli kaynakları optimum şekilde ve birbiriyle uyum içerisinde kullanmayı amaçlamaktadır (MGK, 1993: 19). Bölge planlarının uygulandığı alanların bütününe plan bölge denilmektedir. Plan bölge, bölgenin kalkınmaya katılmasını sağlamak amacıyla ve kaynakların en uygun şekilde kullanılması noktasında da yönetime yardımcı olan bir araçtır (Erkal, 1978: 28).

Plan bölge, “kentten daha geniş, ülkeden daha küçük, yönetsel sınırları ulus yönetsel birim sınırlarıyla çakışan, ama etkileşim açısından sınırları aşabilen, yerinden yönetim, demokratik-katılımcı bir yönetime ve bütçeye sahip bir planlama ve yönetim birimi olarak tanımlanabilir” (Devlet Planlama Teşkilatı, 2000: 8). Ayrıca plan bölgeler kendi içerisinde ikiye ayrılır. Bu ayrımlardan ilki, tüm ülkenin planlama bölgesine ayrılmasını ifade eden birinci tip plan bölge ayrımıdır. Diğer ayrım ise Almanya, Türkiye, İtalya ve İngiltere gibi ülkelerinde uyguladığı ve bölgesel sorunların aşılmasını amaçlayıp sadece sorunlarla karşılaşılan bölgeleri kapsayan ikinci tip plan bölge ayrımıdır (Aktakas, 2006: 11). Bu ayrım ile sorunlu bölgelerin tespiti ve geliştirilecek politikaların seçilmesi konusunda da yönetime yardımcı olunduğu düşünülebilir.

Ekonomik kalkınma düzeylerine göre bölge türleri

Ülkelerin birbirleriyle olan durumunu kıyaslayabilmek için değişik ölçütler kullanılarak bir sıralama yapılmaktadır. Bu tür sıralamalar, ülkeler arasında olduğu gibi ülkelerin kendi içerisinde de yapılabilmektedir. Bölgeler arasında yapılan bu sınıflandırmalardan ikincisi yine ekonomik bir ölçütü ele almaktadır. Bu ölçüt, ekonomik kalkınma düzeyidir. Ekonomik kalkınma düzeylerine göre bölge türleri üç grupta toplanabilir (Küçüköğlü, 2005: 19). Ancak literatürde bu ayrımı sadece gelişmiş ve az

gelişmiş bölge olarak yapan ya da daha çok sayıda ayrıma giden çalışmalar da bulunmaktadır.

Gelişmiş bölge

Ülkenin ortalama gelir seviyesi ve gelir artış hızı bakımından ülke ortalamasının üstünde yer alan bölgelerine *gelişmiş bölge* denilmektedir. Bu özelliklerinin yanı sıra sosyal ve kültürel göstergeler de bu bölgelerin gelişmiş olduğunu ifade etmekte yardımcı olmaktadır. Diğer bir deyişle bu bölgelerin eğitim düzeyi ve kültür seviyesinin de yüksek olduğu belirtilebilir (Yüksel, 2015: 9).

Gelişmiş bölgelerin üretim faktörlerinin verimliliği, tasarruflara bağlı yatırım hızları ve kalkınma hızları yüksektir. Altyapı yatırımları yeterli olan bu bölge türünde doğal çevre de gelişmeye elverişlidir. Gelir dağılımının nispeten düzenli olduğu ve bu bölgelerin dışardan göç aldığı da yine bu bölgelerin özellikleri arasında söylenebilir (Gündüz, 2006: 14).

Gelişmekte olan bölge

Gelir seviyesi ülke ortalamasının altında, gelişme hızı ise ülke ortalamasının üstünde olan bölgelere, *gelişmekte olan bölge* denilmektedir. Bu bölgeler, gelir düzeyi, yaşam standardı, altyapı hizmeti, kültür seviyesi gibi özellikler bakımından ülke ortalamasının altında bulunmaktadır (Şanlı, 1978: 56). Bölgede az gelişmişlik olmasına rağmen gelişmeye devam etmesi bu bölgede planlama yapılması halinde gelir seviyesi açısından ülke ortalamasını yakalama potansiyelini taşıdığını da göstermesi açısından önemlidir. Ancak uygulamada karşılaşılan genellikle bu tarz bölgelerin gelişme potansiyelinin, uzun süre harekete geçirilmediğinden dolayı az gelişmişlik özelliğinden kurtulamadığı şeklinde gerçekleştiği de söylenebilir (Erkal, 1990: 22).

Az gelişmiş bölge

Gelir seviyesi ve gelişme hızı ülkenin ortalamasının altında olan bölgeler, *az gelişmiş bölge* olarak ifade edilmektedir. Gelişme potansiyelini kaybetmiş olan bu bölgelerin gelişme avantajlarına sahip olmadığı da söylenebilir. Bu bölgelerin, diğer

bölgelerle karşılaştırıldığında da iktisadi avantajlara sahip olmadığı görülebilecektir (MGK, 1993: 21).

Az gelişmiş bölgelerin ekonomisinde tarım sektörünün ağırlıklı olduğu söylenebilir. Nüfus artış hızı, ülkenin nüfus artış hızından daha yüksektir. Ayrıca, istihdam imkânı ve üretim faktörlerinin verimliliği ise düşüktür. Haberleşme ve ulaşımın da yetersiz olduğu bu bölgelerin sosyal statüleri ve kültür seviyelerinin de düşük olduğu ifade edilebilir. Yine bu bölgenin özelliklerinden biri olarak bölgenin dışa göç vermesi de sayılabilir (Küçüköğlü, 2005: 22-24).

Sayılan bölge türlerinin yanı sıra Brasche (2004) bir çalışmasında bölgeleri, az gelişmiş bölgeleri de içine alarak, mevcut imkânları ve kaynaklarına göre de farklılık göstermelerine göre gruplandırmıştır. Bu gruplara bakılacak olursa;

- *Az Gelişmiş Bölgeler:* Tarımsal ve ekonomik bakımdan zorlukları olan izole bölgelerdir
- *Gerilemekte Olan Bölgeler:* Büyük kentler ve fazla kalabalık bölgeler bu sınıfa dâhil edilebilir.
- *Sorunlu Endüstriyel Bölgeler:* Artan işsizlik, fiziksel çevrede nitelik kaybı ve üretim teknolojilerinin eskimesi gibi sorunları olan bu bölgeler sorunlu endüstriyel bölgeler olarak adlandırılabilir.
- *Büyümenin Baskısı Altında Olan Bölgeler:* Bu bölgelerdeki en önemli sorunlara bakacak olursak, konut eksikliği, ulaşım sorunları ve çevre kirliliğini görebiliriz.
- *Acil Müdahale Bölgeleri:* Afet, terör ve büyük ölçekte projelerin gerçekleştiği ya da bunun etkisi altında kalan bölgelerdir.
- *Risk Bölgeleri:* Deprem, erozyon gibi doğal riskleri taşıyan ya da zararlı kimyasal üretim gibi sebeplerle yapay riskleri taşıyan bölgelere risk bölgeleri denilmektedir.
- *Hassas Bölgeler:* Ekolojik yönden dikkat edilmesi gereken ve doğal değerleri, kültürel değerleri açısından zengin olan bölgelerdir.
- *Özel Statülü Bölgeler:* Ticaret bölgeleri gibi yasa ile özel olarak statü verilmiş olan yerlerdir (Aktakas, 2006: 8-9).

Brasche'nin bu gruplandırması gibi yine yapılan çalışmalarda karşılaşılan bir başka gruplandırma türü ise Dinler'in ekonomik kalkınma düzeyleri açısından problemlili gördüğü bölgeler için yapmış olduğu gruplandırmadır. Bu gruplandırma, Brasche'nin gruplandırmasına benzetmekle birlikte; az gelişmiş bölgeler, duraklamış bölgeler ve aşırı kalabalık bölgeler olmak üzere üçe ayrılmaktadır (Dinler, 2005: 140).

Türkiye Cumhuriyeti'nde ise bölgelerarası sınıflandırma coğrafi olarak 7 (yedi) bölge şeklinde yapılmıştır. Avrupa Birliği ile uyum sürecinde ise istatistiki bölge birimleri sistemi (İBBS), T.C. Bakanlar Kurulu tarafından yürürlüğe sokulmuş ve bölge sınıflandırmasına dâhil edilmiştir. Bu sistemle; bölgesel istatistiklerin toplanması, bölgelere özgü politikalar belirlenmesi, bölgelerin sosyal ve ekonomik analizlerinin yapılması ve Avrupa Birliği'nin bölgeleri için yapmış olduğu istatistiki çalışmaların Türkiye Cumhuriyeti'nin bölgeleriyle daha kolay karşılaştırılabilmesi amaçlanmıştır. Üç düzey olarak belirlenen İİBS baz alındığında Düzey-3 (İİBS-3) ile iller belirlenmiştir. İktisadi, coğrafi ölçütler bakımından benzerlik gösteren komşu iller, bölgesel kalkınma planlarına göre hazırlanmış ve Düzey-2 (İİBS-2) ile Düzey-1 (İİBS-1) olarak kategorileştirilmişlerdir. Ayrıca "İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırmasına Göre Alt Bölgeler" isimli çalışmada Eskişehir, ilk düzeyi Doğu Marmara, iki numaralı düzeyi Bursa olan bu grupta üç numaralı düzeyde Bursa ve Bilecik illeriyle birlikte yer almaktadır (Çiçek, 2005: 114-115). Ayrıca Bursa Eskişehir Bilecik kalkınma ajansının (BEBKA) kapsamı da Eskişehir, Bursa ve Bilecik illerinden oluşmaktadır. Bunların dışında Eskişehir ili, 2011 yılında Kalkınma Bakanlığının yapmış olduğu illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması çalışmasında (SEGE-2011) en üst düzey grupta yer almaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013: 50). Eskişehir ilinin incelemesi üçüncü bölümde daha detaylı olarak yapılırken bu durum üzerinde tekrar durulacaktır.

1.3. Bölgesel Ekonomiye Turizmin Etkileri

Dünyanın küreselleşmesiyle birlikte (önem dereceleri farklı olsa da) her ülke başka bir ülkede yaşanan olumsuzluktan etkilenmeye başlamıştır. Bir ülkede yaşanan ekonomik sorunlar diğer ülkelerde yoğunluğu farklı olsa hissedilmektedir. Bu durumun turizm sektörünü de gündend güne daha çok etkilediği ifade edilebilir. Turizm sektörü açısından değerlendirildiğinde, sahip olunan imkânların doğru tanıtımı, pazarlanması ve bu sektörü iyileştirmeye yönelik uygulanan doğru politikalar, ülke ekonomilerinin olumlu şekilde

etkilenmesine yardımcı olur. Bu etkilenme zamanla ülkeler için vazgeçilmez bir gelir kaynağı haline gelmektedir (Aktaş, 2005: 164). Bu durum, küreselleşmenin de artan etkisiyle, uluslararası turizm sektörünü dönüştürerek turizmi dünya ölçeğinde en önemli ekonomik endüstri haline getirmiştir (Erol, 2003: 3).

Turizm, ülkelerin az gelişmiş bölgelerinde ekonominin gelişmesine diğer sektörlerden daha büyük katkılar sunabilir. Bu bölgelerde yaşayıp tarım sektöründe çalışan kişiler, turizm sektörüne yönelerek gelirlerini arttırabilir. Bu kişiler, kendi işlerinin yanı sıra yerel özellikler taşıyan, bölgeye has el sanatları eşyaları ve hediyelik eşyalar gibi mallar satarak da kendi gelirlerinde ve bölge ekonomisinde gelişmeler yaşanmasını sağlayabilirler (Bahar ve Kozak, 2006: 141).

Turizmle birlikte bölgeler, iş gücü kayıplarında da azalmalar yaşar. Çünkü turizm, o bölgede yeni iş alanlarının da doğmasına sebep olur. Ayrıca altyapı hizmetlerinin artmasıyla bölge, yatırımlara da açık hale gelir (Ünlüöner, K., Ertürk, M., Olcay, A., 2007: 177). Bunun yanı sıra, bölgede turistik cazibe merkezlerinin olması da turizm yatırımlarını bölgeye çekeceği için ve bu durum diğer sektör yatırımlarının da bölgeye gelmesine sebebiyet vereceği için ekonomik gelişme diğer bölgelere kıyasla daha hızlı gerçekleşebilecektir (Yağcı, 2007: 167-168).

Turizme açılan ya da turizm konusunda atılım yapmış olan bölge, yerli yatırımların yanı sıra yabancı yatırımlar için de cazibe merkezi olabilir. Yabancı yatırımlar, istihdam yaratarak bölgeye ve dolayısıyla ülkeye döviz getirisini arttırır. Ayrıca yatırım yapan şirketlerin ileri teknoloji kullanmaları, tecrübe ve hizmet bakımından da yol gösterici konumda bulunmaları diğer sektörlerle, bölgeye ve ülkeye de çok çeşitli olumlu dışsallıklar sağlayabilir (Dinçer, 1993: 90-91).

Turizm, her ne kadar büyük bir gelir kaynağı olmasıyla anlatılmış olsa da ekonomik etkisinin yanı sıra bir takım başka etkilere de sahiptir. Eğer turizmin sadece ekonomik etkisi ele alınacak olursa diğer etkiler görülmeyecek ve bu da doğru bir planlamanın ve isabetli analizlerin yapılmasını engelleyecektir. Yapılan planlama, diğer etkiler görülmeden yapıldığı için istenilen sonuçları da doğur(a)mayacaktır. Bu bakımdan turizmin bölgeye olan etkilerinin tümünün araştırılması için etki araştırmaları ismi verilen modeller kullanılmaktadır. Bu modeller kendi içerisinde ekonomik, çevresel ve sosyo-

ekonomik etki modelleri olarak gruplandırılabilir. Inskeep'e göre burada dikkat edilmesi gereken konu büyük ölçekli genellemeler yapmaktan kaçınmaktır. Çünkü hemen her bölgenin kendine has özellikleri bulunmaktadır ve bu özellikler turizmin etkilerini de değiştirmektedir. Bu bakımdan eğer bir bölge ile ilgili etki değerlendirmesi yapılması gerekiyorsa, o bölge özelinde bir çalışma yapılması ve turizmin o bölgeye etkileri, bu modeller çerçevesinde incelenmelidir (Akt. İlhan, 1999: 114).

Turizme katılan kişiler, gittikleri yerlerde bir takım etkileşimlere girmektedirler. Bu etkileşim, gerek yerel halkın giyinme alışkanlıkları, kültürleri ve düşünce tarzları gerekse de, ikili ilişkilerden kaynaklanabilmektedir. Tüm bu etkileşimler, turizmin sosyo-kültürel etkileri çerçevesinde değerlendirilebilir (Barutçugil, 1989: 73). Örneğin, turistlerin yerel halkın gelenek ve değerlerine zıt olan davranışları, kültürel kirlenmeyi de beraberinde getirebilir (Olalı, 1988: 365). Ayrıca Lanquar'a göre (1991) turistlerin geldiği yerlerde iş bulma oranının yüksek ve yaşam koşullarının elverişli olmasını fark etmesi ve bu gibi etkenlerle söz konusu yörede kalma eğilimine girmesi ve yerleşmesi de yerel halkın olumsuz etkilenmesine sebep olabilir (Akt. Susan, 2016: 15). İfade edilen olumsuz etkilerinin yanı sıra turizmin olumlu etkileri de bulunmaktadır. Yerel halkın maddi olarak elde ettiği faydalar ve bu faydadan doğan tatmin duygusu, kültürel mirasın muhafaza altına alınması ve kültürel olarak karşılıklı girilen pozitif etkileşim, sosyo-kültürel etkinin olumlu etkileri olarak ifade edilebilir (Barutçugil, 1989: 74).

Turizmin sosyo-kültürel etkileri çok detaylı olabilmektedir. Bu bakımdan bu etki incelenirken turist ile yerel halk ve bunların birbirleri arasındaki ilişkilerinin (turist ve yerel halk ilişkisi) ayrı ayrı incelenmesi kullanılan bir yöntemdir. Mathieson ve Wall'un (1982) çalışmasına göre bu etkilerden biri olan turist incelemesi ile turizm hizmetlerinin ne şekilde geliştirilmesi gerektiği, turistlerin beklentilerinin nasıl karşılanacağı ve turistlerin motivasyonlarını hangi uygulamaların arttırabileceği gibi sorular cevaplandırılmış olur. Yerel halk incelemesi ile de, bu bölgede yaşayan yerel halkın (turizm örgütlenmesinin personeli) sunduğu turizm hizmetleri incelenmektedir ve buradan hareketle etkilerin tespiti kolaylaşmaktadır. Turistlerin yerel halk ile olan ilişkilerinin incelenmesi ise bu kişilerin birbirleri arasında doğan her türlü ilişkinin sonuçlarını incelemektedir (Mathieson ve Wall, 1982: 63).

Turizmin bölgeye etkilerinden bir diğeri çevresel etkidir. Diğer etkilerde olduğu gibi bu etkide de olumlu ve olumsuz yönler bulunabilmektedir. Bu bakımdan planlama yapan ya da idarecilik yapan kişilerin bölge ile ilgili kararlar alırken bu etkiyi göz ardı etmemeleri gerekir. O bölgenin turizmden doğan olumlu etkilerinin arttırılıp, olumsuz etkilerinin ise minimuma indirilmesi gerekir. Bir bölgede yüksek yatırım maliyetleri gerektiren bir proje tamamlandıktan sonra o bölgenin bu proje kaynaklı (ya da başka faktörlerden kaynaklı) olarak çevresinin bozulması durumunda tüm bölgenin turizm arzında azalma meydana gelecektir. Çevre, turizm için çok önemli olduğundan kötü bir doğaya sahip bölgeye yönelik turist talepleri de azalacaktır. Daha önce yapılmış olan turizm odaklı yatırımlar ve tesislerde artık boş kalacaktır. İçöz bu durumu, “çevrenin bozulması ile turizm bölgesi çekiciliğini kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalabilir ve bunun sonucunda turizm talebinde meydana gelecek düşme büyük masraflarla yapılan turistik tesislerin boş kalmasına yol açabilir” diyerek ifade etmektedir (İçöz, 1994: 22). Bu bakımdan turizmin bölgeye olan çevresel etkileri çok iyi analiz edilmeli ve bu analizden de yola çıkılarak sürdürülebilir turizmin uygulanması için gerekli adımlar atılmalıdır.

Turizmin çevreye verdiği olumsuz etkilerine bakılacak olunursa, turizm; tarihi alanlarda kirlenmelere, ulaşım araçları ve inşaatlardan kaynaklı gürültüye, kıyı ve ormanlarda tahribata, doğal manzaranın bozulmasına ve düzensiz kentleşmeye sebep olabilmektedir. Doğal çevreyi kirleten turizm, ayrıca turistik mal ve hizmetlerin tüketimiyle oluşan atık maddelerin düzgün tahliyesi gerçekleşmezse denizi ve insan sağlığını da olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Tezcan, K., Önal, B., Karadeniz, E., Kandır, S., Y., 2007: 13). Ancak bu etkiler göz önünde bulundurulur ve doğru planlamalar gerçekleştirilirse birçok olumsuz etki, minimuma indirilebilir.

Turizmin çevreye olumsuz etkilerinin yanı sıra olumlu etkileri de olduğu ve süreç doğru yönetilirse çevreye çok sayıda katkıda bulunabileceği ifade edilmişti. Söz konusu olumlu etkiler; milli parklar, doğal ve tarihi alanlar, koruma alanları ve tarihi yapılar gibi değerlerin korunmasında ve restorasyonunda turizmin önemli bir güç olabildiğidir. Eski yapılar, kaleler, kullanılmayan ve tarihi değeri olan binaların gerek konaklama gerekse dinlenme yeri vb. yapılara dönüştürülerek turizm sektörüne katılmaları ve değer kazanmaları sağlanabilir (Kozak vd., 2006: 99). Ayrıca turizmin o bölgede gelişmesiyle bölgenin elde ettiği gelirin yine bölgeye harcanarak altyapı yatırımlarını geliştirmesi ve

bölge halkının sağlığının dolaylı olarak iyi yönde etkilenmesi de bu etkinin olumlu etkilerinden bazıları olarak ifade edilebilir.

Turizmin bölgeye etkileri, sosyo-ekonomik etkiler, çevresel etkiler ve ekonomik etkiler olarak ifade edilmiştir. Sosyo-ekonomik etkiler ve çevresel etkiler olumlu ve olumsuz özellikleriyle birlikte ifade edildi. Son etki olan turizmin bölgeye ekonomik etkilerinin de incelenmesi gerekmektedir.

Turizm, ülke ekonomileri üzerinde önemli etkilere sahiptir. Ülke idarecileri, gerekli finansmanı sağlamak ve kaynak yaratmak için turizm sektörüne yönelmektedirler. Zengin turizm potansiyeline sahip bölgelerin doğru yönetilen turizm planlarıyla kalkınabileceği ve bölgelerarası dengesizliğin de turizm yoluyla giderilebileceği ifade edilebilir. Çeken'e göre bir bölgenin turizm bakımından gelişebilmesi ve kalkınmasının gerçekleşebilmesi için bir takım faktörler dikkate alınmalıdır. Bu faktörlerden ilki, bölgenin kültürel değer ve iklim durumu, turizme elverişlilik durumu gibi durumlarının analizinin yapılmasıdır. Bölgedeki kamu yatırımlarının durumu, bölgedeki mevcut tesislerin durumu (yenilenebilmesi, büyütülebilmesi vb.) ve bölgede bulunan tesislerden o bölgede oturanlara iş imkânı sağlanabilmesi durumu da bu faktörlerden bir diğeridir. Turizmin bölgedeki diğer sektörlerle olan ilişkisi ve bölgedeki turizme doğrudan ve/veya dolaylı olarak özel mallar ve hizmetler üreten kuruluşlarla olan ilişkisi de başka bir faktörü oluşturmaktadır. Ayrıca bölgede sivil toplum örgütlerinin var olup olmaması da yine bu faktörler arasında sayılmaktadır (Çeken, 2003: 148).

1.3.1. Turizmin istihdam etkisi

İstihdam, ekonomide çalışma istek ve arzusunda olan tüm çalışma yaşındaki bireylerin işe girmeleri, iş bulup çalışmaları olarak tanımlanabilir (Dinler, 2005: 413). Son yıllarda yaşanan teknolojik gelişmeler, işgücünden tasarrufu öngören ve daha çok makineleşmeye giden bir üretim tarzını beraberinde getirmiştir. Bu durum sanayi sektörü için böyle iken emek-yoğun olan turizm sektörü için ise geçerlilik taşımamaktadır. Bu durum da ülkeleri, işsizliği azaltmak ve istihdamı arttırmak için turizm sektörüne daha da ağırlıklı olarak yöneltebilmiştir. Turizmin gelişmesi ve turizm talebinin artması doğal olarak turizm arzının artması ve turistik tesislerin, işletmelerin çoğalmasını da beraberinde getirecektir. Turizmin yol açtığı gelişme yeni yatırımların ve iş alanlarının ortaya

çıkmasını ve işgücü ihtiyacını arttıracaktır. Bu durum iş arayanların istihdamı şeklinde neticelenecektir. Böylelikle de istihdamın olumlu etkilenmesi yani istihdam artışı gerçekleşmiş olacaktır (Aslan, 2010: 61). Korzay'a göre turizmin reel ekonomik etkilerinden en önemlisinin, emek-yoğun üretim tekniğinden kaynaklanan istihdam etkisi olduğu belirtilebilir (Korzay, 1992: 290).

İstihdam eğer geniş anlamda düşünülürse, emek, sermaye, toprak ve girişimden oluşan üretim faktörlerinin üretim sürecine dâhil edilmesi anlamını taşımaktadır. İstihdamın sözlük anlamı ise "bir görevde bir işte kullanma(dır)" (<http://www.tdk.gov.tr>). Turizmin katkısıyla gerçekleşen istihdam ise Şahin tarafından üç grupta anlatılmıştır. Bunlardan birincisi *doğrudan istihdam*dır. Bu grupta doğrudan hizmet verenler yer almaktadır. Turizmin katkısıyla gerçekleşen diğer istihdam şekli *dolaylı istihdam*dır. Dolaylı istidam, turistik harcamaların etkisiyle gerçekleşmese bile turizmle ilgili olan ve turizm sektörü içerisinde yer alan diğer sektörlerde oluşan istihdam türü olarak ifade edilebilir. Anılan istihdam şekillerinden sonuncusu ise *uyarılmış istihdam*dır. Uyarılmış istihdam, turizm sektöründen elde edilen gelirlerin tekrar harcanması sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu noktada çarpan etkisinin söz konusu olduğundan da bahsedilebilir (Şahin, 1990: 189-190).

Turizm, sadece turizm tesislerine etkide bulunmaz. Turizme mal ve hizmet üreten sektörler ve turizmle ilgisi olmamasına rağmen bölgenin turizme açılmasıyla turizme de mal ve hizmet sunmaya başlayan işletmelerde bu etki içerisine girmektedir. Bu işletmelerde yeni iş imkânlarının açılması ve bu işletmelerin pazarlarını ve/veya üretimlerini arttırmaları da bu etki kapsamında değerlendirilebilir. Turizmin meydana getireceği bu dolaylı etkinin istihdama ve bölge ekonomisine yapacağı katkı, turizmin yerel ekonomi ile ne kadar uyumlu olduğuna bağlı olarak değişmektedir (Mill ve Morrison, 1992: 294). Bunun yanı sıra istihdam etkisi anlatılırken turizm sektörünün istihdamla ilgili özelliklerinden de bahsedilmesi gerekmektedir. Bu özellikler, Sarı (2012) tarafından şu şekilde sıralanmıştır.

- Turizmde çalışan kadın kişi sayısı diğer sektörlerle kıyaslandığında daha fazladır.
- İstihdamın büyük bir kısmı konaklama hizmeti sunan tesislerde çalışmaktadır.

- Turizm sektöründe yeni istihdam olanakları özellikle gelişmekte olan ülkeler için gerekli sermayeyi sağlamakta oldukça elverişlidir.
- Turizmden doğan istihdam etkisi genellikle mevsimlik olan bir karaktere sahiptir. O yörede hangi sezon daha yoğun geçiyorsa o sezonda daha büyük bir istihdam göze çarpmaktadır.
- Turistik tesislerin büyüklüğü, istihdam edilecek personel sayısını etkilemektedir.
- Turizm sektörü nitelikli personele daha yüksek oranda ihtiyaç duymaktadır.
- İşgücü hareketliliği turistik tesisler arasında fazladır.
- Turizm sektöründe istihdam edilen kişilerin genelinde, yoğun çalışma temposundan kaynaklanan ailesine ve kendisine yeterli vakit ayıramama gibi çeşitli sosyal sorunları olduğu görülmektedir (Akt. Susan, 2016: 17).

1.3.2. Turizmin gelir etkisi

Turizm sadece kendi sektörünü etkilemez. Kendi sektörünü etkilemesinin yanı sıra diğer sektörlerle de etkilerde bulunmaktadır. Turizm gelirlerinin hızlı bir şekilde dolaşıma girmesi gelir etkisini arttıran bir etkidir. Turizm sektöründen doğrudan para kazanan insanların kişisel gelirlerinin yükselmesi, yapılan tüketim harcamalarını da arttıracak ve bu tüketim harcamaları da kendine bağlı diğer etkileri uyarıp harekete geçirecektir (Olalı ve Timur, 1988: 110).

Bir ülkede, bir yörede, bir bölgede turistlerin yapmış olduğu harcamalar, doğrudan gelir etkisi yaratabildiği gibi dolaylı bir gelir etkisi de yaratabilir. Bu bakımdan öncelikle turizm gelirlerinin özelliklerinin incelenmesi gerekmektedir. Turizm geliri, uluslararası turizm kapsamında ele alındığında gelişmiş ülkelere doğru döviz transferini hızlandıran bir etkidir. Döviz geliri, her ülke için ithalat ve yatırım gücünü kolaylaştıran bir faktör olarak ifade edilebilir. Ayrıca yine turizm geliri sayesinde ülkeler, turizm öncesi duruma kıyasla daha adaletli bir gelir dağılımına da kavuşurlar. Bu durum, ülkenin refahında, sosyal durumunda ve bölgesel milli gelirlerinin artışında da etkili olur. Turizm gelirinin bir başka özelliği ise ülkeye ya da bölgeye turistik rant (getirim) oluşturmaktır. Normal şartlarda ticari özelliği olmayan ve doğada hazır halde bulunan mallara, turizm ticari bir nitelik katabilir. Şöyle ki, deniz turizmi yapan ya da

kayak turizmi yapan birisi, normalde doğada hazır ve herkesin kullanımına açık olan bu mallardan gerek tesis gerekse diğer ilişkilerinden dolayı bir ödeme yaparak fayda sağlayabilmektedir. Bu durum ülke ekonomisine katkı sağlaması anlamında önemlidir (Barutçugil, 1986: 53-54).

Turizm gelirlerinin belirtilen özelliklerinin yanı sıra ekonomik olarak çarpan özelliğinin olduğu da söylenebilir. Çünkü turizm sektörü birden çok sektörle iç içe bulunmaktadır. Turistin yapmış olduğu harcama sadece turizmle ilgili kişilere değil farklı sektörlerle de gelir sağlamaktadır. Bu durum turizm harcamaları çarpanı olarak ifade edilmekte ve gelir bakımından tahmin edilenden çok daha fazla gelir oluşmasına olanak sunmaktadır (Kar, M., E., Zorkirişçi, E., Yıldırım, M., 2004: 90). Çarpan kavramının çeşitlerini şu şekilde sıralanabilir;

- *Satış Çarpanı*: Ticari satışlarda ek turizm harcaması nedeniyle ortaya çıkan ticari satışlarda bulunan değişikliği ölçen çarpanıdır.
- *Ürün Çarpanı*: Ekonomide ilave turizm harcamalarının neden olduğu ürünlerdeki değişikliği ölçmeye yarayan çarpanıdır.
- *İstihdam Çarpanı*: Ek turizm harcamalarının doğurduğu istihdam olanaklarını ölçmede kullanılan çarpana istihdam çarpanı denilmektedir.
- *Gelir Çarpanı*: Ek turizm harcamasıyla, bölgede oluşan gelir düzeyi değişikliğini ölçen çarpanıdır (Yağcı, 2007: 183).

1.3.3. Turizmin döviz etkisi

Turizm çeşitleri açıklanırken turizmin iç turizm ve dış turizm olarak gerçekleşebileceği belirtilmişti. Eğer turizm, dış turizm olarak gerçekleşiyorsa bunun döviz anlamında etkileri de ortaya çıkmaktadır. Aktif dış turizmin söz konusu olması halinde ülkeye gelen yabancı turistlerden ve onların ülkeye getirdiği dövizlerden bahsedilebilir. Pasif dış turizmin olması halinde ise ülke vatandaşları başka ülkelere gitmesi ve o ülkelere döviz bırakması gerçekleşmektedir.

Turizm ele alındığında ülkenin beklediği en önde gelen faydalar arasında ülkeye yabancı turist gelmesinden kaynaklanan döviz girdisi olduğu söylenebilir. Ancak döviz girdisinin geliyor olması ülkenin, turizmden ekonomik olarak olumlu etkilendiğini ifade

etmekte yetersiz kalır. Bu bakımdan eğer ülkenin turizm gelirleri, turizm giderlerinden fazlaysa ancak o zaman ülkenin turizmden ekonomik anlamda fayda sağladığı söylenebilir (Doğan, 2004: 142).

Ulusal para birimi değersizleşen ülkede, yabancı turistler açısından talep artışı gerçekleşmektedir. Bu ise ülkenin elde ettiği turizm gelirlerinde bir artışa sebep olacaktır (İçöz, 2005: 205). Bir ülkeye gelen turistler, turizm faaliyetinden kaynaklanan ve bu durumla bağlantılı olan birçok harcama yapmaktadırlar. Doğrudan ve dolaylı olarak yaptıkları bu harcamalar, o ülkenin, dış turizm gelirini oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra ülkenin sahip olduğu doğal kaynakların ve yurt dışına gönderme olanağı bulamadığı malların da yabancı müşterilere sunulmasıyla birlikte bahsedilen kaynakların da değerlendirilmesi söz konusu olmaktadır (Doğan, 2004: 142). Bu gibi sebeplerden dolayı ülkeye gelen yabancı turistlerin yani aktif dış turizmin gerçekleşmesi durumunun ülkeye olumlu anlamda getirisi ülkeler açısından göz ardı edilemeyecek derecede önem arz etmektedir.

1.3.4. Turizmin ödemeler dengesi etkisi

Ödemeler bilançosu, ülkenin vatandaş ve kurumlarının başka ülke vatandaş ve kurumlarıyla olan ekonomik işlemlerinin kaydının tutulması olarak tanımlanabilir (Unur, 2000: 1). Dış turizm bilançosu ise bir ülkenin diğer ülkelerle olan turistik ilişkilerinden ortaya çıkan döviz hareketlerinin yıllık olarak görülebilmesini sağlayan bilançoya verilen isimdir (Olahı ve Timur, 1988: 92). Dar anlamda dış ticaret bilançosu, “yabancı turistlerden sağlanan döviz gelirleri ve yerleşiklerin yurtdışına çıkması sonucu ödenen döviz giderlerini ifade eder. Gelirler aktifte, giderler ise bilançonun pasifinde yer alır. Aktif ve pasiflerin karşılaştırılması sonucu bilanço değerlendirmesi yapılır.” Turistlerin gittikleri ülkede yaptıkları harcamalardan kaynaklı olarak bıraktıkları döviz miktarının belirlenmesinde de merkez bankası yöntemi ve anket yöntemi uygulanmaktadır (Bulut, 2000: 71-86).

Turizm, uluslararası ticarete daha çok dengeleyici bir etken olarak bulunmaktadır. Turizmin bu denge faktörünün de yine turizmin ödemeler dengesi üzerine olumlu etki yaptığından bahsedilebilir. Ödemeler dengesinin olumsuzluklara sebep olmasını istemeyen, özellikle gelişmekte olan ülkeler ve az gelişmiş olan ülkeler, ülkelerine gelen turistlerin daha çok döviz bırakmaları için çaba harcamaktadırlar (İçöz ve Kozak, 2002:

199). Bu çaba, turistik ürün çeşitliliğinin artırılması için yapılan çalışmalar olarak ifade edilebilir. Bir dönem sadece deniz-kum-güneş turizmi noktasında çaba harcayan bu ülkeler, artık turizm çeşitlerinde de belirtildiği gibi çok daha farklı turizm çeşitlerinin de altyapısını oluşturmaktadırlar. Bu altyapıyı tanıtım ve pazarlama ile güçlendirmek isteyen ülkeler, böylelikle turizmden elde edeceği geliri de yükseltmek istemektedirler (Güzel, 2010: 87). Ayrıca değişen turist profili de farklı çekim özelliklerine sahip turistik bölgelerin daha çok tercih edilebilir olmasını beraberinde getirmektedir (Sarkım, 2007: 161).

Turistik mal ve hizmetlere yapılan harcamalar, karşılıklı döviz akımının oluşmasına ve döviz artışı/azalışı olmasına sebep olur. Bu durum ise ödemeler dengesinin olumlu ya da olumsuz etkilenmesini de beraberinde getirir (Kılıç, 2000: 27). Turizmin döviz arzını arttırıcı etkileri olduğu belirtilmişti. Bu etki, görünmeyen ihracat ve ek ihracat şeklinde ortaya çıkmaktadır. Ancak bu durumun gerçekleşmesi bir takım şartların gerçekleşmesine bağlıdır. Bu şartlar Olalı ve Timur'a göre kısaca şöyle sıralanabilir;

- Turizm sektöründen elde edilen net döviz gelirleri diğer sektörlerin elde ettiği döviz gelirlerinden fazla olmalıdır.
- Elde edilen bir birimlik dövizin milli para olarak fiyatının birden (1) büyük olması gerekir.
- Elde edilen dövizler için yapılan döviz giderleri ile döviz gelirlerini oranının birden (1) küçük olması gerekir.
- Turizm sektörünün döviz kazancı payının bu ülkede turizm sektörü olmaması halinde getireceği dövizden fazla olması gerekir (Olalı ve Timur, 1988: 89).

1.3.5. Turizmin diğer sektörlere etkisi

Turizm, birçok sektörle ilişki halindedir. Bu yapısı gereği bir turistik faaliyet, sadece turizm sektörü üzerinde etki doğurmaz, aynı zamanda turizm sektörüyle beraber tarım, sanayi ve hizmet sektörü üzerinde de bir takım etkiler ortaya çıkartır. Öyle ki turizm sektörü, turist taleplerinin karşılanmasında ekonominin tüm unsurlarından faydalanır ve onlara şekil verir. Özellikle kendisiyle doğrudan iletişim halinde olan bazı sanayi kollarını

içine alıp kendi ihtiyacına göre yeniden düzenleyip yeniden meydana da getirebilir (Olalı ve Timur, 1988: 154).

Turizm faaliyetlerinin gerçekleştiği bölgelerde tarım sektörü de bu faaliyetlerden etkilenir. Gerek turistlerin taleplerine gereken cevabın verilmesi gerekse de belli bir kalite ve standart yakalanması konusunda turizm, tarım sektörüne de itici güç olmaktadır. Özellikle turistlerin yoğun olarak geldiği mevsimlerde tarımsal ürün talebinin artması da mal ve hizmetlerin kalitesinin ve arzının artmasına ve ulusal gelirin artmasına da sebep olur (Bahar ve Kozak, 2006: 142).

Yeni istihdam alanlarının doğmasına sebep olan turizmin, tarım üzerindeki etkilerinin tamamı olumlu değildir. Eğer gerekli planlama yapılmaz ve elverişli tarım alanları turizm sektörünün kullanması için bu sektöre sunulursa tarım alanlarının daralması ve ülke ya da bölgenin bu durumdan olumsuz etkilenmesi söz konusu olabilir (Olalı ve Timur, 1988: 112).

Turizm, bazıları büyük, bazıları orta ve bazıları küçük ölçekli olmak üzere değişik iş kollarından 41 farklı sektörle ilişki halindedir (Çımat ve Bahar, 2003: 18). En yüksek girdinin sağlandığı sektör hayvancılık sektörüyken, bunu takip eden iş kolları; toptan ve perakende ticaret, karayolu taşımacılığı, tarım, kişisel ve mesleki hizmetler, alkollü içecekler ve şeker sanayi olarak sıralanabilir (Egeli, 1997: 132). Ancak turistlerin ihtiyaçlarındaki değişimler ve artmalar bu sektörlerin sıralamasında da çeşitli değişikliklere yol açabilir.

Turizmin sanayi sektörüyle olan ilişkisi ele alınırken İçöz, üç madde ile konunun incelenmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu maddeler şöyledir;

- Turizmin yoğun olduğu bölgelerde, yiyecek ve içecek gibi tüketim malı üreten sanayilerin üretimi artmaktadır.
- Turizmin yatırım malı üreten sanayiler açısından sadece ulaştırma aracı ve inşaat malzemesi sanayilerine katkısı bulunmaktadır.
- Turizmin deri ve deri mamulleri ya da seramik gibi ara malı üreten sanayiler üzerinde de olumlu etkisi olduğu ifade edilebilir (İçöz, 2005: 300).

Analizlerde ve çalışmalarda hizmet sektörü içerisinde değerlendirilen turizm, bağlı olduğu kendi sektörüne de büyük bir etki doğurmaktadır. İşletmelerde çalışan kaliteli personelin artmasına yardımcı olan turizm sektörü, sanat ve ticaret işletmelerinin de optimum kapasiteye ulaşmasına yardımcı olur (İçöz, 2005: 302). Bunun yanı sıra hizmet sektörü içerisindeki başka kollara da turizmin etkisi olduğu söylenebilir. Bu bakımdan turizmin hizmet sektörüne yaptığı diğer etkilere kısaca maddeler halinde bakılması gerekmektedir.

- Cari tüketimle ilgili olarak hizmet sektörünün gelişmesine etki eder.
- Konforla ilgili hizmet sektörünün gelişmesine etki eder.
- Yardımcı hizmetlerin ve güvenlik hizmetlerinin gelişmesine etki eder.
- Donatım sanatlarıyla ilgili (elektrikçi, boyacı, demirci gibi) sektörün gelişmesine etki eder.
- Lüks hizmetler sunan hizmet sektörü kolunun gelişmesine etki eder.
- Kamu hizmetlerinin gelişmesine etki eder (Olahı ve Timur 1988: 160).

1.3.6. Turizmin fiyat istikrarı etkisi ve diğer etkileri

Turizm her ne kadar ekonomi üzerinde olumlu etkilere sahipse de tıpkı sosyo-kültürel etkiler ve çevresel etkilere de olduğu gibi olumsuz etkilere de sahiptir. Bu etkilerden birisi de enflasyon üzerinde meydana gelen etkidir. Bu etki ile özellikle gelişmekte olan ülkelerin fiyatlarında sürekli bir yükselme olur. Bu yükseliş ise hem ekonominin genel seyrini hem de turizme dönük talebi olumsuz yönde etkiler (İçöz, 1987: 68). Ancak yine bu etkinin de hem olumlu hem de olumsuz olarak ülke ekonomisini etkileyebileceği ifade edilmelidir.

Piyasa ekonomisinin bulunduğu ülkelerde fiyat istikrarı, ekonomi için en önemli konulardan birisidir. Çünkü talebi etkileyen en faktörlerden birisi fiyattır. Enflasyon ise belirli bir dönemde fiyatlar genel düzeyinin artmasıdır. Bu durum turizme uyarlandığında, talebi etkileyen en önemli kavramlardan biri olan fiyatın, turizm sektöründe de artışa sebep olduğu görülecektir. Özellikle Türkiye gibi turizmde diğer ülkelerle rekabetini fiyat avantajına dayandıran ülkelerin enflasyondan olumsuz yönde etkileneceği söylenebilir (Yağcı, 2007: 172). Aslında fiyatların yükselmesi, arzın artmasının ve artan arzın taleple uygun bir şekilde yönlendirilmesinin önünü açsa da bunun için zaman gerekmektedir.

Oysaki turizmde arz kısa dönemde arttırılmadığından taleplerin karşılanamamasına ve fiyatların artması söz konusu olmaktadır.

Enflasyonun; talep, maliyet, ücret ve dış dünyadan kaynaklanan olmak üzere dört tipi vardır. Bunlardan talep enflasyonu ve maliyet enflasyonu ise turizmin en fazla etkilendiği enflasyon tipleridir. Maliyet enflasyonu, bir yandan üretim giderlerindeki artıştan, bir yandan da yatırım mallarının fiyat/ücret artışlarından kaynaklanmaktadır. Talep enflasyonu ise toplam talebin toplam arzdan fazla olması durumunu ifade etmektedir (İçöz, 1987: 69).

Turistik mal ve hizmetlerin girdilerindeki artış maliyetleri arttırırken sunulan hizmetin fiyat/ücret artışıyla sunulmasına sebep olabilir. Artan fiyatlar talebin düşmesine yani satın alma gücünde azalmaya yol açabilir. Fiyat artışları turizm talebini düşürdüğü gibi ülkenin reel ücretlerinde de azalmaya sebep olabilir. Enflasyonist etki, döviz kurlarının etkilenmesi ve ekonomide kaynak dağılımının bozulmasına da neden olabilir (Kozak vd., 2006: 88-89). Sayılan bu olumsuz etkilerden her ülkenin veya bölgenin etkilenmesi söz konusu değildir. Bir ülkede ya da bölgede turizmin etkisiyle enflasyonun olumsuz örneklerinin görülüp görülmeyeceği üç şarta bakılarak anlaşılabilir. Eğer;

- Net döviz gelirleri, döviz girdilerinden daha az ise,
- Turizm etkisiyle harcanan ulusal para miktarı, turizmden sağlanan net döviz geliri toplamından fazla ise,
- Turizm sektörü, ulusal ekonomi içerisinde diğer sektör çalışanları açısından önemli görülür ve turizmi bir pilot faaliyet olarak seçerlerse,

turizmin bir baskı oluşturacağını söylemek mümkün olur (Bahar ve Kozak, 2008: 173).

Turizmin olumsuz olarak ifade edilebilecek başka etkileri de bulunmaktadır. Ancak bu etkiler tıpkı enflasyonist etkide olduğu bazı ülke ve bölgeler için olumsuz bir özellik taşımaz. Bunu belirleyen faktör, o bölge veya ülkenin özel durumu, turizm çeşidi vb. birçok etkiye göre değişir. Turizmin olumsuz etkileri, ithalat konusunda, fırsat maliyetleri konusunda ve yabancı sermaye konusunda da yaşanabilir. *İthalat* üzerinde olumsuz etki gerçekleşebilir çünkü geri kalmış ülkelerin teknoloji transferi ve yabancı mallara olan talebi gereği daha fazla ithalat yapması ve ülke ekonomilerinin bu durumdan olumsuz

etkilenmeleri söz konusu olabilir. Turizmin, *fırsat maliyetleri* üzerinde de olumsuz etkisi gözlenebilir. Şöyle ki, turistik tesis yerine yapılabilecek olan başka bir yatırımın daha büyük ekonomik katkı yapabilmesi ve daha büyük katkı yapabilecek olan bu tesis yatırımının yerine turistik tesis yapılmasının seçilmesi ekonomiyi, olası getiriye sahip olamadığı için olumsuz etkiler. Son olarak *yabancı sermayenin* de ülke ekonomisinde sebep olabileceği negatif etkiler bulunmaktadır. Kartelleşme, yabancı sermayenin, ülke yönetimini belirli politikalar uygulaması için zorlaması vb. konular, turizmin ülke ekonomisi üzerinde oluşturabileceği olumsuz etkiler olarak ifade edilebilir.

2. İLLER BANKASI A. Ş. VE YEREL YÖNETİMLER

Yerel yönetimler, belirli bir alanda yaşayan toplulukların ihtiyaçlarına cevap vermek için kurulan ve karar organları yerel topluluklarca oluşturularak göreve başlayan, kanun koyucu tarafından oluşturulmuş kanunlarla sınırları çizilmiş görev ve yetkilere sahip, özel bütçesi, geliri ve personeli bulunan, merkezi yönetimle arasındaki ilişkisi bakımından özerklikten faydalanan kamu tüzel kişileridir (Vahap, 1999: 99). Yerinden yönetim, adem-i merkeziyet, decentralization kavramları da yerel yönetim kavramlarıyla eş değer olarak kullanılmaktadır (Keleş, 2009: 21). Anılan özellikleriyle yerel yönetimler, kendi sınırları içerisinde yaşayanların ihtiyaçlarını karşılamak için bir takım politikalar uygularlar. Bu politikalar, kimi zaman makul seviyelerde maliyete sahip olabileceği gibi, yüksek maliyetlere de sahip olabilmektedir. Bu durumda ise yerel yönetimlerin finansman sorunu gündeme gelmektedir. İşte bu sorunun çözümünde, diğer bazı sorunların çözümünde de olduğu gibi İller Bankası A. Ş. etkin rol oynamaktadır.

2.1. İller Bankası A. Ş.

2.1.1. Kuruluşu ve tarihçesi

Yerel yönetimlerin, yerel halkın ihtiyaçlarına karşılık verebilmek için bir takım maddi imkânlarla sahip olmaları gerekmektedir. Ancak özellikle Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında, yerel yönetim idarelerinin geniş ekonomik imkânlarla sahip olmadığı bilinmektedir. Kurtuluş Savaşının bitmesinin ardından ilan edilen cumhuriyetle birlikte Türkiye Cumhuriyeti'nin kalkınmasına başlanılmak istenmiştir. Bu hamle ile birlikte şehirlerin, kasabaların ve köylerin yeniden inşa edilmesi konusu ön plana çıkmıştır. İşte bu noktada Mustafa Kemal Atatürk tarafından bu amaca hizmet edebilecek bir kurumun oluşturulması emredilmiştir.

11 Haziran 1933 tarihinde yayımlanan 2301 sayılı kanunla sermayesi 15 milyon Türk Lirası olan Belediyeler Bankası kurulmuştur. Ancak söz konusu sermaye, Belediyeler Bankasının kuruluşunda var olan bir sermaye değildir. Şöyle ki, her yıl belediyelerin bütçelerinde yer alan net gelirlerinin %5'i oranında bir parayı ayırması, belediyeler kanunu ile yasal zorunluluk haline getirilmiştir. Bu para belediyeler bankası kanunu yürürlüğe girene kadar hükümetin belirleyeceği bir bankada toplanmıştır (Tortop, 1991: 301).

Belediyeler bankası kurulduktan sonra ise belirtilen paylar belediyeler tarafından ayrılmış ve toplam 1,5 milyon liralık pay oluşmuştur. Kanunda belirlenen 15 milyon Türk Liralık sermaye beklenmeden bu paranın kullanılmasının daha uygun olacağına karar verilmiş ve banka kurulmuştur (TODAİE, 1993: 18). Bankanın kurulma gerekçesini İlhan Tekeli, iki dünya savaşının ülkede yarattığı krizlerin etkisinden dolayı yürürlüğe giremeyen Belediye Gelirleri Kanununun eksikliğiyle açıklamıştır. Bu eksiklik, belediyelerin kaynaklarının sınırlı kalmasına yol açmış ve bu sorunun çözülebilmesi için Belediyeler Bankası kurulmuştur (Tekeli, 2003).

Belediyeler Bankası kurulduktan sonra kentsel gelişim için gerekli olan teknik hizmetler konusunda eksiklik hissedilmiştir. Bu amaçla 1580 sayılı belediyeler kanununa ek yapılarak Belediyeler İmar Heyeti adında bir heyet oluşturulmuştur. Belediyelerin altyapı işlerinde yaşadığı eksikliklerde, bu kuruluş ile gereken teknik desteğin verilmesi amaçlanmıştır (Topal, 2003: 20). Nüfusu 10 000 ve üzerinde olan belediyelerin harita, içme suyu, kanalizasyon, imar planı ve spor alanları yapımında belirtilen kuruluş görevlendirilmiştir. Nüfus ölçütünü sağlayamayan belediyelerinde heyete başvuru yapabilecekleri kararlaştırılmıştır (Güler, 1996: 91-92). Söz konusu kuruluş ve belediyeler arasındaki ilişki de Belediyeler Bankası aracılığıyla gerçekleşmiştir.

Belediyeler Bankasının gerek sermayesinin yeterli olmaması gerek sadece belediyelere hizmet vermesi ve gerekse de değişen dünya şartlarına uygun cevabı verememesi, bankanın bir dönüşüme uğramasını zorunlu kılmıştır. Sermaye azlığı, hızlı nüfus artışı, şehirleşmenin beraberinde getirdiği talepler ve bu taleplerden doğan kredi ihtiyacı, bu dönüşümü ön plana çıkartıp bir an önce gerçekleşmesi için baskı yapan koşullardandır. Aynı zamanda il özel idaresi ve köylerin, bankanın faaliyet alanının dışında tutulmuş olması da bu koşullara ilave edilebilir. İşte bu gibi koşullar nedeniyle gerekli olan dönüşüm, 29 Temmuz 1944 tarihinde “Mahalli İdareler İmar Bankası” ismi ve sayılan sorunlara cevap verebilecek yasal çerçeveye haiz şekliyle yeni bir banka oluşturmak için Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne (TBMM) sunulan kanun tasarısıyla gerçekleşmiştir. Bu kanun tasarısında yeni yapının adı, Mahalli İdareler İmar Bankası olarak belirtilmiş olsa da bütçe komisyonu görüşmeleri sırasında yapının adı, “İller Bankası” olarak değiştirilmiştir (<http://www.ilbank.gov.tr>). Mahalli İdareler İmar Bankası ismi yerine İller Bankası isminin tercih edilmesinde İller Bankası isminin dil bakımından daha uygun olması, daha kısa

olması, kullanılma ve tanıtılma bakımından daha kolay olması gibi sebepler etkili olmuştur (Çınar, 1997: 69).

Kurulan söz konusu yapının görevleri, aynı zamanda ifade edilen Belediyeler İmar Heyetinin de görevlerini kapsamaktadır. Belediyelere hizmetin devam ettiği ve diğer yerel yönetim birimleri olan köylerin ve il özel idarelerinin de faaliyet alanı içinde olduğu kanun tasarısı, 13 Haziran 1945 tarihinde kabul edilmiştir. 23 Haziran 1945 tarihinde de Resmi Gazetede yayımlanan 4759 sayılı kanunun yürürlüğe girmesiyle, İller Bankası Genel Müdürlüğü, 100 milyon Türk Liralık sermayesiyle, Belediyeler Bankasının da görevlerini üstlenerek resmen kurulmuştur (İller Bankası, 2016b: 11).

Tarihler 2000’li yılları gösterene kadar İller Bankası’nın, önemli bir değişikliğe uğramadan hayatına devam ettiği görülebilmektedir. Bu sürede şehirlerin altyapısını, deneyimli personeli eliyle ve kaliteli olma ilkesiyle yürüten İller Bankası, yerel yönetimlere son derece önemli hizmetlerde bulunmuştur. Ancak Türkiye Cumhuriyeti’nin ve dünyanın değişen ekonomik ve sosyal şartları hem tüketim alışkanlığını hem de yaşam tarzlarını ve dolayısıyla vatandaşların taleplerini değiştirmiştir. Değişen şartlara cevap verebilmek için İller Bankasının yapısında değişikliğe gidilmesi görüşü tekrar öne çıkmıştır. Bu durum, gerek yedinci ve sekizinci kalkınma planlarında gerekse de, TBMM Kamu İktisadi Teşebbüsü (KİT) komisyonunda yer almıştır. İller Bankasının yeni şartlara uyumlu hale getirilerek daha verimli hizmet üretmesi amaçlanmıştır. Ayrıca 1 Kasım 2005 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan Bankacılık Kanunu da bankaların ve dolayısıyla İller Bankasının anonim şirketi olması zorunlu kılmıştır. Bu gibi faktörler, yeni bir yasal düzenlemeyi de zorunluluk haline getirmiştir. Bu yasal düzenleme ise 1 Şubat 2007 tarihinde TBMM Plan ve Bütçe Komisyonuna “İller Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanun Tasarısı” olarak gelmiştir. 26 Ocak 2011 tarihinde mecliste yapılan görüşmeler neticesinde kabul edilen söz konusu kanun, 08 Şubat 2011 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla birlikte İller Bankası statü değiştirilerek anonim şirket olmuş ve adı İller Bankası A. Ş. olarak değiştirilmiştir (İller Bankası, 2014a: 30). Bu kanunla bankanın kısa adı ise İLBANK A. Ş. olarak belirtilmiştir. Söz konusu kanunla İller Bankası, özel hukuk hükümlerine tabi, tüzel kişiliğe sahip, özel bütçeli anonim şirket statüsünde bir kalkınma ve yatırım bankasına dönüştürülmüştür. Yatırım ve kalkınma bankası ibaresinin açıkça belirtilmiş olması ve kamu tüzel kişiliğine sahip olan

bankanın anonim şirketine dönüştürülmesi de önemli yeniliklerdendir. Bunun dışında, bu kanunla yerel yönetim birimlerinden olan köyler ise bankaya ortak idare olmaktan çıkartılmıştır.

İLBANK A. Ş.'nin sermayesi, gelir kaynakları, teşkilat yapısı vb. diğer birçok konu bazı düzenlemelerle belirlenmiştir. Bu bakımdan bankanın ilgili olduğu mevzuatların belirtilmesi gerekmektedir. Bu mevzuatlar 6107 sayılı Kanun, bankanın ana sözleşmesi ve 5411 sayılı Kanun olarak ifade edilebilir.

- Kanun Adı: İller Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanun

Kanun Numarası: 6107

Kabul Tarihi: 26.01.2011

Yayımlandığı Resmi Gazete: 08.02.2011 Sayı/No: 27840

Bu kanun İller Bankası A. Ş.'nin kuruluş kanunudur. Bu kanunun dışında kalan kısımlarda banka, özel hukuk hükümlerine bağlıdır. Bu kanunla banka yeniden yapılandırılmış ve tüzel kişiliği olan bir anonim şirket statüsüne dönüştürülmüştür.

- Mevzuat Adı: İller Bankası Anonim Şirketi Ana Sözleşmesi

Yayımlandığı Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi: 23.03.2011 Sayı/No: 7778

6107 Sayılı kanunla belirtilen esas ve usullere uygun olarak merkez ve taşra teşkilatının görev, yetki ve sorumluluklarının belirlenmesi suretiyle bankanın idare edilmesi amacıyla bu ana sözleşme yürürlüğe girmiştir. Bankanın tahvil ihracı, hesapları, gelirleri, kar, kontrollük ve sigorta hizmet gelirlerinin dağıtımını ile kanunda hükmü bulunmayan diğer hususlar İller Bankası Ana Sözleşmesiyle düzenlenmektedir.

- Kanun Adı: Bankacılık Kanunu

Kanun Numarası: 5411

Kabul Tarihi: 19.10.2005

Yayımlandığı Resmi Gazete: 01.11.2005 Sayı/No: 25983

Bu kanunun amacı, finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanmasına, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasına, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. İller Bankası A. Ş., kuruluş kanunu gereği, 5411 sayılı bu kanuna tabidir (İller Bankası, 2014b: 32-33).

2.1.2. Misyonu, vizyonu ve stratejisi

TDK sözlüğüne göre misyon kelimesi “amaç, görev” anlamlarına gelmektedir (<http://www.tdk.gov.tr>). İLBANK A. Ş. misyonunu: “Yerel yönetimlere, kentsel ihtiyaçlarının karşılanabilmesi amacıyla uluslararası standartlarda proje üretmek ve geliştirmek, kredi sağlamak, danışmanlık yapmak ve teknik destek vermek yoluyla sürdürülebilir bir şehirleşmeye katkıda bulunmak” (İller Bankası, 2016a: 4) olarak ifade etmektedir.

Vizyon ise yine TDK sözlüğüne göre “görünüm, sağgörü, ileri görüş” anlamlarının karşılığıdır (<http://www.tdk.gov.tr>). Özden’e göre ise vizyon, uzun vadeli olmak zorundadır. Gelecekle ilgili tahminler yapmaktan ziyade geleceğe yönelik kararlar almak bu kelimenin anlamını daha çok karşılar (Özden, 2000: 39). İller Bankası A. Ş. vizyonunu: “Modern kentlerin geliştirilmesi sürecine öncülük eden, hizmet kalitesi kanıtlanmış uluslararası bir kalkınma ve yatırım bankası olmak” (İller Bankası, 2016a: 4) olarak belirlemiştir.

Strateji kavramı daha çok askeri alanda, personelin sevk ve idaresi için kullanılmış bir kavramdır. Strateji, savaşın zafere dönük planlaması olarak değerlendirilmektedir. 20. yüzyıl ile beraber bu kavram politika olarak yaygın bir kullanım kazanmıştır. 1960’larla birlikte yönetim biçimi olarak ele alınan ve günümüzde özellikle Kuzey Amerika’da hâkim olan bir yönetim biçimi halini almıştır (Bircan, 2002: 13). İller Bankası A. Ş.’nin stratejisi ise: “Yatırım bankacılığı anlayışı ve toplam kalite yönetimi yaklaşımıyla hizmet vermek” şeklindedir (İller Bankası, 2016a: 4).

2.1.3. Sermayesi ve gelir kaynakları

İLBANK A. Ş., kurulduğu ilk yıllarda Belediyeler Bankası ismiyle hizmet vermekteydi. Belediyeler Bankası kurulduğunda sermayesi 15 milyon Türk Lirası olarak belirtilmişti. 1945 yılında İller Bankası adını alan bu kuruluşun sermayesi 4759 sayılı kanunla 100 milyon Türk Lirası olarak ifade edilmiştir. 4 Şubat 2000 tarihinde 23983 sayılı kanun ile ise sermayesi 300 trilyon Türk Lirasına çıkartılmıştır. 22 Kasım 2001 tarih ve 3365 sayılı T.C. Bakanlar Kurulu kararı ile de sermayesi, 900 trilyon Türk Lirasına yükseltilmiştir. 2011 yılında yeniden yapılandırılarak anonim şirkete dönüştürülen bankanın sermayesi 9 milyar Türk Lirası olarak belirtilmiştir. 15 Mart 2014 tarih ve 28942 sayılı resmi gazetede yayımlanan 2014/6045 sayılı T.C. Bakanlar Kurulu kararı ile de İLBANK A. Ş.'nin nominal (yazılı) sermayesi 9 milyar Türk Lirasından 18 milyar Türk Lirasına çıkartılmıştır. İLBANK A. Ş.'nin 2016 faaliyet raporuna göre, 2016 yılı sonu itibariyle, bu sermayenin 11 690 749 Türk Liralık kısmı ise ödenmiş sermayedir (İller Bankası, 2017: 7).

Bankanın statü değişikliği yapmasının kaynağı olan 6107 sayılı kanunun dördüncü maddesi, bankanın sermaye kaynaklarını sıralamaktadır (İller Bankası A. Ş. Hakkında Kanun, 2011: Madde 4). Bu maddeye göre, yerel yönetimlerin genel bütçe vergi gelirleri paylarının toplamı üzerinden aylık %2 oranında yapılan kesintiler, bankanın sermaye kaynaklarından ilkinin oluşturmaktadır. Bankanın vergi ve diğer yasal yükümlülükler düşüldükten sonra yıllık safi karından %30 oranında ayrılacak pay da sermaye kaynakları arasında gösterilmektedir. Ayrıca diğer mevzuat hükümleri ile banka sermayesine aktarılması uygun görülen paralar ile sermayeye eklenmek üzere yapılacak her türlü yardım ve bağışlar sermaye kaynaklarının içerisinde bulunmaktadır (İller Bankası, 2016b: 14).

Bankanın statü değişikliğinden önceki kanunu olan 4759 sayılı (eski) kanunla 6107 sayılı (yeni) kanun karşılaştırıldığında bankanın yıllık sermaye tahsilatının azaldığı görülebilmektedir. Yine bu doğrultuda il özel idareleri ve belediyelerin yıllık olarak ödemesi gereken pay tutarlarının düşürüldüğü ifade edilebilir. Tüm bunların yanı sıra belediyelere bağlı işletmelerin net karları üzerinden alınan ortaklık payı ödemelerinin de artık yapılmamakta olduğu belirtilebilir. Bu durum bankanın sermaye kaynaklarının azaltıldığı şeklinde yorumlanabilir.

Bankanın gelir kaynaklarına bakılacak olursa kredilerden alınan faiz, komisyon ve fon gelirlerinin gelir kaynaklarının ilk kalemini oluşturduğu görülecektir. Kontrollük ve danışmanlık gelirleri ve kaynak geliştirme faaliyetlerinden elde edilen gelirlerde yine gelir kaynakları arasında yer almaktadır. İnterbank piyasalarından fon transferi yoluyla elde edilen faiz gelirleri de yine bankanın gelir kalemleri arasında bulunmaktadır (İller Bankası, 2016b: 15). İLBANK'ın öz kaynakları ise sermaye tahsilatları, bankanın dönem net karı, sermaye yedekleri ve kar yedeklerinden oluşmaktadır (İller Bankası, 2014b: 47).

İLBANK A. Ş.'nin iç ve dış paydaşları vardır. Türkiye'de bulunan tüm yerel yönetimler paydaş olarak tespit edilmiştir. İç paydaşları Genel Müdürlük Birimleri, Yurtiçi Hizmet Birimleri ve banka personeli olan bankanın hem dış paydaşı hem de müşterisi/yararlanıcısı olan paydaşları ise belediyeler, il özel idareleri, su kanal idareleri ve belediye birlikleri gibi yerel yönetim birimleridir. Sadece dış paydaşı olanlar ise; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Harita Genel Komutanlığı, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), Karayolları Genel Müdürlüğü (KGM), Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ) ve diğer kamu kurumlarından oluşmaktadır (İller Bankası, 2014b: 38).

Bankanın 2016 yılı faaliyet raporunda, Niğde Beton Sanayi ve Ticaret A. Ş. (NİĞBAŞ) ve Emlak Konut Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A. Ş. (Emlak Konut GYO) olmak üzere iki adet iştiraki bulunduğu da ifade edilmiştir. Bankanın, bu iştiraklerdeki iştirak oranları %10'un altındadır ve bankanın bilançosunda bu ortaklıklar, "satılmaya hazır finansal varlıklar" içerisinde yer almaktadır (İller Bankası, 2017: 35).

Bankanın yatırımları bankanın özkaynakları, belediye fonları ve belediyelerin katkılarından yola çıkarak gerçekleştirdiği söylenebilir. Ancak bu üç temel kalemin yatırımlara dağılımı konusunda yıllara göre değişen çeşitli dağılımlar gerçekleşmiştir. Çakır (2003) yaptığı çalışmada bu dağılımı şöyle ifade etmektedir. "1990'lı yıllara kadar yatırımların %80'i Belediyeler Fonundan, %15'i Banka özkaynaklarından ve %5'i belediye katkılarından" sağlanmıştır. Ancak 1990'lı yıllarla birlikte bir takım değişimler gerçekleşmiştir. Bu yıllardan sonra "Belediyeler fonu ve özkaynakların yatırımları karşılama oranı %45'ler de eşitlenmiş ve belediye katkısı %10 civarına çıkmıştır." 2000'li yıllarla birlikte bankanın yapısının değişmesi ve mali açıdan daha güçlü hale gelmesiyle

birlikte yatırımların gerçekleştirildiği kalemler arasında özkaynak en öne çıkan unsur olmuştur. Söz konusu dönemde, “yatırımların %75’i özkaynaklardan, %15’i belediyeler fonundan ve %10’u da belediye katkılarından sağlanmıştır (...) Yatırımların finansmanında özkaynakların ağırlık kazanması, özkaynaklar içerisinde en büyük kalemi oluşturan Banka sermayesinin, sık sık artırılmasını zorunlu hale getirmiştir” (Akt. Serter, 2015: 13).

2.1.4. Amaçları ve faaliyet konuları

İLBANK A. Ş. hakkındaki en önemli bilgiler, yukarıda belirtilen ilgili mevzuatlardan elde edilmektedir. Bu bakımdan bankanın amaç ve faaliyetleri incelenirken yine bu mevzuatlardan faydalanılması isabetli olacaktır.

6107 sayılı kanuna göre İLBANK A. Ş.’nin amaçları;

“İl özel idareleri, belediyeler ve bağlı kuruluşları ile münhasıran bunların üye oldukları mahalli idare birliklerinin finansman ihtiyacını karşılamak, bu idarelerin sınırları içinde yaşayan halkın mahalli müşterek hizmetlerine ilişkin projeler geliştirmek, bu idarelere danışmanlık hizmeti vermek ve teknik mahiyetteki kentsel projeler ile alt ve üst yapı işlerinin yapılmasına yardımcı olmak ve her türlü kalkınma ve yatırım bankacılığı işlevlerini yerine getirmektir.”

6107 sayılı kanunun üçüncü maddesinde tanımlanan bu amaçlar bankanın ana sözleşmesinde de aynen tekrar edilmiştir. Banka, sayılan bu amaçları doğrultusunda 30 büyükşehir belediyesi, 30 büyükşehir su ve kanalizasyon idaresi, 1367 belediye, 51 il özel idaresi ve 2 ilçe özel idaresi olmak üzere toplam 1480 yerel yönetim birimine hizmet vermektedir (İller Bankası, 2016b: 15).

İLBANK A. Ş., amaçlarını gerçekleştirmek için bir takım faaliyetlere girmektedir. Bu faaliyetler yine ilgili mevzuatlarla belirlenmiştir. 6107 sayılı kanuna göre banka, amaçlarını gerçekleştirmek üzere;

- “Ortaklarına kısa, orta ve uzun vadeli her türlü nakdi ve gayri nakdi kredi açabilir.
- Faaliyetleri konusunda araştırma, proje geliştirme ve danışmanlık hizmeti yapabilir veya yaptırabilir, teknik yardım verebilir.
- Bankanın öncülüğünde şirket kurabilir ve devredebilir.
- Sigorta acenteliği yapabilir.
- Gerekli izinleri almak kaydıyla yurtiçi ve yurtdışında şube ve temsilcilik açabilir.
- Yurtiçi ve yurtdışı finansman kurumlarıyla işbirliği yapabilir, bunların katıldığı ulusal ve uluslararası kuruluşlara üye olabilir.
- Yurtiçi ve yurtdışı finansman kuruluşları ile para ve sermaye piyasalarından ve her türlü fonlardan kaynak sağlayabilir.

- Amacının gerçekleşmesine yardımcı olacak her türlü kalkınma ve yatırım bankacılığı işlemlerini yapar.
- Bakanlık tarafından talep edilen özel projeler ve kentsel altyapı projeleri ile yapım işlerini yapar veya yaptırır.
- Bankaya kaynak temin etmek üzere, proje kaynağı için herhangi bir borç ve şartlı yükümlülük altına girmemek kaydıyla kar amaçlı gayrimenkul yatırım projeleri ile uygulamalar yapar veya yaptırır.
- Ana sözleşmede belirtilen diğer faaliyetleri yürütür” (<http://www.ilbank.gov.tr>).

Ana sözleşmede yer alan diğer faaliyetlerde İLBANK A. Ş.’nin faaliyet alanlarına girer. Bu bakımdan banka ana sözleşmesinin altıncı maddesine göre kanunda olmayıp ana sözleşmede yer alan faaliyet alanlarına bakıldığında aşağıdaki maddelere ulaşılır.

- “Türk Lirası ve döviz olarak yönetim kurulunca belirlenen vadelerde her türlü nakdi ve gayri nakdi kredi açabilir. Her türlü menkul kıymetleri satın alabilir, satabilir, tahvil ve borçlanma garantisi verebilir.
- Hissenin %50’den fazlası belediye, il özel idare veya mahalli idare birliklerine ait olan şirketlerin finansman ihtiyacını karşılayabilir.
- Yerel yönetimlerin, banka kuruluş kanunu kapsamındaki her türlü projelerde kullanılmak üzere genel bütçe dâhil, yurtiçi ve yurtdışından temin edilen fon ve hibelerin kullanılmasına aracılık edebilir. Aracılık işlemi; kaynakların yerel yönetimlere doğrudan transferi şeklinde olabileceği gibi, bu kaynaklardan finanse edilecek projelerin yürütülmesine yardım şeklinde de olabilir. Bu şekilde finanse edilecek projelerin yürütülmesine ilişkin usul ve esaslar yönetmelik ile düzenlenir.
- Her türlü taşıt, menkul ve gayrimenkul malları alır, satar, kiralar, kiraya veriri, leh ve aleyhte rehin ipotek, intifa, irtifak hakları, gayrimenkul mükellefiyetleri ve diğer ortaklıkları tesis edebilir.
- Açtığı krediler karşılığında, menkul rehni, ticari işletme rehni ve gayrimenkul ipoteği de dâhil olmak üzere her türlü teminatı alabilir.
- Yerel yönetimlerin talepleri halinde; her türlü harita, imar planı, etütü, kentsel projeler ile alt ve üstyapı işlerini yapabilir veya yaptırabilir, her türlü teknik bilgi ve elaman desteği sağlayabilir; bankaca kısmen veya tamamen kredilendirilerek yapılan işlerin kontrol ve denetimini yerel yönetimlerle müştereken veya tek başına yaptırabilir. Denetim ve kontrollük işlerini hizmet veya danışmanlık alımı yoluyla da yaptırabilir.
- Kendi kaynakları dışında finansman temin edebilmek ve 5411 sayılı kanuna aykırı olmamak kaydı ile çalışma alanı ve kapsamında yurt dışında projelendirme ve danışmanlık hizmetleri verebilir, projelerin uygulanması için temin edilen finansmanın kullanılmasına aracılık edebilir.
- Ortak idarelere dönük her türlü eğitim ve bilgilendirme faaliyetlerinde bulunabilir” (<http://www.ilbank.gov.tr>).

2.1.5. Organları ve teşkilat yapısı

İLBANK A. Ş.’nin kuruluş kanunu olan 6107 sayılı “İller Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanun” ve bankanın ana sözleşmesi bankanın yapısıyla ilgili temel bilgileri sunmaktadır. Kanunun ikinci, ana sözleşmenin ise üçüncü bölümde, bankanın organları ve yönetimi incelenmektedir. Bu organların Genel Kurul, Yönetim Kurulu, Denetim Kurulu ve Genel Müdür olduğu belirtilebilir. Ana sözleşmede var olan sıra takip edileceğinden dolayı incelenecek ilk organda genel kurul olacaktır.

Genel kurul, bankanın en üst yetkili organıdır. Yıllık faaliyet raporları, bilanço ve kar-zarar hesaplarının incelenmesi genel kurulun görevlerindedir. Bu incelemeler neticesinde yönetim kurulunun ve denetçilerin ibrasına ya da ibra olunmamasına karar alınır. Bunun dışında tahsili imkânsız görünen alacakların terkininin karara bağlanması da genel kurulun görevlerindedir. Bu görev ve yetkilerin yanı sıra Türk Ticaret Kanunu ve Bankacılık Kanunu ile genel kurullara verilmiş olan görev ve yetkileri 6107 sayılı kanunda belirtilen hükümler saklı kalmak kaydıyla genel kurul yerine getirir (İller Bankası A. Ş. Hakkında Kanun, 2011: Madde 6).

İl özel idarelerini temsil etmek üzere il genel meclisi üyeleri arasından seçilecek yirmi kişi; belediyeleri temsil etmek üzere belediye başkanları arasından her bir ili temsil etmek üzere seçilecek birer kişi; İçişleri Bakanlığını, Maliye Bakanlığını, Çevre ve Şehircilik Bakanlığını ve Hazine Müsteşarlığını temsil etmek üzere görevlendirilecek birer kişi bankanın genel kurulunu oluşturur. İl özel idarelerini temsil edecek olan kişilerin ve belediyeleri temsil edecek olan kişilerin belirlenmesinde uygulanacak yöntem ana sözleşmede düzenlenmiştir. Buna göre, “il özel idarelerini temsilen iller alfabetik sıraya göre dört gruba ayrılarak yine alfabetik sıraya göre adlarının baş harflerine göre hangi il özel idaresinin temsilci göndereceği banka tarafından belirlenir ve genel kurula davet yazısı gönderilir.” Belediyeleri temsil edecek olan temsilciler, ana sözleşmede yine aynı maddede düzenlenmiştir. Buna göre,

“(…) her bir ilin il sınırları içerisinde olan ve genel kurulu yapılacak hesap döneminin başında mevcut olan belediyeler arasından hangi belediyenin temsilci göndereceği Türkiye Belediyeler Birliği Encümeni tarafından belirlenir ve isimleri bankaya bildirilir. Genel Kurul’a davet yazısı, bildirilen bu isimlere bankaya gönderilir. Türkiye Belediyeler Birliği tarafından temsilci gönderecek belediye isimleri, yapılacak genel kuruldan 1 ay öncesine kadar bankaya bildirilmediği takdirde hangi belediyelerin genel kurula katılacağı banka tarafından alfabetik sıraya göre belirlenerek tespit edilir.”

Ayrıca genel kurula üye göndermeyen il özel idareleri ve belediyelerinde, belirlenmiş olan üyeler tarafından temsil edileceği ana sözleşme ile ifade edilmiştir. Ana sözleşmede belirtilen bir diğer husus da genel kurula davet edilen belediyelerden temsilci olarak genel kurula katılanların belediye başkanını olması gerektiğidir. Belediye başkanının izin, hastalık veya başka bir sebeple görev başında bulunmadığı hallerde ise belediye başkanının belediye meclis üyeleri arasından görevlendirdiği belediye başkanvekilinin genel kurula katılması gerekir (<http://www.ilbank.gov.tr>).

6107 sayılı kanunda ve ana sözleşmede sayılan ikinci organ, yönetim kuruludur. Yönetim kurulu, genel kurula karşı sorumlu olan karar organıdır, yürütmedir. Yönetim kurulu, bankanın temsilini ve idaresini sağlar. Üye sayısının salt çoğunluğuyla toplanan yönetim kurulunun karar alma sayısı ise üyelerin salt çoğunluğudur. Genel müdür dâhil 7 kişiden oluşan bankanın yönetim kurulunun üye seçimi, üyelikten ayrılma halleri, üyelere aranan nitelikler ve diğer konular yine ilgili mevzuatlarla belirlenmiştir. Yönetim kurulunun iki üyesi, belediyeler ve il özel idarelerini temsil etmek için genel kurula katılan temsilciler (belediye başkanları ve il özel idare temsilcileri) arasından İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenen iki kat aday arasından seçilir. Bu aday seçim işini genel kurul gerçekleştirir. Yönetim kurulunun dört üyesi Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından atanır. Yönetim kurulu üyelerinin görev süreleri 3 yıldır ve yönetim kurulu üyeliğine tekrar seçilebilirler/atanabilirler (İller Bankası A. Ş. Hakkında Kanun, 2011: Madde 7).

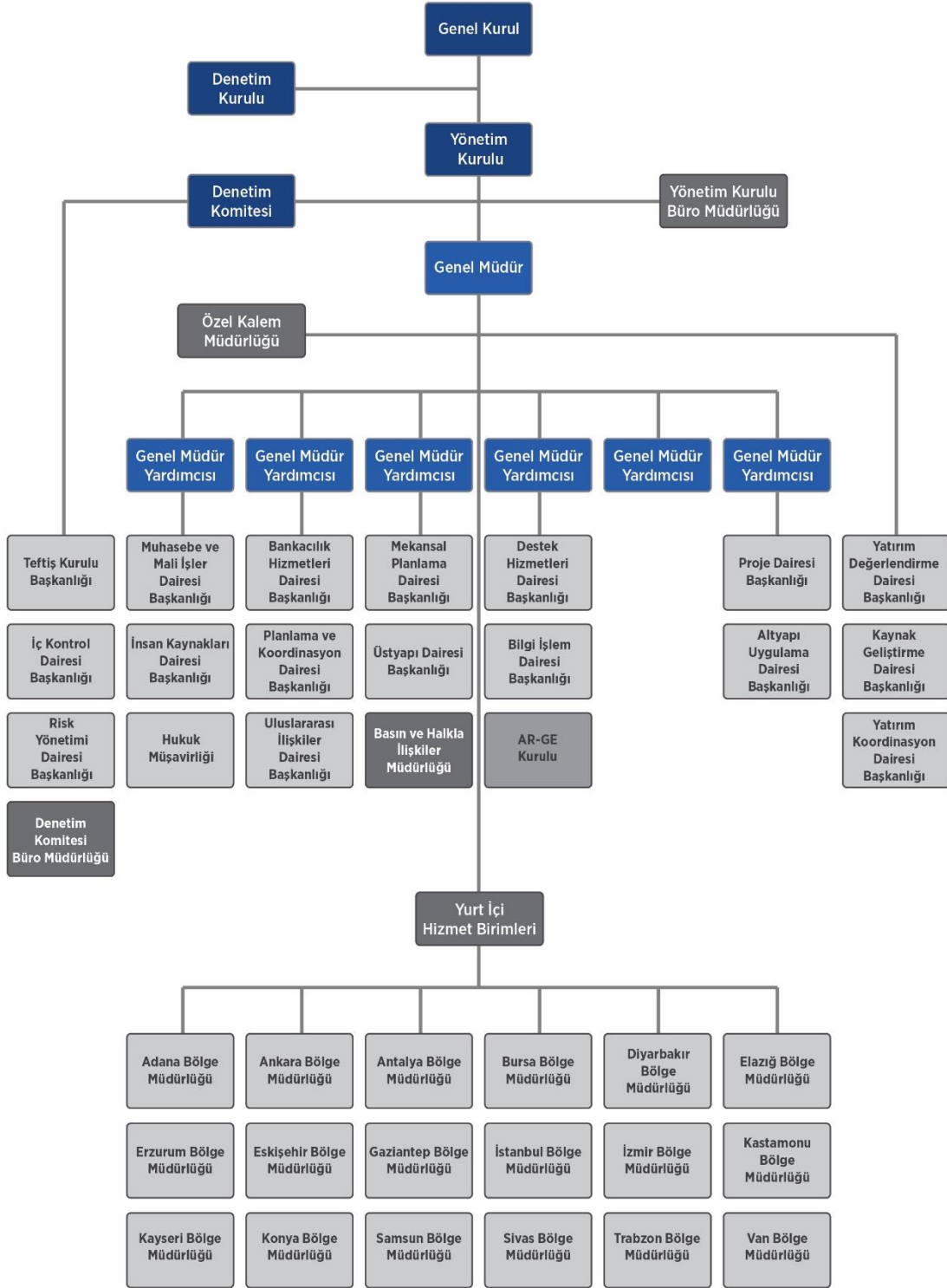
Yönetim kurulunun görev ve yetkileri 6107 sayılı kanunda belirlenmiştir. Kredi açılması, iç ve dış piyasalarda fon ve kredi temin edilmesi ve kullandırılması; yurtiçi ve yurt dışında temsilcilikler, bölgeler, şubeler ve irtibat büroları açılması ve kapatılması; kredilerden doğan alacakların faiz oranlarının belirlenerek yeniden yapılandırılması; yıllık faaliyet raporu, bilanço ve kar-zarar hesabının hazırlanması gibi yetkilere ve görevlere sahiptir. Diğer yetki ve görevleri, toplantıları, üyelerinin ücretleri gibi konular, ana sözleşmede gösterilmektedir (<http://www.ilbank.gov.tr>).

Genel kurul ve yönetim kurulunun dışında bulunan bir diğer organ denetim kuruludur. Denetim kurulu bankanın iş ve işlemlerini denetleyen kuruldur. 3 ayda bir bankanın defterlerini inceleyip bütçe ve bilançosunun kayıtlara uygunluğunu denetleyen bu kurul 3 üyeden oluşur. 3 üyeden ikisi Çevre ve Şehircilik Bakanlığının diğeri ise Maliye Bakanlığının atadığı kişilerdir ve görev süreleri 3 senedir. Görevi sona erenlerin tekrar atanabileceği denetim kurulu üyeliğinin ücretleri, genel kurul tarafından yüksek planlama kurulunun belirlediği ücretleri aşmayacak şekilde belirlenir. Genel kurul toplantılarına katılan denetim kurulu üyeleri, oy hakkı bulunmamak üzere yönetim kurulu toplantılarına da katılabilirler (İller Bankası A. Ş. Hakkında Kanun, 2011: Madde 9).

Ana sözleşmede yer alan banka organları arasından sonuncusu genel müdürdür. Çevre ve Şehircilik Bakanının teklifiyle Başbakan tarafından atanan genel müdür, bankacılık kanununda sayılan genel müdür vasıflarına sahip olmak zorundadır. Bu vasıflar,

“hukuk, iktisat, maliye, bankacılık, işletme, kamu yönetimi ve dengi dallarda en az lisans düzeyinde, mühendislik alanında lisans düzeyinde öğrenim görmüş olanların ise belirtilen alanlarda lisansüstü öğrenim görmüş olmaları ve bankacılık veya işletmecilik alanında en az 10 yıllık mesleki deneyime sahip” olmalarıdır. Yönetim kurulu, yetki ve görevlerini genel müdüre devredebilmektedir. Genel müdür bu görev ve yetkiler dâhilinde banka faaliyetlerini yerine getirir. Ayrıca genel müdürün bu faaliyetleri yerine getirirken bankanın iş akışının etkin ve sağlıklı kullanması ve koordinasyonu da sağlaması beklenir. İlgili mevzuatlara, genel kurul kararlarına ve yönetim kurulu kararlarına göre bankayı yöneten genel müdür, üçüncü kişilere, idari ve yargı mercilerine karşı bankayı temsil etmektedir.

Organizasyon şemasına bakıldığında genel müdüre bağlı olarak 6 genel müdür yardımcısı olduğu görülmektedir. Daire başkanlıkları dışında kalan Yönetim Kurulu Büro Müdürlüğü, Özel Kalem Müdürlüğü, Denetim Komitesi Büro Müdürlüğü, Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü de genel müdürlük hizmet birimi olarak ifade edilebilir. Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Elazığ, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Kastamonu, Kayseri, Konya, Samsun, Sivas, Trabzon ve Van Bölge Müdürlükleri ise İLBANK A. Ş.’nin 18 yurt içi hizmet birimini oluşturmaktadır.

Şekil 2.1.İLBANK A. Ş.'nin organizasyon şeması (<http://www.ilbank.gov.tr>, 14.02.2018)

2.1.6. Personeli

1945 yılında bankanın personel sayısı 80 kişidir. 1975 yılında 3 280 kişiye yükselen bu sayı, 2000 yılında ise 3 618 olmuştur. 2010 yılına gelindiğinde bankanın personel sayısının 2 971 olduğu ifade edilebilir (İller Bankası 2000: 165; 2007: 49; 2011: 51). Bu personellerden işçiler, 1475 sayılı iş kanunu ve 506 sayılı sosyal sigortalar kanununa tabi iken geri kalan personel 657 sayılı devlet memurları kanununa ve 5434 sayılı emekli sandığı kanununa tabi olarak çalışmaktaydı. 2011 yılında yeniden yapılandırılan bankanın personelleri, artık, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na ve diğer kanunlara tabi olmayan sözleşmeli personel ve işçi personelden oluşmaktadır. 6107 sayılı kanunun 11/2 maddesine göre; “bu personelin hizmete alınması, nitelikleri, atanma, ilerleme, yükselme, görevden alınma şekilleri, görev ve yetkileri, disiplin esasları, yükümlülükleri, unvan ve sayıları Devlet Personel Başkanlığının görüşü üzerine yönetim kurulu kararı ile yürürlüğe giren yönetmelik ile düzenlenir.” İLBANK A. Ş. ana sözleşmesine göre ise bu personel görevlerini ifa ederken, çağdaş bankacılık ve uluslararası rekabetin gereklerine göre davranmakla yükümlüdür.

İLBANK A. Ş.'nin 28 Kasım 2014 tarih ve 30/588 sayılı kararı ile kabul edilen “Stratejik Plan” isimli çalışmasına göre 2 566 personeli bulunmaktadır. Bu personelin %45,91'i (1 178 kişi) genel müdürlükte görev almaktayken, %54,09'u (1 388 kişi) ise yurtiçi hizmet birimlerinde çalışmaktadır. Yine toplam personele bakıldığında 2 566 personelden %50,5'i (1 296 kişi) lisans mezunu ve %21,23'ü (545 kişi) lisansüstü mezunudur. Geriye kalan 725 personel ise ön lisans, lise ve ilköğretim mezunudur. Yine bu çalışmada yer alan grafiğe göre banka personelinin %51,13'ü idari hizmetler, %39,32'si teknik hizmetler ve %9,55'i de daimi işçi personeli olarak görev yapmaktadır. Son olarak banka personelinin yaş aralığına bakılacak olursa; %39,1'i 20–40 yaş aralığında ve %27,7'si 40-50 yaş aralığında iken %33,2'si ise 50 yaş üstü olarak görülmektedir (İller Bankası, 2014b: 43-46). Türkiye Bankalar Birliğinin 2017 Haziran ayında hazırladığı raporda ise İLBANK A. Ş.'nin çalışan sayısı 2 484 olarak belirtilmiştir (Bankalar Birliği, 2017).

2.1.7. Denetimi

İller Bankası Anonim Şirketi'nin organları ve teşkilat yapısının incelendiği kısımda da yer alan denetim kurulu, İLBANK A. Ş.'nin denetimini yapmaktadır. Bu denetimin yanı sıra, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı da ilgili kuruluşu olan İLBANK A. Ş.'yi denetlemektedir. Bu denetimi ise hem denetim kurulunun 2 üyesini seçmekle hem de 3046 sayılı kanunda belirtilen usuller aracılığıyla yerine getirmektedir.

TBMM, İLBANK A. Ş. üzerinde denetim yapmaktadır. Bu denetim 3346 sayılı kanunun ikinci maddesine dayanmaktadır. Yüksek denetleme kurulu her yıl banka hakkında rapor düzenlemektedir. Bu raporlar genel görüşme konusu olabilmekte ancak raporların, TBMM Genel Kurulunda oylanması söz konusu olmamaktadır. Bankanın üzerinde yukarıda sayılanların yanı sıra BDDK, Devlet Denetleme Kurulu (DDK) ve Sayıştay'ın da denetimi gerçekleşmektedir. Ayrıca bir anonim şirketi olan İLBANK A. Ş.'nin üzerinde, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre de Gümrük ve Ticaret Bakanlığının denetim hakkı olduğu söylenebilir.

2.1.8. Yerel yönetimlerle ilişkisi

İLBANK A. Ş.'nin faaliyet alanları dört ana başlıkta ele alınabilir. Bu başlıklar; *finansman faaliyetleri* (krediler, hibe kaynak sağlanması), *pay dağıtım faaliyetleri* (pay dağıtımı), *teknik uzmanlık faaliyetleri* (planlama, proje ve uygulama faaliyetleri, teknik danışmanlık ve denetim hizmetleri) ve *kaynak geliştirme faaliyetleridir* (İller Bankası, 2016b: 24). Bunlar sınıflandırılırken finansman faaliyetleri ve diğer faaliyetler şeklinde bir sınıflandırma yapılması isabetli olacaktır.

Finansman faaliyetleri

İLBANK A. Ş.'nin kuruluş amacı, yerel yönetimlerin kalkınmasına katkı sağlamaktır. Bu bakımdan bankanın öncelikli görevi, yerel yönetimlerin kalkınmak/gelişmek için yapmayı planladığı yatırımları finanse etmektir. Bu finansmanlar, bankanın öz kaynaklarından ya da yurtiçi fonlardan olabileceği gibi Dünya Bankası, Avrupa Yatırım Bankası, İslam Kalkınma Bankası gibi uluslararası kaynaklardan da sağlanabilmektedir (İller Bankası, 2016b: 26).

Bankanın vermiş olduğu krediler 4 grupta ele alınmaktadır. Bu gruplar, *proje kredileri, nakit krediler, nakit destek kredileri* ve *gayri nakdi krediler* şeklinde ifade edilebilir. Bu kredilerden proje kredileri, altyapı; “SUKAP” projeleri; üstyapı; diğer altyapı; yenilenebilir enerji; kenti bilgi sistemi; malzeme-araç-gereç; kamulaştırma ve diğer şeklinde gruplandırılabilir. Zorunlu haller dışında kullanılmayan nakit kredileri ise kendi içerisinde nakit ve diğer nakit olarak ikiye ayrılabilir. Doğrudan hak sahibine verilen nakit destek kredileri, ihbar ve kıdem tazminatları ve kurum borçlarının yapılandırılmasında kullanılan destek kredi olarak gruplandırılır. Son olarak gayri nakdi krediler de kendi içerisinde gayri nakdi ve Avrupa Birliği çevre yatırımları projeleri olmak üzere ikiye ayrılabilir. Banka, kredi kullanmak isteyenlerden gelen talep formunun doldurularak bölge müdürlüklerine verilmesiyle harekete geçer. Bölge müdürlüğünün ön incelemesi ile genel müdürlüğe gönderilen kredi talep formu, genel müdürlükçe ekonomik, teknik ve mali değerlendirmelere tabi tutulur. Değerlendirme sonuçlarına göre talep sahibinin kredi kullanmasında engel bulunmaması halinde kredi tahsis onayı yapılır ve kredi işlemleri türüne göre yürütülür. Uluslararası kaynaktan sağlanan kredilerde ise tam olarak bu adımlar izlenmese bile çok benzer bir yol takip edildiği söylenebilir (İller Bankası, 2016b: 38-40).

Bankanın finansman faaliyetleri sadece kredi vermekle sınırlı değildir. Bankanın kârından sağlanan hibeler ve genel bütçeden sağlanan hibeler de yerel yönetimlerin kalkınması için kullanılmaktadır. Ayrıca yine uluslararası kaynaklardan sağlanan hibeler de İLBANK A. Ş.’nin aracılığıyla kullanılmaktadır (<http://www.ilbank.gov.tr>).

Diğer faaliyetleri

Pay dağıtımı, merkezi idareden yerel yönetimlere yapılan kaynak transferine İLBANK A. Ş.’nin aracılık etmesidir. 5779 sayılı “İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun”, bu dağıtımı gerçekleştirmekte kullanılan ilgili mevzuattır. Genel bütçeden vergi gelirleri tahsilatlarının toplamlarından vergi iadeleri düşüldükten sonra geriye kalan kısım, net tutarı oluşturmaktadır. Bu net tutarın ise %1,5’i büyükşehir dışındaki belediyelere; %4,5’i büyükşehirdeki ilçe belediyelerine, %0,5’i ise il özel idarelerine olacak şekilde toplam %6,5 oranında bir pay dağıtımı gerçekleştirilmektedir (İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun, 2008: Madde 2-3).

Planlama, “proje ve uygulama” ve “teknik danışmanlık ve denetim” hizmetlerinin tümünden oluşan teknik uzmanlık faaliyetleri, bankanın yerel yönetimlerle ilişkisini sağlayan bir diğer faaliyet türüdür. İLBANK A. Ş., gerek finansman gerekse de diğer faaliyetlerinde yerel yönetimlere yol göstermek ve yardımcı olmak esaslı çalışmaktadır. Bu bakımdan verilen kredi ve hibelerin doğru kullanılmasını sağlamak ve bunların gerçekleştirilmesinde yerel yönetime yol göstermek için işin denetiminde de bulunmaktadır. Bu denetimler, tam kontrollük, müşterek kontrollük ve izleme uygulamalarıyla sağlanır. *Tam Kontrollük*, yerel yönetimde yeterli teknik personel olmaması durumunda işin kontrollüğün sadece banka tarafından gerçekleştirilmesiyle uygulanan uygulamadır. *Müşterek Kontrollük*, işin yerel yönetim ve banka personelinin ortak denetiminde gerçekleştirilmesi halinde gerçekleşmektedir. *İzleme* uygulaması ise işin kontrolünün sadece yerel yönetim idarelerince gerçekleştirilmesi halinde gerçekleşmektedir (İller Bankası, 2016b: 64). Çalışmada incelenen Eskişehir Masal Şatosu yapım işinin gerçekleşmesinde kullanılan uygulama şekli de izleme uygulamasıdır.

Bankanın diğer faaliyetlerinden olan kaynak geliştirmeye bakılacak olursa, bankanın kaynak temin etmek için herhangi bir borç ve şartlı yükümlülük altına girmeden kar amaçlı gayrimenkul projelerine katılmasının gerçekleşmesi olduğu ifade edilebilir. Bu katılım, yapmak veya yaptırmak şeklinde gerçekleşebilir. Banka, kaynaklarını geliştirerek gerek ülke kaynaklarının aktif kullanılmasını gerekse de yerel yönetimlere daha güçlü destek verebilmeyi hedeflemektedir (İller Bankası, 2016b: 65).

2.2. Yerel Yönetimler

Tarihin ilk çağlarından beri bir arada bulunan insanlar bir yönetici tarafından ya da yönetici bir grup tarafından idare edilmişlerdir. Bu durum değişen dünya şartlarına bağlı olarak çok çeşitlilik göstermiştir. Bu çeşitlilik, değişen şartlara uyum sağlamanın getirdiği bir zorunluluk olmuştur. Özellikle Fransız Devrimi sonrası değişen yönetim anlayışı, 1929 Dünya Ekonomik Buhranı sonrası değişen politikalarla uyumlu hale gelmek zorunda kalmıştır. Şartlar değişirken yönetim sistemlerinin değişmesi de kaçınılmaz olarak gerçekleşmiştir.

Bir yerde yaşayan yöre halkının kendisinin seçtiği organlar tarafından yönetilmesine yerinden yönetim denilmektedir (Keleş, 1998: 18). Yerinden yönetim ise

siyasi yerinden yönetim ve idari yerinden yönetim olmak üzere 2 çeşittir. Siyasi yerinden yönetimde siyasal yetkilerin merkezi idare ile yerel yönetim arasında paylaşılması söz konusudur (Eryılmaz, 2004: 67). Bu tip örgütlenmelerde yargı ve yasama gibi konularda da yerinden yönetimin etkisi söz konusudur. Genellikle kültürel ya da etnik farklılıkların söz konusu olduğu ve federal sistemle yönetilen devletlerde görülmektedir (Tortop, 1991: 11).

İdari yerinden yönetim biçiminde ise yerel hizmetlerin merkezi idarenin altında bulunmayan (aralarında üst-ast ilişkisi olmayan) kamu tüzel kişilerince o yöre halkına sunulması söz konusu olmaktadır. Kendi içerisinde hizmet yerinden yönetim ve yer yönünden yerinden yönetim olarak ikiye ayrılan idari yerinden yönetim, hemen her ülkede görülebilecek bir uygulamadır (Eryılmaz, 2004: 69). Hizmet yönünden yerinden yönetimde, kimi kamusal hizmetlerin merkezin dışında konumlanmış bir yapı tarafından sunulması gerekmektedir. Yer yönünden yerel yönetimde ise orada bulunan kişilerin ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla kurulan ve kısmen özerklik niteliği gösteren yapılar söz konusudur (Keleş, 2009: 23). Bu özerkliğin sınırları ise yasalarla belirlenmiştir. Hiyerarşik olarak olmasa bile merkezi yönetim bu idarelerin üzerinde denetim yapmaktadır. Bu denetimin adına idari vesayet denetimi denilmektedir (Erkul, 2010: 9).

Yerinden yönetim avantajları olduğu kadar dezavantajları da olan bir yönetim ilkesidir. Örneğin, yerinden yönetim, demokrasinin daha güçlü yaşanmasını ve bireysel özgürlüklerin daha hissedilebilir olmasını sağlarken, ulusal birliğe ve bütünlüğe zarar verici bir olgu da olabilir (Gül, 2008: 93; Ökmen ve Parlak, 2010: 15). Yerel yönetimlerin avantajları şu şekildedir;

- Bürokrasinin azalmasına katkı sağlar.
- Yöre halkının uygulamaların içerisini daha kolay katılması ve söz sahibi olmasını sağlar. Ayrıca hesap sormasını da kolaylaştırdığı için yurttaşlık bilincinin gelişmesine de katkıda bulunur.
- Sunulacak hizmetlerin yöre halkının isteklerine uygun bir şekilde gerçekleşmesini sağlar.
- Yöre halkının ihtiyaçlarının daha çabuk cevaplanmasına yardımcı olur.
- Yerel ekonomik kalkınma için zemin oluşturur (Gül, 2008: 94).

Avantajları sayılan ve yönetimsel, toplumsal ve ekonomik nedenlerle ortaya çıktığı söylenebilen yerinden yönetim ilkesinin, dezavantajları da olabileceği belirtilmişti (Keleş, 2009: 24-28). Bunlar şu şekildedir;

- Yerel yönetimler partizanca uygulamalara daha elverişlidir.
- Bölgelerarası eşitsizliğin artmasına neden olabilir.
- Yeterli teknik personel ve mali güce sahip olmayan yerel yönetimler, yöre halkına hizmet verebilmek noktasında sıkıntı yaşayabilirler (Ökmen ve Parlak, 2010: 15).

Yerel yönetimlerin dezavantajlarına bakıldığında İLBANK A. Ş.'nin yerel yönetimler açısından önemi daha iyi anlaşılacaktır. İLBANK A. Ş., teknik personeli olmayan yerel yönetimlere, kendi personeli aracılığıyla projelerini gerçekleştirme fırsatı sunmaktadır. Aynı zamanda mali açıdan güçsüz yerel yönetimler, bankadan piyasa şartlarının altında uygun krediler alabilmekte ve bu kredileri uzun vadelerde ödeyebilmektedirler.

Yerinden yönetim idare şeklinin sebep olduğu dezavantajlar arasında bölgesel eşitsizliklerin derinleşmesi ifade edilmişti. Yine bu noktada İLBANK A. Ş., bölgeler arası kalkınma farklılıklarını ve bölgesel eşitsizlikleri azaltıcı bir rol oynamaktadır. Geliştirilen ve sonrasında uygulanan projelerle bölgeler arası eşitsizliğin en aza indirilmesi bankanın amaçlarından biridir. Yerel yönetimlere şeffaf bir hizmet anlayışı sunmayı ve bölgeler arası eşitsizliğin azaltılarak toptan ülke kalkınmasına değer katmayı hedefleyen İLBANK A. Ş.'nin, görüldüğü gibi, yerinden yönetimlerinin dezavantajlı konularının etkilerini azaltmak konusunda önemli bir yeri vardır (İller Bankası, 2016b: 13).

2.2.1. Türkiye’de yerel yönetimler

Halkın yönetimde daha fazla söz sahibi olabilmesine katkı sağlayan yerel yönetimlerin Türkiye Cumhuriyeti tarihi, Avrupa’daki yerel yönetimlerin tarihiyle kıyaslandığında yeni olarak nitelendirilebilir. Gözübüyük’e göre bu tarih, Tanzimat öncesi dönem; Tanzimat dönemi; meşrutiyet dönemi ve nihayet cumhuriyet dönemi olarak 4’e ayrılabilir (Gözübüyük, 1983: 24). Tanzimat öncesi dönemde yerel yönetim anlamında Osmanlı Devleti’nde Batı tarzı bir yerel yönetimden bahsetmek söz konusu değildir. Yerel

hizmetlerin yöre halkına sunumunda çeşitli kurumlar görev almaktadır (Eryılmaz, 2004: 201). Yönetimin işlemlerinin, yazılı olarak ve çeşitli nizamnamelere göre yapıldığı Tanzimat döneminde ise belediyeler kurulmuştur (Ortaylı, 2008: 474). Ancak bu örgütlenmenin tam olarak gelişmesi Cumhuriyet döneminde gerçekleşmiştir (Gözübüyük, 1983: 170). Meşrutiyet döneminde ise adem-i merkezîyetçilik ve merkezîyetçilik tartışmaları yoğun olarak yaşanmış olsa da köklü bir değişiklik yaşanmamış, yerel yönetimlerin radikal değişikliği cumhuriyet dönemini beklemek zorunda kalmıştır.

Osmanlı Devleti'ne yurt dışından ve özellikle Avrupalı devletlerden gelen baskılar yerel yönetimlerin statü kazanmasına ve azınlıkların, siyasal hayata daha fazla katılmasına etki etmiştir (Keleş, 2000: 124). 1855'te ilk belediye örgütü olan İstanbul Şehremaneti (Belediyesi) kurulmuştur. 1868'de bu idare yeniden düzenlenip 14 daireye ayrılmıştır. 1876'da ilan edilen Kanun-i Esasi'de 112. madde İstanbul ve taşrada belediye hizmetlerinin, seçimle oluşacak belediye meclislerince yönetileceği ifade edilmiştir. 1924 anayasası ile yerel yönetimler görev ayrımı ilkesi doğrultusunda yeniden düzenlenmiştir. 1930 yılında çıkartılan Belediye Kanunu ise belediyelerin yetki ve sorumluluklarını belirlemesi ve doğrudan belediyeleri ilgilendirmesi bakımında önemlidir (Keleş, 2000: 137).

1930'lu yıllarla birlikte yerel yönetimler alanında yapılan yasal düzenlemeler hızlandırılmıştır. 1933 yılında çıkartılan 2290 sayılı Belediye Yapı ve Yollar Kanunu, 1934 tarihinde çıkartılan Belediyelerce Yapılacak İstimlak Hakkındaki Kanun ve 1943 tarihli Belediye Vergi ve Resimleri Hakkındaki ek kanun bu dönemin diğer önemli düzenlemeleri olarak belirtilebilir. 1580 sayılı Belediye Kanununun 131. maddesine göre belediyelerin 20 yıllık bir süre zarfında bütçe gelirlerinden %5 oranında ayıracakları tutarları bankaya yatırmaları zorunlu tutulmuştur. Gerek bu madde gerekse de "belediyelerin kendi aralarında kendi ihtiyaçlarını hiç kimseye muhtaç olmadan temin edecekleri" (TBMM, 1933: 177) fikri, İller Bankası başlıklı bölümde incelenen Belediyeler Bankasının kurulmasıyla neticelenmiştir. Belediyeler Bankasının kurulmasından iki yıl sonra da 1935 yılında Belediyeler İmar Heyeti kurulmuştur. Bu kuruluşlar da Türkiye Cumhuriyeti yerel yönetimler tarihi açısından önem arz etmektedir. 1933 yılında kurulan Belediyeler Bankası yerine gelişen ihtiyaçlara cevap verebilmek adına 1945 yılında İller Bankası kurulmuştur. 1963 yılında çıkartılan 307 sayılı kanunla da belediyelerin gelirlerinin arttırılması

hedeflenmiş ve belediyelerin İller Bankasına olan borçlarının da silindiği bir düzenleme getirilmiştir.

1982 Anayasasının 127. maddesinde yerel yönetimler; “Mahalli İdareler; il, belediye ve köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir” şeklinde tanımlanmaktadır. 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Yasası’na (KMYKY) göre ise mahalli idareler; “Yetkileri belirli bir coğrafi alan ve hizmetlerle sınırlı olarak kamusal faaliyet gösteren belediye, il özel idaresi ile bunlara bağlı veya bunların kurdukları veya üye oldukları birlik ve idareler” şeklinde tanımlanmıştır (5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 2003: Madde 3).

Türkiye Cumhuriyeti’nin yerel yönetim kuruluşları il özel idareleri, belediyeler ve köyler olarak ifade edilebilir (Urhan, 2008: 85). İllerin, merkezi idarenin taşra örgütlenmesindeki temel birimi olmasının yanı sıra kendine özgü yönetim organları olan yerel yönetim birimleri olarak da kimlikleri olduğu söylenebilir. Bu iki kimlik arasında yani merkezi idarenin uzantısı olan il genel idaresi ve yerel yönetim birimi olan il özel idaresi arasında tüzel kişilik olup olmaması bakımından fark vardır. İl özel idarelerinin tüzel kişiliği varken il genel idarelerinin devlet tüzel kişiliğinden ayrı bir tüzel kişilikleri yoktur. 5302 sayılı kanuna göre il özel idareleri, il halkının yerel müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenlerce oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişileridir. İller kanunla kurulup kanunla kaldırılırlar. Bu idarelerin görev alanı da tüm ili kapsar (5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 2005).

Yerel yönetim birimleri içerisinde en önemlisi olan belediyeler, 5393 sayılı kanunda, “belde sakinlerinin mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organları, gene kanunda gösterilen seçmenler tarafından oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişileridir” şeklinde tanımlanmaktadır. 5 000 nüfusun üzerinde olan yerlerde belediye kurulması uygun bulunmuştur. Bu kanunla, il ve ilçe merkezlerinde belediye kurulması ise zorunlu olarak ifade edilmiştir. Nüfusu fazla olan kentlerde kurulup yöre halkına hizmet eden büyükşehir belediyeleri de belediyenin bir türüdür. Büyükşehir belediyelerine bağlı idarelerde yine yerel yönetimler içerisinde ele alınabilir (5393 Sayılı Belediye Kanunu, 2005; madde 8).

Yerel yönetim birimleri içerisindeki en küçük kuruluş köylerdir. İlk düzenlemesi 1864 yılında yapılan köylerin 1924 yılında çıkartılan köy kanunu ile tüzel kişilik kazandığını söylenebilir. Köyler, idarenin kararıyla kurulur ve bu yetki İçişleri Bakanlığı tarafından kullanılır (442 Sayılı Köy Kanunu, 1924).

İLBANK A. Ş.'nin kuruluş kanununa göre mahalli idare birliklerinin de bankanın amaçlarını gerçekleştirmek için hizmet verdiği birimler arasında sayıldığı ifade edilmişti. Bu bakımdan mahalli idare birliklerine de bakılacak olursa bu birliklerin anayasanın 127. maddesinde yer verildiği ve anayasal bir birim olduğunu görülebilecektir. Bu maddenin son fıkrasında, “mahalli idarelerin belirli kamu hizmetlerinin görülmesi amacı ile kendi aralarında Bakanlar Kurulunun izni ile birlik kurmaları, görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezi idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir” ifadesi yer almaktadır. 5355 sayılı yasa ile özel olarak düzenlenmiş bu örgütlerin yerel yönetimlerle iç içe olması öngörülmüştür (Bilgin ve Can, 2008: 12). 5355 sayılı kanuna göre mahalli idare birlikleri, birden fazla yerel yönetim biriminin yürütmekle görevli olduğu hizmetlerden bir kısmını birlikte yürütmek amacıyla kurdukları kamu tüzel kişilikleri şeklinde tanımlanmıştır.

Yerel yönetimler uzun yıllar boyunca aynı kanunlarla yönetilmişlerdir. Merkezi yönetim, 2000'li yıllarla birlikte yerel yönetimlerin kanunlarını değiştirerek günün taleplerine daha uygun cevaplar verebilmesini amaçlamıştır (Türkoğlu, 2009: 1). Ancak bu durumun içinde köylerin olmadığını belirtmek gerekir. Çünkü köyler, 1924 yılında çıkartılan 442 sayılı köy kanunu ile yönetilmektedir.

Yerel yönetim reformu, Türkiye Cumhuriyeti'nde her zaman konuşulan ve gündemdeki yerini hiç kaybetmeyen bir kavramdır. Çünkü dünya her geçen gün değişmekte ve bu durum tüketim alışkanlığından taleplere kadar her türlü yaşam tarzı ve yöre halkı isteklerini etkileyen bir şekilde gerçekleşmektedir. Bu bakımdan yerel yönetimlerin, her geçen gün değişen dünyayla paralel olarak yine bir takım yenilikler kazanıp dönüşüm geçirmesi ve taleplere daha hızlı ve uyumlu cevap vermesi gerektiği ifade edilebilir.

2.2.2. Yerel yönetimler ve turizm

Turizm, her ülke için son derece önemlidir. Turizm, gerçekleştiği yöreler için maliyeti düşük ve kalkınma hızını büyük ölçüde arttırıcı bir sektördür. Turizm aracılığıyla özellikle gelişmekte olan ülkelerin, kalkınmaları daha hızlı gerçekleşebilir. Turizm bu tarz ülkelerin gelişmeleri için gerekli elverişli ortamı sağlamak konusunda oldukça fazla katkı sağlamaktadır. Gerek ülkelerin döviz elde etmeleri gerekse de turizmin sahip olduğu ekonomik etkilerin neredeyse tüm ülkeye hızlıca yayılması bu katkıya örnek olarak gösterilebilir.

Turizm, doğası gereği bir yörede, bölgede gerçekleşmektedir. Bu bakımdan turizm, gerçekleştiği bölgedeki yerel yönetimlerle de ilişki halindedir (Dede ve Güremen, 2010: 47). Bu ilişki hemen hemen tüm yerel yönetimler tarafından önemsenmektedir. Çünkü seçimle işbaşına gelen yerel yönetimler tekrar seçilebilmek adına yöre halkının isteklerine uygun politikalar izlemek ve uygulamak durumundadırlar.

Yöre halkının mutluluğu yerel yönetimlerin gelecek seçimlerde göstereceği başarıyla ilgilidir. Yöre halkı eğer genel olarak mutluyorsa mevcut yerel yönetimin tekrar seçimle işbaşına gelmesi ihtimali artacaktır. Ancak yöre halkı mutsuzsa mevcut yerel yönetimi ilk seçimlerle değiştirmesi ihtimali ağırlık kazanacaktır. Bu bakımdan yerel yönetimlerin turizmi önemseme sebeplerinin başında turizmin yöre halkına olumlu anlamda yaptığı katkılar gelir. Turizmden kaynaklı olarak yöre halkının istihdam edilme oranının yükselmesi bu doğrultuda ifade edilebilir. Bunun yanı sıra turistlerden elde edilecek gelirler de yöre halkını mutlu edecektir.

Yerel yönetimler turizmden sadece yöre halkının mutluluğu anlamında bir fayda elde etmez. Bununla birlikte yerel yönetimin turizmden elde edeceği gelir de turizmin ekonomik faydaları arasında sayılabilir. Turizmin gelişmesiyle birlikte bölgedeki gayrimenkullerin değerlendirilmesi ve bu durumdan kaynaklı olarak yerel yönetimin topladığı emlak vergilerindeki artış da yine bu doğrultuda ele alınabilir (Dede ve Güremen, 2010: 48).

Turizm, olumlu etkilerinin yanı sıra olumsuz etkileri de olan bir sektördür. Gerek beklenen olumlu katkıları yapabilmesi gerekse de olumsuz etkilerinin minimuma

indirilebilmesi için turizm, iyi idare edilmelidir. Genel olarak özel sektörün işletiminde olan turizm sektörünün olumsuz özelliklerini azaltabilmek için bir üst yönetim tarafından çeşitli önlemleri ve politikaları içeren bir planlama yapılmasının gerekliliği görülmektedir. Bu üst yönetimin beklenenleri hem merkezi idare hem de yerel yönetimler gerçekleştirilebilir. Tez çalışmanın konusu gereği bu çalışmada yerel yönetimlerin düzenlemeleri göz önünde tutulmaktadır.

Yerel yönetimlerin en önemlisi olarak ifade edilen belediyelerin, turizm sektörü içinde diğer yerel yönetim idareleriyle karşılanamayacak kadar önemli bir yeri olduğu söylenebilir. Bu yer, turistik tesislere ve turistlere hizmet edebilecek kaliteli bir çevre sağlamak, turizm sektörüyle ilgili çalışmalarını koordine etmek olarak gösterilebilir. Bunun yanı sıra altyapı hizmetlerinin de sağlanması yine belediyeler aracılığıyla yerine getirilir. Ayrıca planlama çalışması yapmakta yine bu yerel yönetimlerin önemli görevleri arasında sayılabilir. Yerel yönetimler, toplumsal çıkarlara hizmet edebilecek, kâr güdüsüyle değil yöre halkının taleplerine uygun cevaplar verebilme güdüsüyle hareket edebilecek önemli kurumlardır. Bölge halkının isteklerini bildiği gibi bölgenin ve bölge halkının sorunlarını da yerel yönetimlerin bildiği düşünülecek olursa turizmle ilgili planlamaların ve faaliyetlerin, belediyelerin koordinasyonunda gerçekleşmesinin önemi ortaya çıkmaktadır (Dede ve Güremen, 2010: 49).

Turizmle ilgili olan yerel yönetim faaliyetleri genel olarak turizme yönelik faaliyetler ve turizmi etkileyen faaliyetler olarak iki gruba ayrılabilir. Bu faaliyetlerden turizme yönelik olan faaliyetler; tanıtım, spor, kültür, sanat ve rekreasyon hizmetleri şeklinde açıklanabilir. Turizmi etkileyen faaliyetler ise; planlama, denetim, peyzaj, temizlik, çevre düzenlemesi, imar, ulaşım, konut gibi hizmetler olarak ifade edilebilir (Azaklı ve Özgür, 2004: 122).

Yerel yönetimler, görev ve yetkileri kanunlarla belirlenen, alanları sınırlarla çizilmiş birimlerdir. Bu bakımdan yerel yönetimlerin yapacakları faaliyetleri ve turizm içindeki yerlerini anlayabilmek için yasal düzenlemelere değinilmesinde fayda bulunmaktadır. İfade edildiği gibi Türkiye Cumhuriyeti'nde yerel yönetimler, belediyeler, il özel idareleri ve köyler olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Bu doğrultuda ilk olarak 13 Temmuz 2005 tarih ve 5393 sayılı belediyeler yasasının ele alınmasında fayda vardır. Bu yasada belediyelerin görevleri sayılırken turizm ve tanıtım hizmetlerini yapar ve yaptırır

ifadesi yer alır. Yine aynı yasada turizmle ilgili olarak değerlendirilecek başka görevler olduğu da görülmektedir. Bunlar; imar planı yapımı (turizm tesislerinin imar durumu), altyapı, ulaşım, tesis işletimi ve kontrolü şeklinde belirtilebilir. Denetim görevleri, planlama görevleri, çevre sağlığı ile ilgili görevleri de yine belediyelerin turizmle ilgili görevleri arasında değerlendirilebilir (Belediye Kanunu, 2005: Madde 11).

İl özel idareleri ikinci tür yerel yönetim birimleridir. 22 Şubat 2005 tarih ve 5302 sayılı il özel idare kanunu bu idareleri düzenleyen yasal mevzuattır. Bu kanunun 6. maddesinde belediye sınırları dışında kalan alanlarda, il özel idarelerinin kültür ve turizm faaliyetlerini sunmakla görevli ve yetkili olduğu belirtilmektedir. Ülkede bulunan bir diğer yerel yönetim birimi olan köy idarelerinin ise 1924 tarihli 442 sayılı kanununda turizmle ilgili bir hüküm bulunmamaktadır. İller Bankası A. Ş.'nin ortaklarından olan mahalli idare birliklerinin 26 Mayıs 2005 tarih ve 5355 sayılı kanunda da her ne kadar belediyelerin hizmetlerini sunarken ortak çalışma yapıp beraber hizmetleri gerçekleştirebilecekleri belirtilmiş olsa da turizm konusunda açık bir hüküm bulunmadığı görülmektedir. Yasal düzenlemenin yeterli olmaması ve turizmin gerçekleştiği yerler olan ilçe belediyelerinin mali güçlerinin kısıtlı olması turizm konusunda yerel yönetimlerin üzerine düşen önemli görevleri yerine getirirken aksaklıklar yaşanmasına sebep olmaktadır (Dede ve Güremen, 2010: 59). Yaşarata, Altınay, Burns ve Okumuş'un (2010) çalışmasına göre, sürdürülebilir turizmin gerçekleştirilebilmesi için yerel yönetimlerin turizmle ilgili konularda daha özenli ve ilkeli çalışma yapmaları gerektiği de vurgulanmaktadır (Akt. Mercan ve Özkök, 2013: 411).

Sürdürülebilir turizm, artan çevre sorunlarının dünyayı tehdit etmesi ve doğal olarak insan hayatının geleceğinin riske girmesiyle beraber ortaya çıkan sürdürülebilirlik kavramıyla alakalıdır. Bu kavram, doğal kaynakların gelecek nesillere aktarılması gerektiğini de vurgulayan önemli bir kavramdır. Turizmin de doğa ile iç içe bir sektör olması sürdürülebilirlik açısından önem arz etmektedir. Bu bakımdan turizm sektöründe doğayı korumayı ve kaynakları gelecek nesillere aktarmayı hedefleyen sürdürülebilir turizm kavramı geliştirilmiştir. Eğer sürdürülebilir turizm başarılı olursa dünya kaynaklarının da sürdürülebilirliği gerçekleşecektir. Bu bakımdan Cape Town Bildirgesi (2002) önemlidir. Bu bildiriye göre;

- Olumsuz sosyal, ekonomik ve çevresel etkileri en aza indiren,

- Fiziksel engelliler için erişim olanakları sağlayan,
- Yerel halk için büyük ekonomik faydalar sağlayan ve ev sahibi toplumların refahını yükselten,
- Çalışma koşullarını ve endüstriye ulaşmayı geliştiren,
- Yerel halkın hayatlarını ve yaşam şanslarını ilgilendiren kararları içeren,
- Çeşitliliği kabul eden, doğal ve kültürel mirasın korunması için olumlu katkıları olan,
- Yerel halkla oluşturulan anlamlı bağ aracılığıyla turistler için daha keyifli deneyimler ve kültürel, toplumsal ve çevresel konularda daha fazla anlayış sağlayan,
- Kültürel değerlere karşı hassas, turist ve ev sahipleri arasındaki saygının kurulmasını teşvik eden ve yerel gurur ve güveni sağlayan turizm,

sürdürülebilir/sorumlu turizmle bağdaştırılmaktadır (Akt. Geylanioglu, 2014: 30).

Türkiye Cumhuriyeti özelinde bakıldığında yerel yönetimlerin turizm sektörüyle olan ilişkilerinin altyapı hizmetleri, imar planlamaları, tanıtım faaliyetleri, etkinlik düzenlemeleri ve denetimi sağlama gibi hizmetlerle ilgili olduğu belirtilmişti. Dünya ölçeğinde ise yerel yönetimler ile turizm sektörü arasında bu veya buna benzer bir standart olduğundan bahsetmek mümkün değildir. Ülkelerin genel koşulları, gelişmişlik seviyeleri, siyasi yapıları, coğrafi konumları gibi birçok etken, ülkenin yerel yönetimleriyle turizm arasında olan ilişkisini farklılaştırmaktadır. Gelişmişlik seviyesinin artmasıyla yerel yönetimler ve turizm arasındaki ilişki, klasik belediyecilik anlayışının dışına çıkmakta ve yerel yönetim hizmetleri çeşitlenebilmektedir. Dede ve Güremen'in çalışmasında bu ilişki bazı ülkelerin incelenmesiyle değerlendirilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin idari yapısıyla benzeşen Fransa'da yerel yönetimlerin turizmde artan rolleri olduğu görülmektedir. Yeni Zelanda'da yerel yönetimler, turizmin içinde özel sektör gibi etkinlik göstermektedirler. Brezilya'da yerel yönetimler, turizmin çevrede yol açtığı olumsuz özellikleri azaltmaya çalışırken İspanya'da ise yerel yönetimler, turizmi sürdürülebilir turizm ilkeleri çerçevesinde uygulamaya gayret etmektedirler (Dede ve Güremen, 2010: 52-56).

Sürdürülebilir turizm çalışmalarına dönük Türkiye'de de bir takım adımlar atılmıştır. Özellikle 8 Ekim 2006 tarihli Kent Konseyleri Yönetmeliği ile kent konseylerine turizmle ilgili görevler verilmiştir. Yerel Gündem (YG) 21 kapsamında hazırlanmış olan

bu yönetmelik ile kent konseyleri YG-21 programının ortakları olarak kabul edilmiştir. Bu konseylerde oluşturulan turizm çalışma gruplarının, turizmle ilgili projelerde yer almaları ile sürdürülebilir gelişme çerçevesinde sürdürülebilir turizme yönelik çalışmalara katkı sunmaları beklenmektedir (Dede ve Güremen, 2010: 58).

Son olarak Kültür ve Turizm Bakanlığının yayınladığı “Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı”na değinmek gerekmektedir. Bu eylem planında yerel yönetimlerin turizmle olan ilişkilerine bir takım önemli vurgular yapılmaktadır. Bu plana göre, turizm planlamasında merkez ve yerel yönetimin koordineli olması hedeflenmektedir. Yerel yönetimlerin Kültür ve Turizm Bakanlığı ile olan iletişiminin güçlendirilmesi istenilmektedir. Turizmle ilgili sorunla karşılaşıldığında yerel yönetimlerle anılan Bakanlığın işbirliği yapması gereği de vurgulanan konular arasındadır. Yine turizm çeşitliliğinin artırılması ve turizm gelirlerinin yükseltilmesi için yerel yönetimlerin mali sıkıntılarına çözüm bulunması hedeflenmektedir. Yerel yönetimlerin, alanlarında gerçekleşen turizm faaliyetleriyle ilgili olarak, turizm işletmelerine kaliteyi ve toplumsal bilinci yükseltecek çalışmalar yapılması da yine bu plan çerçevesinde ele alınan hedeflerdendir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007: 5-27).

3. ESKİŞEHİR İLİNİN YAPISI

3.1. Eskişehir İlinin Tarihi, Coğrafi Konumu, İklimi ve Genel Özellikleri

İnsanlar, tarihin ilkçağlarında özellikle ateşin bulunmasının ardından verimli toprak arayışına girmişlerdir. Hem su kaynağının yanında olan hem de verimli topraklara sahip olan Sakarya ırmağından, Porsuk ırmağına kadar olan bölge, bu özelliklerinden dolayı insanların yerleşimi için son derece elverişli olmuştur. Bu bakımdan bu alanda ilkçağa ait eserlere dahi rastlamak mümkündür. Bu bölgede kurulmuş olan şehrin yerleşiminin uzun yıllar öncesine dayanması ve kısa sürede şehirleşerek gelişmesinden dolayı da şehre, Eskişehir adı verilmiştir (<http://www.eskisehir.bel.tr>).

Yapılan çeşitli kazılar sonucu ortaya çıkan bilgiler, Eskişehir ili ve bölgesinin M.Ö. 3000 yıllarına kadar varan bir tarihi olduğunu göstermektedir. M. Ö. 2000’li yıllarda Hititlerin, M. Ö. 1200 yılında Friglerin ve sonrasında Lidyalıların, M. Ö. 546 yılında da Perslerin hâkimiyetine giren Eskişehir, M. Ö. 190 yılında ise Roma Devleti’nin hâkimiyetine girmiştir. 1074 yılında Selçukluların Doğu Roma (Bizans) Devleti’nden aldığı bu yöre, 1289 yılında uç beyi olan Osman Bey’in hâkimiyetine bırakılmıştır. 1451 yılına kadar Ankara Beyliğine bağlı olan şehir 1451 yılından sonra ise Kütahya Beyliğine bağlanmıştır. 1841 yılında merkezi Bursa olan Hüdavendigar Eyaletine bağlı kalan Eskişehir, 1923 yılına kadar kaymakam tarafından idare edilmiştir (<http://www.eskisehir.gov.tr>).

Eskişehir, konum itibarıyla önemli bir ekonomik ve stratejik noktada bulunmaktadır. Ovalarının geniş ve verimli olması ve Anadolu’yu doğal şekilde bölen yolların Eskişehir’de birleşmesi, bu bölgenin önemini arttıran etkenlerdendir. Bu avantajlarından dolayı göç almasının dışında Eskişehir yöresi ilgi çeken bir yer olmuş ve bu önemli yöre birçok savaşa da sahne olmuştur. Kurtuluş Savaşı’nda Yunan güçleriyle Türk güçleri arasında gerçekleşen beş savaştan üçü (I. İnönü Savaşı, II. İnönü Savaşı, Kütahya-Eskişehir Savaşı) bu yörede gerçekleşmiştir (<http://www.eskisehir.bel.tr>).

Eskişehir ilinin coğrafi koordinatları; “Kuzey enlem 39° 46,2’; Doğu Boylam 30° 30,0’ şeklindedir” (BEBKA, 2017: 10). Eskişehir, Türkiye Cumhuriyeti’nin bölgeleri arasında İç Anadolu bölgesinde bulunmaktadır. Güneyinde Afyonkarahisar,

Güneydoğusunda Konya, Doğusunda Ankara, Kuzeybatısında Bolu, Batısında Bilecik ve Kütahya ile komşudur. İstanbul'a 324 km, Ankara'ya ise 233 km uzaklıktadır. Eskişehir'den Yüksek hızlı tren (YHT) ile İstanbul'a 2,5 saat ve Ankara'ya 1,5 saatte ulaşmak mümkündür. Eskişehir, demiryollarının bölgelere dağılımında kavşak noktası konumunda bulunmaktadır. Türkiye ölçeğinde net göç hızı sıralamasında dokuzuncu, göç hızı sıralamasında ise on üçüncü sırada bulunmaktadır (BEBKA, 2015: 20). Ayrıca CNBC-e Business dergisinin yapmış olduğu çalışmaya göre Eskişehir, yaşanabilir kentler araştırmasında kültür-sanatta birinci, genel sıralamada ise üçüncü seçilmiştir (BEBKA, 2017: 11).

Porsuk, Sarısu ve Yukarı Sakarya ovaları bu ilin verimli ovalarıdır. Eskişehir ilinde Sakarya Irmağı'nda bulunan Yenice ve Gökçekaya; Porsuk Çayı üzerinde bulunan Porsuk; Seyitgazi ilçesinde Çatören; İnönü ilçesinde Aşağıkuzfındık barajları bulunmaktadır. Bu barajlar aynı zamanda su ürünleri açısından da önemlidir. Eskişehir'de karasal bir iklim görülmektedir. Bitki örtüsü, İç Anadolu'nun step bitkilerinin, ormanlık alanları ise Kuzey Anadolu ve Batı Anadolu'nun orman bitkilerinin etkilerinde oluşmaktadır. Genellikle ormanlık alanlarında bulunan ağaçlarının karaçam ağaçları olduğu da söylenebilir (BEBKA, 2015: 15).

Yüzölçümü 13 960 km² olan ilin bu alanının %51,8'i platolardan, %25,8'i ovalardan, %21,8'i dağlardan ve %0,6'sı yaylalardan oluşmaktadır. Tarım alanlarının toplam yüzölçümüne oranı %42, ormanlık alanların oranı ise %29,5'tir. Sakarya Irmağı ve Porsuk Irmağı şehrin akarsularıdır. Porsuk Irmağı'nın şehrin içinden geçmesi ise şehrin görünümünü güzelleştiren bir etki yapmaktadır. En yüksek noktası 1 825 metre ile Türkmen Dağı olan bu şehrin yıllık sıcaklık ortalaması 11°C ve yıllık yağış ortalaması da 379-553 mm'dir. Şehrin başlıca tarım ürünleri şeker pancarı, buğday, arpa, patates, ayçiçeği, roka ve kuşkonmazdır (<http://www.eskisehir.gov.tr>).

Eskişehir, turizm açısından da oldukça potansiyeli olan bir ildir. 2013 UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Başkenti olan Eskişehir yine aynı yıl Uluslararası Türk Kültür Teşkilatı (TÜRKSOY) tarafından Türk Dünyası Kültür Başkenti olarak seçilmiştir. Bu özellikleriyle de Eskişehir Türkiye içerisinde bir ilke imza atmıştır. Aynı zamanda Eskişehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün internet sayfasında, Eskişehir'de; Osmanlı'nın ilk hutbesinin okutulması, İlk Türk otomobili olan Devrim arabasının

üretilmesi, ilk F-16 uçak motoru üretimi, ilk yüksek hızlı tren seferinin yapılması vb. birçok ilklere imza atmasından dolayı “ilkler şehri Eskişehir” isimli bir sayfa bulunmaktadır (<http://www.eskisehirkulturturizm.gov.tr>).

UNESCO tarafından hazırlanan Dünya Miras Geçici Listesine Odunpazarı Tarihi Kent Merkezi (2012) ve Dağlık Frigya Vadisi (2015) seçilmişlerdir. Eskişehir; Yazılıkaya Frig Vadisi, Aslanlı Mabeyn, Frig Kaleleri, Seyitgazi Kervansarayı, Alpanos Hamamı, Pessinus Arkeolojik Siti, Yunus Emre Külliyesi gibi birçok tarihi yapıya ev sahipliği yapmaktadır (<http://www.eskisehir.gov.tr>). Yunus Emre, Nasreddin Hoca, Şeyh Edebali, Seyyid Battal Gazi, Dursun Fakih, Sinan Paşa gibi birçok tanınmış kişi Eskişehir’de yaşamıştır (<http://www.eskisehirkulturturizm.gov.tr>). 2015 Aralık ayı sonu verilerine göre 2014 yılında 191 159 yerli ve 15 703 yabancı turist şehre gelmiştir. 2015 yılında ise bu sayı yerli turistler için 218 185’e, yabancı turistler için ise 17 011’e yükselmiştir. 2015 yılında otellerin doluluk oranları da %33,72 olmuştur. Yine 2015 yılında müzeleri ziyaret eden ziyaretçi sayısının 11 724 olduğu ve bu müzelerde 19 404 tarihi eser bulunduğu belirtilebilir (<http://www.eskisehirkulturturizm.gov.tr>).

EBB yetkilileri, kenti, aynı zamanda bir eğitim ve bilim kenti olarak tanımlamaktadır. Şehir, 12 fakülte, 6 yüksekokul, 3 Meslek yüksekokulu, 1 devlet konservatuarı, 7 enstitüden oluşan Anadolu Üniversitesi ve 9 fakülte, 5 enstitü, 1 devlet konservatuarından oluşan Eskişehir Osmangazi Üniversitesi olmak üzere iki üniversiteyle hizmet vermektedir. Şehir, metropollerin dışında iki üniversitesi olan tek Anadolu kenti olarak ifade edilmektedir (<http://www.eskisehir.gov.tr>). 2015-2016 döneminde öğrenci sayısı 62 334’tür.

Kalkınma Bakanlığının hazırlamış olduğu “İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması” temel alınırsa Eskişehir’in birinci kademe gelişmiş iller arasında olduğu söylenebilir. Tüm düzeyde ele alınırsa 81 il içerisinde yedinci sıradadır. Bunun en önemli nedeni ise eğitim alanında gelişmişlik seviyesinin yüksek olması olarak ifade edilebilir. Eskişehir, “yüksekokul veya fakülte mezunu nüfusun 22 ve üzeri yaş nüfusa oranı değişkeni itibarıyla Ankara ve İzmir’in ardından üçüncü sırada bulunmaktadır. Eskişehir’in büyük kentler için kavşak noktasında olması ve ulaşım imkânlarının iyi olması da gelişmişliğe olumlu katkı sağlamaktadır” (Kalkınma Bakanlığı, 2013: 54).

3.2. Eskişehir İlinin Demografik ve Ekonomik Yapısı

Eskişehir ilinin nüfusu, 2016 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre 844 842 kişidir. Bu nüfusun 423 262 kişisi kadın 421 580 kişisi ise erkektir. Nüfus yoğunluğu 61/km² olarak ifade edilmektedir. Nüfus artış hızı % 0,21, net göç hızı ise % 0,12'dir. Toplam 14 ilçesi 15 belediyesi bulunan Eskişehir'in en kalabalık ilçesi 391 106 kişilik nüfusa sahip olan Odunpazarı İlçesidir. Masal şatosunun da bulunduğu Tepebaşı ilçesi ise 343 701 kişilik nüfusuyla en kalabalık ikinci ilçedir. Şehirde yaşayanların %64'ü Eskişehir'e kayıtlıyken %36'sı ise diğer illere kayıtlıdır (BEBKA, 2015: 48). Şehirleşme oranı %90,0 ile Türkiye'nin şehirleşme oranı bakımından önde gelen şehirlerindendir. Okuryazarlık oranı erkeklerde %98,33 kadınlarda ise %95,25'tir. 2017 yılı verilerine göre hekim başına düşen hasta sayısı 496, yatak başına düşen hasta sayısı 255, hastane sayısı ise 17'dir. Kültür sanat açısından bakıldığında 8 yerel gazete, 8 aylık dergi, 3 yerel televizyon kanalı, 17 müze, 11 kütüphane, 27 sinema ve 12 tiyatro salonu da Eskişehir'de bulunmaktadır (<http://www.eskisehir.gov.tr>).

Cumhuriyetin ilanı ile tüm ülke çapında başlayan kalkınma hamlesi Eskişehir'de de etkisini göstermiştir. 1925 yılında Zahire Borsası ve Eskişehir Ticaret Borsası kurulmuştur. 1894 yılında temelleri atılan yapı, Lokomotif ve Vagon Tamir Atölyesi ismiyle hizmet vermeye devam etmiştir. 1926 yılında uçak bakım atölyesi hizmete başlamıştır. Cer ve Tamir atölyeleri Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları kurumuna (TCDD) aktarılmıştır. 1927 yılında Kurt Kiremit Fabrikası ve Arslan Kiremit Fabrikası kurulduktan sonra 1933 yılında Eskişehir Şeker Fabrikası hizmete açılmıştır. 1940 yılında şehir, Türkiye'nin en büyük altıncı ili olmuştur. 29 Ekim 1961 yılında ilk yerli araba olan Devrim arabası yine Eskişehir'de üretilmiştir. 1965 yılında Sümerbank Basma Sanayi kurulmuştur. 1987 yılında ise F-16 uçak motor fabrikası (TUSAŞ) kentte hizmet vermeye başlamıştır (<http://www.eskisehir.bel.tr>).

Ekonomik olarak bu gelişmeleri gösteren Eskişehir'in güncel ekonomik verilerine kısaca değinilmesinde fayda bulunmaktadır. Yeni girişimci çıkarma sayısında Eskişehir, Ankara ve İstanbul'un ardından üçüncü sırada yer almaktadır (BEBKA, 2017: 118). Kişi başına düşen gayrisafi milli hâsıla 13 180 Amerikan Dolarıdır. İl ekonomisinde tarım sektörünün payı %17, sanayi sektörünün payı %39, hizmet sektörünün payı ise %54'tür. 2017 Ocak-Mayıs döneminde kurulan şirket sayısı 228 iken kapanan şirket sayısı ise

32'dir. 2017 Temmuz ayında ilde bulunan banka şubelerinin sayısı 128'dir. Yine 2017 Temmuz verilerine göre uçak motoru, dizel lokomotif ve soğutucu (kompresör) üretimlerinin Türkiye Cumhuriyeti içindeki payı %100'dür. Buzdolabı üretimi %65, bisküvi ve kek üretimi % 35, seramik, kiremit ve tuğla üretimleri ise %30'dur. Ayrıca boraks madeninde tüm dünya rezervinin %73'ü Eskişehir'de bulunmakta ve üretilmektedir. Eskişehir'in sektörlere göre ihracatına bakıldığı zaman imalat sanayinin başı çektiği görülebilir. Madencilik ve taşocakçılığı, toptan ve perakende ticaret, tarım-ormancılık ve diğer sektörler şeklinde sektörel sıralama devam etmektedir (<http://www.eskisehir.gov.tr>). Dünyanın en kaliteli lületaşı Eskişehir'de çıkartılmaktadır. Ayrıca Eskişehir hem askeri havacılık hem de sivil havacılık konusunda ülkenin önde gelen şehirlerindedir (<http://www.eskisehir.bel.tr>). Eskişehir'in sanayi sektörünü oluşturan sanayi türlerine bakılırsa %23,1 ile makine imalat sanayinin önde geldiği söylenebilir. Diğer sektörlerin ise kimya ve plastik ürünleri sanayi (%12,4); gıda sanayi (%11,6); metal eşya sanayi (%11,6); orman ürünleri, mobilya ve kâğıt sanayi (%10,2); diğer imalat sanayi (%8,7); madencilik (%8); taş-toprak kaynaklı imalat (%7,7); metal ana sanayi (%4,5) ve tekstil, hazır giyim, deri sanayi (%2,3) şeklinde sıralandığı belirtilebilir (BEBKA, 2017: 14).

Ekonomi Bakanlığının 2016 yılı verilerine göre 19 632 işyeri bulunan Eskişehir'de 95 yabancı sermayeli firma hizmet vermektedir. İşgücüne katılma oranı %51,3'tür. Tüm altyapı hizmetlerinin gelişmişliği bakımından Eskişehir, Türkiye Cumhuriyeti içerisinde yedinci sırada yer almaktadır. Eskişehir Organize Sanayi Bölgesi, altyapısı bakımından gelişmiş, ülkenin en büyük ve düzenli organize sanayi bölgesidir. Karayolu ve demiryolu bağlantısının kesişme noktasında olması ve pazarlara yakınlığı da Eskişehir'in gelişmesinde önemli yer tutmaktadır. Yüksek şehirleşme oranına sahip olan Eskişehir, gelişmiş eğitim düzeyiyle de ekonomik anlamda yatırımları çekmektedir (BEBKA, 2017: 32).

4. ESKİŞEHİR MASAL ŞATOSU VE İLLER BANKASI A. Ş.’NİN ROLÜ

4.1. Eskişehir Masal Şatosu ve Özellikleri

Eskişehir Masal Şatosu, 20 Haziran 2008 tarihinde ihalesi yapılarak inşaatına başlanılan bir yapıdır. İhale tutarı 5 964 250 Türk Lirası + KDV olan bu yapı, EBB tarafından yapımına başlanılan betonarme karkas bir binadır. Toplam inşaat alanı 6 676,70 m² olan bu yapının zemin katı giriş holü, oyuncak odası, depo, sergi, kitaplık, bay-bayan-özürlü tuvaletinden oluşmaktadır. Birinci katta 7 sahne, 2 depo, yönetim binası, çok amaçlı salon ve bay-bayan tuvaleti bulunmaktadır. İkinci katta 4 adet depo, restoran, teras ve bay-bayan tuvaleti bulunmaktadır. Restoranı, temizlik odası ve seyir terası bulunan üçüncü kat ve seyir terası bulunan dördüncü kat da yapının diğer katlarını oluşturmaktadır. Yapının çevresinde ise su göleti bulunmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti, 17 Ağustos 1999 tarihinde Adapazarı merkezli bir deprem yaşadı. Bu depremin olumsuz etkilerini azaltmak maksadıyla depremin etkilerinin en yoğun hissedildiği bölgelere, birçok kurum ve kuruluş yardım gönderdi. Bunların arasında belediyeler de yer almaktaydı. Hemen hemen her belediye, imkânları ölçüsünde seferber olarak depremin olumsuz etkilerinin silinebilmesi için çalıştı. Bu belediyeler arasında EBB de bulunmaktaydı. Belediye imkânlarının büyük bir kısmının deprem bölgesine aktarıldığı o günler ve sonraki günlerde yaşanan ciddi kaynak sorunları sırasında EBB Başkanı Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen şu an faaliyette olan birçok projenin de fikri temellerini attı (Yılmaz Büyükerşen, kişisel görüşme, Ekim 2017).

Yılmaz Büyükerşen, tarafından çocukların gelişimlerine katkı sağlayabilecek bir yapının ihtiyacının hissedilmesiyle Masal Şatosu projesinin temelleri atılmıştır. Çocuklara ve onların hayal gücünü geliştirmeye fayda sağlayacak bir yapının hem kente hem de ülkeye büyük katkıları olacağını düşünen Büyükerşen şunları ifade etmektedir;

“Ne yazık ki bilim ve teknoloji alanında pek üretken bir ülke değiliz. Bilim ve teknikte yeni buluşlar, bir anlamda insanların önce hayal gücüne dayanır. Buluş ve icatlar günümüzde ‘inovasyon’ olarak ifade ediliyor. Bu alanda keşif ve icatları olanların hayatlarını incelediğinizde görürsünüz ki, zekâsı ve yetenekleri daha çocukluk çağlarında farklı olanların, ileriki yaşlarda içinde buldukları ortamları gelişir. Ben çocukluk döneminin bu açıdan çok önemli olduğunu düşünüyorum” (Yılmaz Büyükerşen, kişisel görüşme, Ekim 2017).

Eskişehir Masal Şatosunun internet sitesinde de benzer ifadelere rastlamak mümkündür. Masal şatosunun hedefleri sayılırken “Çocuklarımızın algı dünyalarına hitap ederek hayal dünyalarını geliştirmek, interaktif oyunlarla kendilerini ifade edebilen bireyler yetişmesine olanak sağlamak, masallar sayesinde hayatı, insanları tanımalarına, problem çözme ve yaratıcı düşünme becerisi geliştirmelerine yardımcı olmak, masallarla oluşan köprü sayesinde yetişkin – çocuk iletişiminin güçlenmesi(ni)” sağlamak şeklinde ifade edilmiştir. Ayrıca Masal Şatosu’nun amaçları, “düşsel bir ortamda, mutlu bir geleceğin temellerini oluşturmak amacıyla, mutlu çocukların yetişmesine olanak sağlarken her yaştan bireye içindeki çocuğu yaşatma fırsatını sunmakta ve çocukların hayal güçlerini geliştirmelerine katkıda bulunmaktadır” şeklinde belirtilmiştir (<http://www.masalsatosu.com>).

Çocukluk döneminin ileriki yıllar için önemini ifade eden Büyükerşen, çocukların bu alanda gelişmesi için bir takım işler yapılması gerektiğini düşünerek proje üzerine düşünmeye başlamıştır. “Şimdi ki çocuklar masalı unuttu, biz onların hayallerine hizmet etmek istiyoruz” diyen Büyükerşen, “Eğer eğitim sistemimiz çocuklarımıza, öğrendiklerinin yanında, hayal etmeyi düşündürebiliyorsa, o çocuklar yaşamları boyunca, meslekleri ne olursa olsun, yaratıcılık vasıfları ile öne çıkarlar” demektedir. Büyükerşen, bu bakımdan çocukların hayal dünyalarının gelişebilmesini hem kent/bölge hem de ülke açısından çok önemli görmektedir (Yılmaz Büyükerşen, kişisel görüşme, Ekim 2017).

Masalların, çocukların üzerinde olumlu etkileri, yapılan çalışmalar incelendiğinde görülebilecektir. Büyükerşen de masalların bu olumlu etkilerinin çocukların üzerindeki etkilerini arttırabilmenin öneminden bahsetmektedir. Çocukların masal ve hikâyelerden hoşlanmasının sebebini, onların hayal dünyasını masal ve hikâyelerin harekete geçirmesi olarak ifade eden Büyükerşen, Eskişehir Masal Şatosu projesinin kaynağının da bu inançtan doğduğunu ifade etmektedir. Yine bu konuda “Bizim ‘Masal Şatosu Projemiz’ bu inancımızdan kaynaklandı. Düşündük ki masalları soyutluktan çıkarıp, kendilerinin de somutlaşan bir hayal dünyasında yaşamaları onları çok mutlu edecek ve yaratıcılıklarını geliştirecek bir unsur olacaktır” diyerek projenin ortaya çıkış fikrinin çocukların yaratıcılıklarının gelişebilmesine yardımcı olmak olduğunu da ifade etmektedir (Yılmaz Büyükerşen, kişisel görüşme, Ekim 2017).

Albert Einstein, hayal gücünü bilgiden daha önemli görmektedir. Çünkü ona göre bilgi sınırlıyken, hayal gücü tüm dünyayı kapsamaktadır. Büyükerşen de çocukların hayal gücünü geliştirmeyi amaçladığı bu projeyi, küçüklüğünden beri hayal dünyasının zenginliği gördüğü iç mimar olan kızı, Burcu Büyükerşen Tuna ile paylaşmıştır. Kendisine hediye olarak bir Masal Şatosu tasarımı çizmesini ve içinde neler olması gerektiğini açıklamasını istemiştir. Böylece Büyükerşen'in kızı Burcu Büyükerşen Tuna ve onun mimar arkadaşı olan Mesut Mermer'in mimari uygulama projesini çizmesiyle Eskişehir Masal Şatosu için de çalışmalar başlamıştır (Yılmaz Büyükerşen, kişisel görüşme, Ekim 2017).

Eskişehir Masal Şatosu yapısında, 8 kule ve 18 kulecik bulunmaktadır. 8 kuleye bakıldığında “Galata Kulesi (İstanbul)”, “Burgulu Kule (Amasya)”, “Sindrella Kulesi (İstanbul-gravür)”, “Kız Kulesi (İstanbul)”, “Adalet Kulesi (İstanbul)”, “Ulu Kule (Mardin)”, “Çan Kulesi (Diyarbakır)” ve “Yivli Kulesi (Antalya)” yapıda kullanılan kuleler olmuştur (<http://www.masalsatosu.com>). Büyükerşen, projede yer alan kulelerin seçimi için şunları ifade etmektedir; “Projede ana konsept, masalarda çok geçen, şato türü yapı olacaktı. Ancak Türk kültüründe şato yoktu. Burcu'nun düşüncesine göre şatoyu etrafındaki su ve duvarları sembolize edecek, içindeki yapılar ise Türkiye'deki ünlü kuleler ve yapılar olacaktı. Seçim Burcu'ya aittir” (Yılmaz Büyükerşen, kişisel görüşme, Ekim 2017).

Bu kulelerin araştırması yapıldığında hemen hemen hepsinin şehirleri için birer simge olan yapılar olduğu görülebilecektir. Bu bakımdan Eskişehir için sembol hale gelen Eskişehir Masal Şatosunun da simgelerden oluşarak bir simge haline geldiği ifade edilebilir. Büyükerşen 30 Ekim 2017 tarihli görüşme sırasında yapının simge olmasını öngördünüz mü sorusu için “Doğrusunu isterseniz simge olmasını düşünmemiştik. Ama orta yere çıkan yapı öylesine beğenildi ki, simge haline geldi” demektedir. Eskişehir'e ait kullanılan görseller, takvimler, kataloglar, albüm kapakları, hediyelik eşyalar, duvar kâğıtları ve süsleri gibi birçok alanda Eskişehir Masal Şatosunun fotoğraflarının görülebilmesi onun Eskişehir için bir simge olduğunu da göstermektedir. İnternet üzerinde yaygın kullanılan arama motorlarında, bu binada kullanılan kuleler ile ilgili yapılan aramaların birçoğunda sonuçların önemli bir kısmı arama yapanı, Eskişehir Masal

Şatosunun sayfasına yönlendirmektedir. Bu durum ise yapının, ülke ölçeğinde de geniş ölçüde tanındığının bir göstergesidir.

Yapının özellikleri Büyükerşen tarafından “bütün katları, bütün kuleleri, mahzeni dâhil, koridorları dâhil, her biri çocukların hayal dünyalarını canlandıracak ve kışkırtacak fonksiyonların farklı farklı oluşudur” şeklinde anlatılmaktadır. Bilim, Kültür ve Sanat Parkı tanıtımı için EBB tarafından hazırlanan kitapçıkta Eskişehir Masal Şatosu, "Şehrin en yaratıcı, hayal dünyası en geniş yapısı" olarak tanımlanmaktadır (EBB, 2017).

Eskişehir Masal Şatosu, bu ilin Tepebaşı ilçesine bağlı Sazova mahallesinde bulunmaktadır. Burada Bilim, Sanat ve Kültür Parkı yerleşkesi içerisinde yer alan Eskişehir Masal Şatosunun yer seçimi için Büyükerşen şunları ifade etmektedir; “Sazova’yı tercih edişimizin nedeni eğitici ve öğretici bütün fonksiyonların bir büyük parkta toplanıp çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin olabildiğince bütün fonksiyonlardan yararlanabilmesini amaçladık. Tercihimizin bir başka nedeni de (Sazova’nın) şehir merkezinden uzak olmamasıdır” (Yılmaz Büyükerşen, kişisel görüşme, Ekim 2017).

Bilim, Sanat ve Kültür Parkı yerleşkesi içerisinde; parklar, büfeler, otoparklar ve birçok farklı tematik yapı hizmet vermektedir. Bu yapılar, “Su Altı Dünyası”, “Hayvanat Bahçesi”, “Japon Bahçesi”, “Bilim Deney Merkezi” ve “Uzay Evi” gibi yapılardır. Eskişehir Masal Şatosu'ndan çıkan aileler bu yapıları da gezmekte ve kendi gelişimlerine olumlu katkılar yapmaktadırlar. Bu yapılar içerisinde ise Eskişehir Masal Şatosunun yapımına öncelik verilmesini Büyükerşen, Eskişehir “Masal Şatosu’na öncelik vermemiz çocukları yetişkinlerden daha öncelikli ve önemli görmemizdir” diyerek açıklamaktadır. Ancak sayılan yapılar ve Eskişehir Masal Şatosu aynı parkta yer almasına rağmen yapılar yan yana bulunmamaktadır ve aralarında az da olsa bir mesafe bulunmaktadır. Bu konu Büyükerşen’in proje ile ilgili olarak keşke dediği tek konudur (Yılmaz Büyükerşen, kişisel görüşme, Ekim 2017).

Eskişehir Masal Şatosu, proje halindeyken bile gerek yerel gerekse ulusal basında kendisine yer bulmuştur. Daha önceki çalışmalarına atıf yapılan EBB Başkanı Büyükerşen’in, Eskişehir’e kurmayı planladığı bu yapı, Disneyland ile karşılaştırılmıştır. Doğan Haber Ajansı, “Eskişehir’e ‘deniz’ getiren Belediye Başkanı Yılmaz Büyükerşen, kente şimdi de ünlü Disneyland’ın Türk versiyonu olan ‘masal şatosu’nu kuruyor” haberini

yapmıştır. Büyükerşen ise Disneyland'ın aksine kullanılmayan şatolar yerine şatoların fonksiyonel olarak kullanılabilmesini hedeflemiştir. Bu konuda şunları söylemektedir, “Bizimkine benzer Disneyland'ta da kule vardır. Ancak bunun içinde fonksiyonlar yoktur. Önünde bir kapısı var, içeri girerseniz kısa bir koridordan geçer, ilerisindeki kapıdan dışarı çıkarsınız. Hepsi budur” (Yılmaz Büyükerşen, kişisel görüşme, Ekim 2017).

Evvel Zaman Sokağı, Gizemli Yolculuk, Efsaneler Diyarı, Sihirli Elma Kafe, Masal Şatosu Sahnesi gibi bölümlerden oluşan Eskişehir Masal Şatosu içerisinde turlar da yapılmaktadır. Bu turlar; Bir Varmış Bir Yokmuş, Masal Masal İçinde ve Gizemli Yolculuk olarak belirtilebilir. Çocuklara yönelik olarak anlatılan interaktif masallar çeşitli seanslarla yapılmaktadır. Seanslı gezi alanları; Gizemli Yolculuk, Bir Varmış Bir Yokmuş ve Masal Masal İçinde alanlarından oluşmaktadır. Yapının seans dışı gezi alanları ise evvel zaman sokağı ve seyir teraslarıdır. Atölye/Etkinlik alanları ise çocuk kulübü ve masal şatosu sahnesidir (<http://www.masalsatosu.com>).

Yapının içerisinde yer alan Dede Korkut, Nasrettin Hoca ve Keloğlan optik ve robotik temalarını karşılayan Sabancı Vakfı, Türkiye’de bir ilk olma özelliği taşıyan Eskişehir Masal Şatosu’nu; en yükseği 50 metre olan 26 kuleden oluşan, masal kahramanlarının üç boyutlu animasyonları, optik ışık canlandırmaları, özel yaşam alanları gibi birçok farklı alanı bulunan bir yapı şeklinde tanımlamaktadır (<http://www.sabancivakfi.org>).

4.2. Eskişehir Masal Şatosunun Yapımında İller Bankası A. Ş.’nin Rolü

20 Haziran 2008 tarihinde ihalesi yapılan Masal Şatosu yapım işinin bitiş tarihi 10 Aralık 2008 olarak planlanmıştır. EBB tarafından ihale edilen bu işin hazırlık ve başlangıç aşamaları EBB’nin kaynakları tarafından karşılanmıştır. 20 Nisan 2009 tarihinde fiziki ve nakdi gerçekleştirme oranı %34 seviyesinde iken Büyükerşen tarafından İLBANK A. Ş.’ye kredi talebinde bulunulmuştur. Bu talebiyle EBB, İLBANK A. Ş.’den bu projenin geri kalan kısmının sağlıklı bir şekilde bitirilmesi için müşterek kontrol denetimi ile yapının tamamlanmasını istemiştir. Belediyenin kredi talebi üzerine söz konusu projenin özellikleri ve amacı yapılan değerlendirme formunda belirlenmiştir. Bu formda amaç “çocuklar ve aileleri için eğlenceli bir ortamda vakit geçirmelerini sağlayacak olan projenin hayata geçmesi ile Belediye için gelir elde edilecektir” şeklinde belirtilmiştir. Bu form ile birlikte

İLBANK A. Ş. Genel Müdürlüğü'ne iletilen kredi talebi, yıllık %9 faiz oranı ve 60 ay vade esas alınarak 2 320 000 Türk Lirası tutarında olacak şekilde kabul edilmiştir. 7 037 815 Türk Liralık bu projenin 2 320 000 Türk Liralık kısmı İLBANK A. Ş. kredisi ile geri kalan tutarın ise EBB tarafından finanse edileceği ifade edilmiştir.

Projenin başlangıcında değil de %34'ü gerçekleştikten sonra İLBANK A. Ş.'ye kredi talebinde bulunulmasını Büyükerşen, yapılan görüşmede şu sebeplerle ifade etmiştir;

“Başlangıçta projenin kredi ihtiyacı olmadan bitebileceğini düşünüyordum. Ancak %30'una kadar gelebildiğimizde, bütçe hazırlığı yaparken, o dönemde öz gelirlerimizle Maliye Bakanlığı'ndan gelir payı diye geleceğini tahmin ettiğimiz miktarları sağlamak mümkün olmadı. Kaldı ki başlangıçta İller Bankası'nın yol, su ve şehir altyapı projeleri dışında bu tür projelere kredi verip vermeyeceğinde tereddütler vardı” (Yılmaz Büyükerşen, kişisel görüşme, Ekim 2017).

Projenin iş uzatımları ile birlikte 20 Haziran 2010 tarihinde bitirilmesi planlanmıştır. Ancak yaşanan çeşitli sorunlar için planlanan tarihte bitmesini engellemiştir. Proje 23 Mayıs 2011 tarihinde kesin hakediş raporu düzenlenerek tamamlanmıştır.

5. ESKİŞEHİR MASAL ŞATOSU’NUN BÖLGESEL EKONOMİYE ETKİLERİ VE ALAN ÇALIŞMASI

5.1. Ekonomi ve Gelir Etkileri

Turizmin bölgesel ekonomiye etkileri birinci bölümde ifade edilmişti. Bu etkilerin birçoğunun Eskişehir ili Tepebaşı ilçesinin Sazova mahallesinde inşa edilen “Eskişehir Masal Şatosu” örneğinde de görülebilmesi mümkündür. Bu yapı, bölge esnafı açısından hareketliliğe sebep olmuş ayrıca gerek inşa sürecinde gerekse hizmete açılmasından sonra da bölge halkından birçok kişinin bu yapıda istihdam edilmesiyle de bölgenin işsizlik oranında azalma olmuştur. Yapı, bölgenin hareketlenmesine katkıda bulunmuş ve sadece Sazova mahallesini değil diğer mahalleleri, kenti ve hatta kentin etkileşim halinde olduğu yerleri de olumlu olarak etkilemiştir.

Turizm, ülkeler açısından oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Bunun sebebi ise turizmin olumlu etkilere sahip olmasıdır. Bu etkilerden özellikle ekonomi ile ilgili olan etkiler, ülkelerin, turizm sektörüne eğilmelerini de beraberinde getirmiştir. Çünkü turizmin özellikle birleştirici bir özelliğe sahip olması ve bölgeye gelen turistlerin katkılarının sadece geldikleri yer ile sınırlı kalmayacağı bilinmektedir. Öyle ki, Eskişehir Masal Şatosu’nu ziyaret etmek üzere farklı yerlerden bölgeye gelen turistlerin rotası sadece burasıyla sınırlı kalmamaktadır. Konaklama, alışveriş, yeme içme, ulaştırma ve diğer turistikleri ziyaret etme gibi birçok alana daha harcama yapmaktadırlar. Dolayısıyla turizmden elde edilen gelir bölge gelirlerini de etkilemektedir. Turizmin gerçekleştiği dönemde yapılan harcamalar, çoğaltan etkisiyle bölge ekonomisinin de olumlu etkilenmesini sağlamaktadır. Turizmden kaynaklanan harcamalar, elde edilen gelirin el değiştirmesine de sebep olmaktadır. Bu durum ise yeni tasarruflar, yeni harcamalar anlamına gelmektedir. İdare açısından da aynı durum, elde edilen vergiler açısından değerlendirilebilir.

Birçok sektör, yaşanan gelişmelerle birlikte işgücünden tasarruf edip daha çok makineleşmeye giden bir üretim tarzını benimsemektedir. Bu durum, sanayi sektörü için böyle iken turizm sektörü için ise geçerlilik taşımamaktadır. Emek-yoğun özelliğe sahip turizmin, istihdam üzerinde olumlu etkiler doğurduğu da birinci bölümde ifade edilmişti. Bu etkiler “Eskişehir Masal Şatosu” örneğinde de karşılık bulmaktadır. Sadece bu yapının

hizmete açılmasıyla istihdam edilen personel sayısı 26'dır. Yapının inşaat sürecinde de birçok kişi yer almış ve bir işte çalışan kişi sayısında da artış yaşanmıştır. Bu yapının bölgesini de etkileyerek yeni iş yerleri açılmasına ve var olan iş yerlerinin de kapasite arttırarak yeni istihdam oluşturmalarına da katkı sağladığı düşünülürse bölgeye kazandırdığı istihdam sayısının daha da arttığı söylenebilir.

Yapının bölgeye turist çekmekte başarılı olduğu rahatlıkla söylenebilir. Yapımından önce birkaç mesire alanı dışında yeterli imkânlara sahip turistik tesisi bulunmayan bölgede yapımının gerçekleşmesinden sonra ise birçok tesis hizmete geçmiştir. Bölgeye yakın yerlerde yapılan oteller de bu tesisler arasında sayılabilir. Özellikle ulaşım anlamında Eskişehir ilinin sahip olduğu avantajlı konumu da kentin turist çekmesine yardımcı olmuştur. 2000 yılında yerli 60 024 ve yabancı 2 070 olmak üzere toplam 62 094 turistin geldiği kente, 2012 yılında ise 184 549'u yerli ve 10 025'i yabancı olmak üzere toplam 194 574 turist gelmiştir (<https://www.haberler.com/son-10-yilda-eskisehir-e-gelen-turist-sayisinda-5081601-haberi/>). 2015 yılında Eskişehir'e gelen turist sayısı 259 628 kişidir (BEBKA, 2017). 2016 yılında kente gelen turist sayısı ise Eskişehir Valisi Azmi Çelik tarafından 320 249 kişi olarak açıklanmıştır (<http://www.milliyet.com.tr>). Çeşitli haberlerde kendisine yer bulan Eskişehir Masal Şatosu'nun her yıl artan bu sayıya önemli bir katkısı olduğu düşünülebilir. Yapının faaliyete geçtiği 09 Mart 2014 tarihinden 31 Aralık 2017 tarihine kadar Eskişehir Masal Şatosunun ziyaretçi sayısı 2 104 840 kişi olmuştur. 18 Mart 2014 ve 31 Aralık 2017 tarihleri arasında sadece Eskişehir Masal Şatosu gişelerinden elde edilen gelir ise 1 287 602 Türk Lirasıdır.

Turizmden elde edilen gelirler diğer sektörlerle de ulaşmaktadır. Bu sektörler tablo halinde incelenirse turizmin diğer sektörlerle olan ilişkisi de daha iyi anlaşılacaktır.

Çizelge 5.1. Turizm gelirlerinin dağılımı (Uğurlar, 2006: 18)

Turistlerin Harcama Yaptıkları Yerler	Turizm Sektörünün Yaptığı Harcamalar	En Son Yarar Sağlayanlar
Konaklama	Maaşlar ve Ücretler	Muhasebeciler
Yiyecek	Bahşişler, İkramiyeler	Reklamcılar
İçecek	Yerel Vergiler, Gelir Vergileri	Nalbur Dükkânları
Uluslararası Ulaşım	Komisyonlar	Mimarlar, Avukatlar, Bankalar
Gezi ve Turlar	Yönetimsel ve Genel Harcamalar	Esnaf ve Zanaatkârlar
Eğlence	Yiyecek-İçecek Satın Alınması	Otomobil Acenteleri
Hatıra ve Hediyelik Eşya	Malzeme ve Üretim Maddeleri Alımı	Fırınlr, Bakkallar
Fotoğraf ve bant	Tamir, Bakım, Onarım, Koruma	Plaj Yardımcıları
Kişisel Bakım, İlaç, vb.	Reklam, Tanıtım, Yayın İyileştirme Çalışmaları	Kasaplar
Giyim	Toplu Hizmetler: Su, Gaz, Elektrik, Çevre, vb.	Kasiyerler, Veznedarlar
Diğer	Ulaştırma	Hayır Kurumları
	Lisanslar: İzin Belgeleri	Eczaneler, Baharatçılar
	Sigorta Primleri	Tezgâhtarlar, Sekreterler
	Gayrimenkul, Araç-Gereç Kiralama	Giyim Mağazaları
	Mobilya ve Demirbaş Eşyalar	Kulüpler
	Borçların Anapara ve Faiz Geri Ödemeleri	Konfeksiyoncular
	Kurumlar ve Gelir Vergileri	Müteahhitler
	Amortisman	Yemekçiler
		Rehberler
		Mandıracılar, Sütçüler

Çizelge 5.1. (Devam) Turizm gelirlerinin dağılımı

	Yatırımcılara ve Yabancı Sermayeye Geri Dönüş (Kar Payı)	Doktorlar, Dişçiler Büyük Mağazalar, Toptancılar Kuru Temizlikçiler Elektrikçiler Mühendisler, Uzmanlar Çiftçiler, Balıkçılar Hamallar, Taşıyıcılar Oto Tamir ve Bakımcılar Teknik Servisçiler Bahçıvanlar Hediyelik Eşya Dükkânları Yönetim (Eğitim, Sağlık, Kara, Deniz, Demiryolları)
--	--	---

5.2. Diğer Etkileri

Bölgeye kurulan ve turist çekme özelliği taşıyan her tesis bölgenin hareketlenmesine yardımcı olmaktadır. Eskişehir Masal Şatosu da bölgenin hareketlenmesine başlıca katkı sağlayan yapıdır. Eskişehir Masal Şatosu'nun yapılmasıyla birlikte bölgede, "Su Altı Dünyası", "Hayvanat Bahçesi", "Korsan Gemisi" "Bilim Deney Merkezi" ve "Uzay Evi" de bir bir hizmete geçmiştir. Bu yapıların yanı sıra "Eskişehir Yeni Stadyumu", "Esminyatürk (Türk Dünyası Şaheserleri Parkı)", "Japon Bahçesi" ve "Türk Dünyası Bilim, Kültür Sanat Merkezi" de Eskişehir Masal Şatosu'nun yapımında sonra bölgede hizmet vermeye başlamışlardır. Ulusal basın ve kamuoyu nezdinde tanınan kişilerin olumlu yorumlarıyla ulusal ölçekte de tanınmayı başarmış ve şehrin simgelerinden birisi haline gelmiş olan Eskişehir Masal Şatosunun ziyaretini gerçekleştiren

kişiler, yapı için olumlu ifadeler kullanmaktadır. Eskişehir Masal Şatosundan ayrıldıktan sonra genellikle diğer tematik parkları ve yapıları da gezen bu kişiler bölgede harcamalarda bulunmaktadırlar.

Turizm, bölgeye oldukça önemli katkılar sunmaktadır. Turizm sonrası döneme kıyasla bölgede yeterli seviyede olmayan ulaştırma ve altyapı hizmetleri, turizmin etkisiyle birlikte yeterli seviyelere gelmiştir. Bu hizmetlerin yeterli olması ise bölgenin birçok sektör açısından daha verimli hale gelmesine yol açmaktadır. Ayrıca yine turizmin birçok sektör için talebi arttırması da diğer sektörlerin turizmden olumlu etkilenmesine sebep olmaktadır.

Eskişehir Masal Şatosunun bölgeye etkilerinden bir diğeri de sosyal etkisidir. Aslında yapının bu etkisi diğer etkilerinden daha ön plandadır. Çünkü bu yapı, çocukların hayal güçlerini geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu hedefle yapımına başlanan proje, yine çocuklar üzerinde olumlu etkilerini arttırabilmek için çeşitli aktiviteler de gerçekleştirmektedir. Rutin olarak (pazartesi günleri hariç) her gün hizmet veren ve çocukların faydalanmaları için düzenlenen çeşitli turların yanı sıra özel günlerde de çeşitli aktiviteler gerçekleştirilmektedir. Dünya masal anlatma günü, dünya kitap okuma günü, öğretmenler günü birçok özel günde Eskişehir Masal Şatosu'nda hizmetler verilmekte ve çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmektedir.

Atölyeleri aracılığıyla bahar ve güz dönemlerinde çeşitli kurslar verilen, çocuk akademisi bünyesinde çocukların gelişimine katkı sunulması amaçlanan Eskişehir Masal Şatosunda sosyal sorumluluk projeleri de gerçekleştirilmektedir. Birbirleriyle tanışmamış çocuklar arasında bir bağ oluşturabilmek adına düzenlenen sosyal sorumluluk projesi kapsamında 1 793 adet hediye çocuklara dağıtılmıştır. Birçok yardım kuruluşu da üyelerine moral vermek amacıyla Eskişehir Masal Şatosu'na çeşitli geziler düzenlemektedirler. Ayrıca çocuklara hizmet etmek isteyenlerin de gönüllü olarak Eskişehir Masal Şatosunda çalışabilmelerine imkân tanınmaktadır (<http://www.masalsatosu.com>). Böylece kişiler arasında yakınlık duygusu oluşmakta ve bu durum, kişileri ve toplumu pozitif anlamda etkilemektedir.

Eskişehir Masal Şatosu'nun bölgeye etkileri değerlendirilirken bulunduğu parkın içerisinde çeşitli yarışmalar düzenlenmesi de bu doğrultuda ifade edilebilir. Bu yarışmalar

aracılığıyla yarışmalara katılan ve/veya seyirci olarak yarışmaları izlemek isteyen kişiler bölgede vakit geçirmektedirler. Bölgeye gelen turistlerin artmasıyla birlikte de yarışmacıların ve seyircilerin eğlenceli vakit geçirebilmeleri sağlanmaktadır. Bu gibi durumlar da bölge halkının moral ve motivasyonunu arttırmaktadır.

5.3. Alan Çalışması

5.3.1. Amaç ve yöntem

“İLBANK A. Ş. Kredilerinin Bölgesel Ekonomiye Etkilerinin Değerlendirilmesi: Eskişehir Masal Şatosu Örneği” isimli uzmanlık tezi çalışmasında araştırmanın en öne çıkan amacı olarak, bankanın aracılık ettiği yatırımların, bölgeye ekonomik etkileri ve diğer etkilerinin belirlenmesi olduğu söylenebilir. Bu yapının ekonomik, sosyal ve diğer etkilerinin bölge halkı ve yerel makamların da yorumlarıyla bölgenin hareketliliğine yaptığı katkıyı ortaya çıkartmak çalışmanın amaçlarındandır.

Eskişehir Masal Şatosunun bulunduğu Tepebaşı İlçesinin Sazova Mahallesinde alan çalışması yapılmıştır. Bu çalışma da bölge halkı ve bilhassa işletme sahipleri ve esnaflarla birebir iletişim kurularak nicel araştırma yöntemlerinden olan anket yöntemi ile bilgiler toplanmıştır. Araştırma, bölgedeki 25 işletme ve bölge halkından 10 kişiye uygulanmıştır. Anket uygulaması yaklaşık 15-20 dakika arasında gerçekleştirilmiştir. Anket soruları Ek 4’de sunulmaktadır.

Sorular kurgulanırken benzer çalışmalar değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucu akademik danışmanın da yardımıyla sorulara son şekli verilmiştir. Anket uygulanan işletmelerin genelinin, Eskişehir Masal Şatosu yapılmadan önce de bölgede hizmet veriyor olmasına dikkat edilirken kapasiteleri ve diğer kriterler ise dikkate alınmamıştır. Bölgede bulunan işletmelerin az sayıda olması da anket uygulamasının bu noktada kısıtlı kalmasına yol açmıştır.

5.3.2. Bulgular

Eskişehir, coğrafi konumu gereği oldukça önemli bir şehirdir. Özellikle son yıllarda Eskişehir’e de hizmet vermekte olan YHT ile kentin ağırladığı turist sayısında da

yükselmeler gerçekleşmiştir. Ayrıca, iki üniversiteye sahip olan Eskişehir'in, ulusal basında "Eskişehir'e deniz geldi" haberlerine yol açan "Kentpark"ın da faaliyete geçmesiyle ilgi çektiği düşünülebilir. Yine bu dönem çekilen sinema filmleri ve televizyon dizileri de Eskişehir'e olan ilginin artmasında önemli rol oynamıştır. Balmumu Müzesi ve Çağdaş Cam Sanatları Müzesinin hizmet vermesi ve restore edilen "Odunpazarı Evleri"nin bulunduğu tarihi Odunpazarı bölgesinin de şehrin çektiği turist sayısının yükselmesinde oldukça önemli bir yeri vardır.

Eskişehir'in ağırladığı turist sayısı artarken buna bağlı olarak artan yatırımlar da kent için olumlu etkiler doğurmuştur. Özellikle Sazova'da Eskişehir Masal Şatosu'nun yapımıyla başlayan süreç, bölgenin hareketliliğini arttırmıştır. Birçok tematik park ve turistik tesisin yapımı bu bölgede gerçekleşmiş ve bu yapılar hizmete geçmiştir. Ayrıca Eskişehir Yeni Stadyumu da Sazova'da yer almış ve bölge halkı tüm bu gelişmelerden genel olarak olumlu etkilenmiştir. Bölgenin ulaşım imkânları ve altyapı imkânları genişlemiştir. Hizmet sektöründe yer alan birçok yeni işletme de bu dönemde bölgede hizmete geçmiş ve bölgede yaşanan canlılık kenti olumlu etkilemiştir.

Çalışma örneklemini olarak Masal Şatosunun etrafında ve içindeki 25 işletme ve bölge halkından 10 kişinin görüşleri alındı. Anket çalışması işletme sahipliği ve çalışan soruları, demografik sorular ve Masal Şatosuna ait görüşleri olmak üzere üç gruba ayrıldı. İşletme sahipliği ve çalışan sorularında: işletmenin müşteri kapasitesi, çalışan sayısı, çalışanların yaş aralığı, çalışanların aile içinden olup olmadığı, çalışanların çalışma saati, işletme sahibinin mesleği ve farklı bir iş yeri olup olmadığı açısından değerlendirildi. Demografik sorularında: işletme sahibinin yaşı, doğum yeri, medeni hali, eğitim durumu ve bakmakla yükümlü olduğu birey sayısı açısından ele alındı. Masal Şatosu soruları: bölgedeki hareketliliği, sizde ve bölgede değişiklikleri, ticari işletme sayısındaki artışı ve ticari yönden işletmelerdeki değişiklik açısından değerlendirildi.

Frekans tablolarına bakıldığında ilk tablolarda işletme sahipliği ve çalışan sorularında 25 işletme alındı. İşletmelerin çalışanlarının gruplamasında 0-5 kişi çalıştıran 12, 6-10 kişi çalıştıran 10, 10 üzeri kişi çalıştıran işletmeler de 3 gruba ayrıldı. Anketin İşletme sorularının bazılarında çoklu cevap seçeneği mevcuttur. İşletmelerin personel yaş dağılımına bakıldığında tüm işletmelerin 19-55 yaş aralığında personeli bulunurken çalışanların 18 yaş ve altı aralığında 8, 55 üzeri yaş aralığında ise 17 işletmenin personeli

olduğu gözlemlenmiştir. Tüm işletmelerin personel çalıştırma şekline göre tam zamanlı personel istihdam ettikleri gözlemlenirken, 19 işletmenin ise yarı zamanlı personel de istihdam ettikleri tespit edilmiştir. İşletmeler, kurulma tarihi açısından incelendiğinde Masal Şatosunun açılmasıyla kurulan işletme sayısı 5 iken diğer 20 işletmenin ise daha öncesinde bölgede hizmet verdikleri anlaşılmıştır. İşletmelerin personelinin yakınlık durumu incelendiğinde 10 işletmenin hem aileden hem de aile dışından personeli, 12 işletmenin yalnızca aile dışından personeli, 3 işletmenin ise yalnızca aileden personeli bulunduğu görülmüştür. İşletme sahiplerinin asıl mesleklerine bakıldığında 16 işletmecinin kendi mesleğinde, 4 işletmecinin emekli, 5 işletmecinin ise kendi mesleğini icra etmediği tespit edilmiştir. İşletme sahibinin farklı işi olma durumuna göre 6 işletmecinin farklı bir işe daha sahip olduğu gözlemlenmiştir.

Demografik frekans tablolarına bakıldığında 25 işletmecinin ve bölge halkından 10 kişinin yaş, doğum yeri, tecrübesi, medeni durumu, eğitim durumu, bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısı, eş çalışma durumu sorularının bulunduğu görülecektir. İşletmecilerin ve bölge halkının yaş durumu 4 grupta incelenmiş olup 19-30 yaş aralığında 6, 31-42 yaş aralığında 15, 43-54 yaş aralığında 10, 55 ve üzeri yaş aralığında 4 katılımcı olduğu anlaşılmıştır. İşletme ve bölge halkından 23 kişi Eskişehir doğumlu iken 12 kişi diğer illerden olduğu gözlemlenmiştir. İşletme sahiplerinin mesleklerindeki tecrübeleri 3 ana grupta incelenmiş olup 0-6 yıl tecrübe aralığında 4, 7-12 yıl tecrübe aralığında 11, 13 ve üzeri yıl aralığında 10 işletme sahibi olduğu tespit edilmiştir. İşletme sahipleri ve bölge halkının medeni durumları incelendiğinde 30 evli, 5 bekâr olduğu görülmüştür. İşletme sahiplerinin bölge halkının bakmakla yükümlü olduğu birey sayısında, en fazla 11 kişi, 2 bireye bakmakla yükümlü olduğunu belirtmiştir. Yani genelde çekirdek aile yapısının hakim olduğu anlaşılmaktadır. İşletme sahiplerinin bölge halkının eş çalışma durumu incelendiğinde 23 kişinin eşi çalışmamakta ve 5 kişi bekâr olup 7 kişinin eşi çalışmaktadır. İşletme sahiplerinin bölge halkının eğitim durumu 3 grup olarak incelendi, lisans öncesi 23, lisans 10, lisansüstü mezunu 2 kişi olarak görüldü.

Eskişehir Masal Şatosu ile ilgili soruların frekans tablolarına bakıldığında; “Eskişehir Masal Şatosu’nun bölgeye yapılmasının buraya sunulan hizmetlerde hareketliliğe neden olduğu söylenebilir mi?” sorusuna evet yanıtı veren 31 kişi varken yalnızca 4 kişi hayır yanıtı vermiştir. “Eskişehir Masal Şatosu’nun kurulmasıyla işletmeniz açısından veya bireysel olarak sizde ne tür değişiklikler gerçekleşti?” sorusu 3 cevapta

incelenmiş olup 23 kişi olumlu değişiklikler oldu, 7 kişi değişiklik olmadı, 5 kişi ise olumsuz değişiklik oldu yanıtını vermiştir. “Sizce Eskişehir Masal Şatosu’nun yapılmasından sonra bölgedeki benzer ticari işletmeler için değişiklik yaşandı mı?” sorusu 3 cevapta incelenmiş olup 17 işletme olumlu değişiklikler oldu, 3 işletme değişiklik olmadı, 5 işletme ise olumsuz değişiklik oldu yanıtını vermiştir. “Eskişehir Masal Şatosu’nun bölgeye yapılmasından sonra bölgedeki ticari işletme sayısında artış oldu mu?” sorusuna evet artış oldu yanıtını veren 32 kişi varken yalnızca 3 kişi hayır artış olmadı yanıtı vermiştir.

Çizelge 5.2. Frekans Analizi

ANKET SORULARI				
		Frekans	Yüzde	Toplam Yüzde
Katılımcılar	Bölge Halkı	10	28,6	28,6
	İşletme	25	71,4	100
	Toplam	35	100	
Çalışan Sayısına Göre İşletme Dağılımı	0-5	12	48	48
	6-10	10	40	88
	10+	3	12	100
	Toplam	25	100	
		Çoklu Cevap		Çoklu Cevap Yüzdesi
		N	Yüzde	
Çalışan Yaş Dağılımına Göre İşletmeler	18	8	16	32
	19-55	25	50	100
	55+	17	34	68
	Toplam	50	100	200
		Çoklu Cevap		Çoklu Cevap Yüzdesi
		N	Yüzde	
Çalışma Şekline Göre İşletmeler	Yarı zamanlı	19	43	76
	Tam zamanlı	25	57	100
	Toplam	44	100	176
Bu tablolarda da işletme sahiplerine çalışma şekline göre birden fazla seçim yapabilmek sunuldu				
İşletmelerin Kurulma Tarihi	0-6	5	20	20
	7-12	12	48	68
	13+	8	32	100
	Toplam	25	100	
İşletme Personelinin Yakınlık Durumu	Aileden	3	12	12
	Aile dışından	12	48	60
	Karışık	10	40	100
	Toplam	25	100	
İşletme Sahibinin Mesleki Durumu Göre Dağılımı	Kendi işi	16	62	62
	Emekli	4	18	80
	Diğer	5	20	100
	Toplam	25	100	

Çizelge 5.2. (Devam) Frekans Analizi

İşletme Sahibinin Farklı İş Sahibi Olma Durumu	Evet var	6	24	24
	Hayır yok	19	76	100
	Toplam	25	100	
Yaş Durumu	19-30	6	17,1	17,1
	31-42	15	42,9	60
	43-54	10	28,6	88,6
	55+	4	11,4	100
	Toplam	35	100	
Doğum Yeri	Afyon	1	2,9	2,9
	Ankara	2	5,7	8,6
	Çankırı	1	2,9	11,4
	Eskişehir	23	65,7	77,1
	İstanbul	1	2,9	80
	Kütahya	2	5,7	85,7
	Manisa	1	2,9	88,6
	Mardin	2	5,7	94,3
	Sivas	2	5,7	100
	Toplam	35	100	
İşletmecinin Tecrübesi	0-6	4	16	16
	7-12	11	44	60
	13+	10	40	100
	Toplam	25	100	
Bakmakla Yükümlü Olduğu Birey Sayısı	0	3	8,6	8,6
	1	2	5,7	14,3
	2	11	31,4	45,7
	3	6	17,1	62,9
	4	9	25,7	88,6
	5	3	8,6	97,1
	6	1	2,9	100
	Toplam	35	100	
Medeni Durum	Evli	30	85,7	85,7
	Bekâr	5	14,3	100
	Toplam	35	100	
Eşiniz Çalışma Durumu	Evet	7	20	23,3
	Hayır	23	65,7	100
	Toplam	35	100	
Eğitim Durumu	Lisans öncesi	23	65,7	65,7
	Lisans	10	28,6	94,3
	Lisansüstü	2	5,7	100
	Toplam	35	100	

Çizelge 5.2. (Devam) Frekans Analizi

Bölgede Sunulan Hizmetlerde Hareketlilik	Evet	31	88,6	88,6
	Hayır	4	11,4	100
	Toplam	35	100	
Bölgedeki Ticari İşletme Sayısı Artışı	Evet	32	91,4	91,4
	Hayır	3	8,6	100
	Toplam	35	100	
Sizde veya Bölgede Değişiklik	Olumlu	23	65,7	65,7
	Değişiklik olmadı	7	20	85,7
	Olumsuz	5	14,3	100
	Toplam	35	100	
Benzer Ticari İşletmeler İçin Değişiklik	Olumlu	17	68	68
	Değişiklik olmadı	3	12	80
	Olumsuz	5	20	100
	Toplam	25	100	

5.3.3. Elde edilen verilerin değerlendirilmesi

Anket uygulaması sonucu bir takım veriler elde edilmiştir. Bu veriler SPSS programı aracılığıyla analiz edilerek bölge halkının genel düşüncelerine ulaşılmıştır. Yine uygulanan bu anket formunda yer alan “Yaşadığınız alanlarda Eskişehir Masal Şatosu'nun yapılmadan önceki eski durumuyla şimdiki durumu arasında bir farklılıktan bahsedebilir misiniz?” sorusu ile de katılımcıların düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilmeleri amaçlanmıştır. Anket uygulaması, 2014 tarihi öncesinde Eskişehir Masal Şatosunun çevresinde bulunan alanda hizmet vermekte olan işletme sahipleri, bölge halkı ve söz konusu tarihten sonra kurulmuş olan 5 işletmeyle yapılmıştır. Sorulan soruları üzerine düşünerek değerlendiren anketörler Eskişehir Masal Şatosu ile bölgenin canlandığını konusunda fikir birliğinde olmuşlardır. Bu yapının olumlu etkilerinin tüm bölgeyi artan bir oranla etkilemeye devam ettiği de görüşmecilerin genel olarak söylediği bir diğer sonuç olmuştur. Sonuçlar uygulayıcılar açısından daha çok tecrübe ve farklı bir perspektif katmayı sağlayabilir. Elde edilen bilgilerin yerel makam yorumları ve bölge halkı yorumları aşağıdaki bölümde incelenmiştir.

5.3.4. Bölge halkının yorumları

Eskişehir Masal Şatosu, faaliyete geçmeden önce de bu bölgede yaşayan bölge halkının ve genellikle esnaflıkla uğraşan kişilerden anket sorularını cevaplamayı kabul edenlerin büyük oranda Eskişehir Masal Şatosunun bölgeye yapılmasından memnun oldukları söylenebilir. Bu yapının bölge ekonomisine ciddi katkıları olduğunu düşünen anket yapılan kişiler, istihdama katkı konusunda da yapının katkıları olduğunu ifade etmektedirler. Özellikle hizmet sektöründe faaliyet gösteren kişiler, Masal Şatosunun bölgeye yapılması ve devamında bölgenin birçok yeni yapıyı da kendisine çekmesi karşısında yüksek memnuniyet duymaktadırlar.

Bölgede yaşayan kişiler, Eskişehir Masal Şatosunu bölge için olumlu bulmaktadırlar. Bazı vatandaşlar ise bu yapı sonrası bölgede inşa edilen “Eskişehir Yeni Stadyumu” ile ilgili ise kısmen çekincelere sahip olduklarını da ifade etmişlerdir. Görüşme sorularına cevap veren bir vatandaş “Stadyum inşa edilirken seviniyorduk fakat stadyum bittikten sonra bu sevinç ortadan kalktı. Çünkü buraya gelen taraftarlar gürültü çıkartıp tüm mahalleyi tuvalet gibi kullanmaya başladılar. İttikleri içkilerin şişelerini sağa sola fırlattılar. Allah’tan polisimiz gerekli önlemleri aldı da artık biraz daha huzurluyuz” demiştir. Stadyum konusunda çekinceleri olan diğer kişilerin söyledikleri de ele alınırsa, maç izlemeye gelen taraftarların bir kısmının sebep olduğu kavga ve gürültü gibi sorunların bölge halkını rahatsız ettiği söylenebilir. Toplum için uygunsuz olan davranışlarda bulunduğu da yine bu konuda söylenen bir şikâyet olmuştur. Özellikle maç günü yaşanan trafik sorunu ise bu konuda öne çıkan başka bir konu olmuştur. Ancak bu çekincelerini ifade eden anketörler rahatsız oldukları konuların özellikle stadyumun yeni hizmet vermeye başladığı dönemlerde gerçekleştiği; sonraki dönemde ise polis tarafından yeterli önlemlerin alınarak problemlerin çözüldüğünü de belirtmişlerdir. Çekinceler bildirilen stadyum ile ilgili de bu yapının bölgede hizmet vermesi anketörler açısından bu şikâyetlere rağmen genel olarak olumlu olarak belirtilmiştir. Bir vatandaş verdiği cevapta;

“Stat buraya yapıldıktan sonra evlerin değerleri arttı. Eskiden dar gelirli kişilere hitap eden evler artık orta gelirliyle bile hitap etmenin üstüne çıktı. Bu durumda tabii bölgede evi olan vatandaşların memnun olmasını sağladı. Sonuçta mahallede hizmet veren esnaflar da maç günlerini ipe çeker hale geldiler. Önce Masal Şatosu sonra park ve sonra stat derken esnafların sayısında da artış oldu. Bölge hareketlendi. Şato buraya yapılmasaydı diğerleri de ya olmazdı ya da şimdiki gibi değeri olmazdı” demiştir.

Bölgedeki işletme sahipleri ve esnafların ve iş yerlerinde çalışan kişilerin büyük bir çoğunluğu, Eskişehir Masal Şatosu'nun öncesinde bölgenin bilinirliğinin pek olmadığını, bölgenin oldukça durağan bir halde olduğunu ifade etmişlerdir. Bu yapının inşa edilmesinin, bölgeye sunulan hizmetlerde bir artışa ve hareketliliğe de neden olduğu ifade edilmiştir. Yine bu yapının bölgeye inşa edilmesiyle işletmeleri açıdan ve bireysel açıdan kişilerin olumlu değişiklikler yaşadıkları da belirtilmiştir.

Bölgede hizmet vermekte olan görüşmeciler, Eskişehir Masal Şatosunun yapılmasından sonra bölgedeki benzer ticari işletmelerin de olumlu anlamda değişiklikler yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Özellikle Bilim, Sanat ve Kültür Parkı içerisinde birçok yeni büfe ve benzeri yapının açıldığı ve hizmet sektöründe çalışan bu işletmelerin açılmasından etkilenen bölge esnafı ve işletmecisinin de bu durumdan olumlu etkilendiği ifade edilmiştir. Bölgede hizmet veren ticari işletme sayısının artışı konusunda ise görüşmeciler genel olarak artış yaşandığını söylese de artış yaşanmadığını yaşanan artışın belediye şirketlerinden kaynaklandığını söyleyen görüşmeciler de bulunmaktadır.

Görüşülen kişiler Eskişehir Masal Şatosunu gezmek için bölgeye gelen kişilerin büyük bir kısmının sadece bu yapıyı gezmekle yetinmediklerini ifade etmektedirler. Görüşmeciler, bu kişilerin park içerisinde bulunan diğer yapıları da gezmekte ve parka yakın restoran ve diğer benzer parklarda da vakit geçirdikleri ifade etmektedirler. Stadyuma gelen taraftarların maçın oynanma saatinden önce bölgeye gelip özellikle Eskişehir Masal Şatosunu ve içerisinde bulunduğu parkı gezdikleri de görüşmeciler tarafından aktarılan bir diğer konu olmuştur. Masal şatosunun içinde bulunduğu Bilim, Sanat ve Kültür parkında düzenlenen etkinliklerin, bölgenin imajı açısından çok olumlu olduğu ve bölge halkının bu durumdan olumlu etkilendiğini de ifade etmişlerdir. Hayvanat bahçesinin de bu bölgede faaliyete geçmesinin bölge için son derece önemli olduğu yine görüşmeciler tarafından ifade edilmiştir.

5.3.5. Yerel makamların yorumları

Eskişehir Masal Şatosu, şehrin simgelerinden birisi olma özelliği göstermektedir. Görüşme yapılan birçok yerel makam yetkilisi, yapının bu özelliğine dikkat çekmektedir. Yapılan bu görüşmelerde yine ortaya çıkan bir diğer ortak sonuç ise yapının, kentin turist çekmesine son derece katkı sağladığıdır. Bu durum ise bölge ekonomisinin gelişmesine

yardımcı olmaktadır. Turizmin yayılma gösteren ekonomik ve gelir etkisinin yanı sıra sosyal vb. diğer etkileri de şehri olumlu etkileyen faktörlerdendir.

Yapılan görüşmeler sonucu projenin sahibi olan EBB Başkanı Büyükerşen, Eskişehir Masal Şatosunun bölgeye etkisini olumlu görmektedir. Ayrıca masal şatosunun bölgede yapılan “bütün tematik unsurların eğitici nitelikleri olmasına” da yol açtığını ifade etmektedir. Yapının, Eskişehir’e en önemli etkisinin, bütün küçük yaş nüfusun yetişmesine yardımcı olması olarak ifade eden Büyükerşen, yine bu yapının Eskişehir turizmine de çok büyük etkiler doğurduğunu gördüklerini ifade etmektedir. Büyükerşen’e göre bölge ekonomisinin de söz konusu durumdan olumlu etkilendiğini belirtilmektedir (Yılmaz Büyükerşen, kişisel görüşme, Kasım 2017).

Yapının bulunduğu Tepebaşı İlçesi Belediye Başkanı Dt. Ahmet Ataç, Masal Şatosunun bölgeye çok önemli katkıları olduğunu ifade etmektedir. Masal Şatosunu Ataç şöyle anlatmaktadır:

“Eskişehir Büyükşehir Belediyemizce hayata geçirilen Masal Şatosu, Türkiye’deki önemli kulelerin yer aldığı mimarisiyle tek olma özelliği taşıyor. Masal Şatosu’nda çocuklar; anlatıcılar ve rehberler eşliğinde masalların gizemli dünyasında yolculuk yapıyor. Dede Korkut, Nasrettin Hoca ve Keloğlan’ın hikâyelerini, kahramanların kendi imkanıyla dinleme imkanı buluyor” (Ahmet Ataç, kişisel görüşme, Ocak 2018).

Masal Şatosunun Tepebaşı ilçesinde bulunmasının bölgeye canlılık kazandırdığını ifade eden Ataç, bu yapının gördüğü ilgiden dolayı çok memnun olduğunu da söylemektedir. Masal Şatosu’nun etkilerini ise Ataç şöyle ifade etmektedir: “Öncelikle çocukların hayal dünyasının geliştiren, kültürümüzün önemli bir parçası olan Dede Korkut, Nasrettin Hoca ve Keloğlan gibi kahramanlarımızı tanımalarını sağlayan bir merkez” olduğunu ve bu yapının bölgeye turist çekme konusunda da çok olumlu katkıları olduğunu ifade etmiştir (Ahmet Ataç, kişisel görüşme, Ocak 2018).

2004 yılından beri Sazova Mahallesi muhtarı olan Kamil Emre, yapılan görüşmede, Masal Şatosunun mahalleye katkısının çok fazla olduğunu ifade etti. Masal Şatosu ve diğer tematik unsurların mahallede bulunmasını, mahalle için hem istihdam anlamında hem de gayrimenkullerin fiyatlarının artması anlamında çok değerli bulunduğunu ifade eden Emre, “hafta sonları 30-40 tane tur otobüsü mahalleye geliyor. Başka şehirlerden insanlar muhtarlığı arayarak Masal şatosuna nasıl ulaşacaklarını, parkın etrafında neler

yenilebileceğini soruyorlar” demektedir. Sırf Sazova Mahallesinin değil Çamlıca Mahallesi ve diğer mahallelerinde Masal Şatosu’ndan olumlu etkilendiğini ifade etmiştir. Mahallenin, ilçenin, şehrin ve bölgenin Masal Şatosundan olumlu etkilendiği, bu yapının çevresini etkileyerek istihdam olanaklarını ve girişimleri arttırdığını, ekonomik ve sosyal olarak olumlu olarak mahalleyi etkilediğini belirtmektedir. Söz konusu yapı öncesi akşam olduğunda yemek yiyecek yer bulamadıklarını ve mahallenin sessizliğe gömüldüğünü ifade eden Emre, yapının hizmete geçmesinden sonra ise yeni açılan yerlerle birlikte bölgenin geliştiğini, canlandığını ve hareketlilik yaşandığını da ifade etmektedir. Eskiden, mahallenin şehrin dışında bir köy gibi değerlendirildiği, toplu ulaşım anlamında ve işyeri anlamında büyük eksiklikler yaşanırken, şimdilerde ise bu sorunların büyük oranda ortadan kalktığı da Emre tarafından belirtildi. “Eskiden market bile yoktu, Sazova köy zannedilirdi ama şimdi Türkiye’de bir ilk olan Masal Şatosu mahallemizde ve hem şehrin hem bölgenin tanınmışlığı arttı. Bu yapı olmasaydı Sazova tanınmaz ve köy zannedilmeye devam ederdi” diyen Emre, mahalle halkının Masal Şatosu’ndan duyduğu memnuniyeti dile getirmekte ve söz konusu yapı ile ilgili en ufak bir şikâyetin dahi bulunmadığını belirtmektedir. Hızlı tren yatırımı ile bölgede bir canlanma olduğunu, Masal Şatosu’nun yapılmasından sonra ise bölgenin yatırım çektiğini ve birçok tematik unsurla beraber Stadyumun da bölgede hizmete geçmesiyle, bölgenin canlandığını ifade etmektedir (Kamil Emre, kişisel görüşme, Ocak 2018).

Emre, yöre halkıyla yapılan görüşmelerde de rastlanılan Stadyuma gelen taraftarlardan kaynaklı şikâyetler olduğunu ifade etmektedir. Mahallenin yakınlarından geçen tramvay hattının mahallenin içinden geçmesi gerektiği, otopark sayısının da artırılması gerektiği Emre’nin üzerinde durduğu konulardır. Ancak Emre’ye göre bu sorunlardan daha çok öne çıkan sorun ise bölgedeki konaklama sayısının yetersiz olması ve bölgedeki binaların “muazzam güzellikteki parka ve harika stada” ayak uydurmadığıdır. Kentsel dönüşüme ihtiyaç olduğunu ifade eden EMRE, gerek milli maçlar gerekse de Masal Şatosunu gezmek için bölgeye gelen yabancı turistlerin buradaki evleri görünce şaşkınlıklarını da belirtmektedir. Altyapı anlamında da bölgenin hiçbir sorunu olmadığı ve Masal Şatosunun hem stadyuma hem de şehirlerarası yollara olan yakınlığı nedeniyle dikkat çektiği ve bölgenin daha fazla turist çekmesine de yardımcı olduğu buraya gelen turistlerin bölgede yaşayan yöre halkı tarafından oldukça iyi karşılandığı da yine Emre’nin

ifade ettiği hususlardandır. Őhrin singelerinden birisi haline gelen Masal Şatosu her aıdan bølgeyi olumlu etkileyen bir yatırımdır (Kamil Emre, kişisel görüşme, Ocak 2018).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünya, özellikle Fransız Devrimi ve sonrasında yaşanan gelişmelerle günümüzdeki yönetim biçimlerine ulaşmıştır. Bu yönetim biçimleri birçok ülkede farklılık göstermektedir. Ülkemizde ise söz konusu yönetim biçimi karşımıza merkezi yönetim ve yerel yönetim olarak çıkmaktadır. Bir takım avantajlara sahip olan yerel yönetim uygulaması bazı dezavantajları da bünyesinde barındırmaktadır. Bu dezavantajların azaltılması ülkemiz için önem arz etmektedir. İşte bu konuda İller Bankası A. Ş.'nin oynadığı kilit rol fark edilmektedir.

Yerel yönetimler, kaynak yetmezliği sorunuyla karşılaşmaktadırlar. Bölge halkına sunacakları hizmette çektikleri maddi zorluklar da yine yerel yönetimlerin karşılaştıkları sorunlardandır. Ayrıca birçok yerel yönetim biriminin teknik personel bakımından yeterli imkânları olmaması da yerel yönetimlerin yeterli ve verimli bir şekilde hizmet sunabilmesinin önünde sorun oluşturmaktadır. Bu sorunlardan daha çok etkilenen yerel yönetim birimlerinin olduğu bölge de doğal olarak gelişmişlik bakımından farklar ortaya çıkmaktadır. Bölgeler arası dengesizlik sorun çözülmezse gün geçtikçe artmaktadır. Ancak İller Bankası A. Ş., yerel yönetimlere kredi sağlamak, teknik destek vermek ve projelerin denetimlerini sağlamak gibi hizmetlerle imkanlar doğrultusunda birçok yerel yönetim biriminin sorunlardan daha az etkilenmesini sağlamaktadır. İller Bankası A. Ş., genel olarak temel olan altyapı yatırımlarına daha büyük bir pay ayırmakla birlikte şehirlerinin simgesi haline gelen birçok yapıya da aracılık etmiştir. Bu projelerden Eskişehir Masal Şatosu örneği ise başarılı projeler arasında ifade edilebilir.

Yerel yönetimler hizmet verdikleri bölge halkının mutlu olmasını amaçlamakta ve onların ihtiyaçlarına cevap vermeyi hedeflemektedir. Bu amaç ve hedefler arasında turizme verilen öncelik de gün geçtikçe artmaktadır. Çünkü turizm genel olarak bölge ekonomilerini ve ülkeyi olumlu etkilemektedir.

Turizm özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından büyük önem taşımaktadır. Bu ülkeler ticaretten sağladıkları gelirleri gerek dış ticaret yapabilmek gerekse de ekonomilerine olumlu katkılar yapabilmek için kullanmaktadırlar. Ayrıca bazı tesisler hariç tutulursa turistik tesis inşası ve turizme dönük yapılan yatırımlar da gelirler ile

kıyaslandığında gayet makul seviyelerde kalmaktadır. Bu bakımdan turizm hemen her ülke için karlı bir durumdur.

Turizmin ülkeler üzerinde olumlu etkileri olabildiği gibi olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Bu etkiler, bölgenin şartlarına da bağlı olarak, merkezi yönetim ya da yerel yönetim birimleri tarafından kontrol altında tutulup bir takım tedbirlerin uygulamaya koyulmasıyla minimuma indirilebilir. Bu bakımdan turizm ile ilgili projelerde etki değerlendirmesi çalışmalarının yapılması da önem arz etmektedir. Her proje Eskişehir Masal Şatosu örneğinde olduğu kadar başarılı ve olumlu sonuçlar getirmeyebilir. Bu bakımdan kaynakların doğru kullanılması adına gerek finansman gerekse teknik personel desteği sağlanarak yapımına yardım edilen projeler dikkatle seçilmelidir.

Çalışmanın temelini oluşturan Eskişehir Masal Şatosu, Eskişehir'in Sazova ilçesinde kurulmuştur. Eskişehir çok eski dönemlere uzanan tarihiyle İç Anadolu'nun ve Türkiye Cumhuriyeti'nin önde gelen kentlerinden birisi olmuştur. Eskişehir coğrafi konumu itibarıyla ve son yıllarda yapılan kamu yatırımlarıyla da ulaşım imkânları açısından son derece gelişmiş bir şehir olma özelliğini pekiştirmiştir. Bu özelliğinin yanı sıra organize sanayi bölgesi ve yeterli altyapı imkânlarıyla birçok yatırımcıyı kendisine çekmesi de Eskişehir'in önemli özelliklerinden birisi olarak görülebilir. Son yıllarda şehirde gerçekleştirilen projeler de kentin turist çekmesini etkilemiş ve kentin turist sayısı her geçen yıl artış göstermiştir. SEGE raporunda en üst düzey iller grubunda yer alan Eskişehir sosyal alandaki faaliyetleriyle de ulusal ve yerel basının yanı sıra uluslararası medya kuruluşlarının da ilgisini çekmiştir.

Eskişehir Masal Şatosu, bölge halkının ve yerel makamların yorumları göz önüne alındığında bölge için son derece öneme sahip bir yapıdır. Bölgenin bu yapıyla birlikte hareketliliğe kavuştuğu ifade edilebilir. Yine bölge, birçok projenin de Eskişehir Masal Şatosu'nun yapımından sonra ev sahipliğini üstlenmiştir. Bu projeler de bölgenin olumlu anlamda etkilenmesine yol açmıştır. Bölgede bulunan yapılar bölgenin yerli ve yabancı birçok turist çekmesini de sağlamıştır. Bu durum ise turizmin olumlu ekonomik etkileri ele alındığında son derece önemli sonuçlar çıkarttığı ortadadır. Altyapısı yeterli imkanlara sahip, ulaşım olanakları açısından da oldukça elverişli bir konumda bulunan bölgenin, yapılabilecek birkaç ufak düzenleme ile birlikte de ekonomisinin daha da olumlu etkilenebileceği düşünülebilir. Masal Şatosu'nun etkisiyle bölgeye, özellikle bahar

aylarında ve hafta sonu günlerinde, gelen turist sayısının çok fazla olduğu ve zaman zaman bölgede hizmet veren iş yerlerinin bu talebi karşılayamadıkları da ileri sürülebilir. Bölge yeni yatırımlara hazırdır ve özellikle konaklama sektöründe yapılabilecek her yatırım bölgenin ekonomisini geliştirmeye yardımcı olabilir.

KAYNAKLAR

- Akış, A. (2007). Alanya’da Turizm ve Turizmin Alanya Ekonomisine Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (1)17, 15-32.
- Aktakas, B. G. (2006). *Bölgesel/Yerel Kalkınma, Bölgesel Gelişmişlik İçin Bir Rol Model*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Aktaş, C. (2005). Türkiye’nin Turizm Gelirini Etkileyen Değişkenler İçin En Uygun Regresyon Denklemine Belirlenmesi. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 6(2), 163-174.
- Albeni, M., Ongun. U. (2005). Antalya Turizminin Türk Turizmi İçerisindeki Yeri ve Krizlerin Antalya Turizmi Üzerindeki Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*. 10(2), 93-112.
- Aslan, S. (2010). Köydes Projesi ve Türkiye’de Kırsal Gelişme Politikalarının Değişimi: Mersin Örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Mersin.
- Aydın, İ. (1990). *Açıklamalı Turizm Terimler Sözlüğü*. Aydın.
- Adın, D., Şeker, S. (2011). *Sağlık Turizmi ve Sağlık Turisti Uygulama Rehberi*. Ankara: Sağlık Bakanlığı.
- Aydın, O. (2012). Türkiye’de Alternatif Bir Turizm: Sağlık Turizmi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(23), 91-96.
- Azıklı, S., Özgür, H. (2004). Belediyelerin Turizme Yönelik ve Turizmi Etkileyen Hizmetleri. A. Yüksel ve M. Hançer. (Editörler). *Turizm: İlkeler ve Yönetim*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Bahar, O., Kozak, M. (2006). *Turizm Ekonomisi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Bahar, O., Kozak, N. (2008). Muğla Turizminin Türkiye Ekonomisi Açısından Yeri ve Önemi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 61-80.
- Barut, C., Yıldız, Z. (2013). Sosyo-ekonomik Kalkınma Açısından Bitlis İli Turizm Arz Potansiyelinin Değerlendirilmesi. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 25-50.
- Barutçugil, İ. S. (1986). *Turizm Ekonomisi ve Turizmin Türk Ekonomisindeki Yeri*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Barutçugil, İ. S. (1989). *Turizm İşletmeciliği*. (Üçüncü Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı. (2015). *Eskişehir Yatırım Ortamı*. Eskişehir: Eskişehir Yatırım Destek Ofisi.

- Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı. (2017). *Bursa Eskişehir Bilecik Bölge Planı (2014-2023)*. Bursa: Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı.
- Bilgin, K. U., Can, H. H. (2008). *Yerel Yönetimler Personeline Etkisi Açısından Yerel Yönetimler Reformu*. Birinci Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu 23-24 Ekim 2008. Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Bildiriler Kitabı, Sakarya.
- Bircan, İ. (2002). Kamu Kesiminde Stratejik Yönetim ve Vizyon. *Devlet Planlama Teşkilatı Planlama Dergisi*, 42, 11-19.
- Bulut, E. (2000). Türk Turizminin Dünyadaki Yeri ve Dış Ödemeler Bilançosuna Etkisi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(3), 71-86.
- Bulut, Y. (2002). Türkiye’de Bölge Yönetimi Arayışları. *Amme İdaresi Dergisi*, 35(4), 17-42.
- Brasche, U. (2001). *Avrupa Birliğinin Bölgesel Politikası ve Türkiye’nin Uyumu*. Hürrem Cansevdi. (Editör). İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları.
- Cihangir, İ. S. (2016). *Termal Turizm Potansiyelinin Bölgesel Kalkınmada Ekonomik Rolü: Ilgın Termal Tesislerinde Bir Uygulama*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çakır, P. (2000). İdeal Turizm Dengesi. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(1-2).
- Çınar, T. (1997). *Yerel Yönetim Bankacılığı, Türkiye’de Deneyim: İller Bankası*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çiçek, M. (2005). Türkiye’de Bölgesel Dengesizlikler Üzerine Bir Değerlendirme. *Türk İdare Dergisi*, 449, 113-137.
- Çımat, A., Bahar, O. (2003). Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri ve Önemi Üzerine Bir Değerlendirme. *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6, 1-18.
- Çeken, H. (2003). *Küreselleşme, Yabancı Sermaye ve Türkiye Turizmi*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Çeken, H. (2008). Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi Üzerine Teorik Bir İnceleme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), 293-306.
- Çoker, Z. (1986). *İller Bankası ve Mahalli İdareler*. Ankara: İller Bankası Yayınları.
- Çoruh, Z. (1986). *Genel Turizm Bilgisi*. Ankara: Güven Yayıncılık.

- Dede, O. M., Güremen, L. (2010). Yerel Yönetimlerin Turizm Sektörü İçindeki Önemi, Roller ve Görevleri. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 19(4), 47-61.
- Dinçer, M. Z. (1993). *Turizm Ekonomisi ve Türkiye Ekonomisinde Turizm*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Dinler, Z. (2005). *Bölgesel İktisat*. (Yedinci Baskı). Bursa: Ekin Kitabevi.
- Doğan, H. H. (1997). *Türkiye Ulusal Kalkınma Planlarının Bölge Planlamasına Yaklaşımları*. 7. Ulusal Bölge Bilimi Bölge Planlama Kongresi, c.:1. Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İzmir.
- Doğan, H. Z. (2004). *Turizmin Sosyo-kültürel Değerler*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2000). *Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2006). *Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları.
- Eceral, T. Ö. (2005). *Bölgesel Kalkınma Kavram, Kuram ve Politikalarında Yaşanan Değişimler*. Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu, 126-146, Denizli.
- Egeli, H. A. (1997). Türk Turizminin Gelişimini Etkileyen Faktörler ve Diğer Sektörlerle İlişkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2.
- Eralp, Z. (1983). *Genel Turizm*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi ve Basın Yayın Yüksek Okulu Basımevi.
- Erkal, M. (1978). *Bölgelerarası Dengesizlik ve Doğu Kalkınması*. İstanbul: Şamil Yayınları.
- Erkal, M. (1990). *Bölge Açısından Azgelişmişlik*. İstanbul: Der Yayınları.
- Erkul, H. (2010). *Türkiye’de Yerel Yönetimler*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Erkut, G., Gönül, D. (2010). Türkiye’de ve dünyada Bölge Planlama Politikalarının Evrimi ve İzmir Kalkınma Ajansı Deneyiminden Yansımalar. B. Akgül ve N. Uzay. (Editörler). *Türkiye’de Bölgesel Kalkınmanın Yeni Örgütleri Kalkınma Ajansları*, Bursa: Ekin Yayınevi.
- Erol, M. (2003). *Turizm Pazarlaması*. İstanbul: Ekin Kitabevi.
- Eryılmaz, B. (2004). *Kamu Yönetimi*. İstanbul: Erkam Yayınları.
- Emekli, G. (2006). Coğrafya, Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm. *Ege Coğrafya Dergisi*, 15, 51-59.

- Geylanioglu, Ş. M. (2014). *Yerel Yönetimlerin Turizm Faaliyetlerindeki Rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gündüz, A. Y. (2006). *Bölgesel Kalkınma Politikası*. Ankara: Ekin Kitabevi.
- Gülbahar, O. (2009). Turizmin Bölgelerarası Gelişmişlik Farklarını Gidermedeki Rolü (Türkiye Örneği). *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23(1), 19-47.
- Gül, M. (2009). Türkiye’de Belediyelerin Dış Borçlanması. *Sayıştay Dergisi*, 74,75. 97-115.
- Gül, Z. B. (2008). Keynes Bir Marjinalist miydi? Genel Teorinin Mikro Temelleri. *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, 19(66), 73-94.
- Güler, B. A. (1996). *Yeni Sağ ve Devletin Değişimi: Yapısal Uyarlama Politikaları*. Ankara: TODAİE Yayınları.
- Güzel, F. Ö. (2010). Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Kapsamında Yeni Bir Dinamik: İnanç Turizmi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 2(2), 87-100.
- Gözübüyük, Ş. (1983). *Yönetmelik Yargısı*. Ankara: S Yayınları.
- İlhan, İ. (1999). *Bölgesel Turizm Planlaması Modeli ve Nevşehir Örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- İçöz, O. (1987). *Turizmin Bölgesel ve Ekonomik Etkileri: Kuşadası Örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- İçöz, O. (1994). 2000’li Yıllara Doğru Türkiye’nin Dünya ve Avrupa Turizmindeki Yeri. *Turizm Yıllığı*, Türkiye Kalkınma Bankası A. Ş.
- İçöz, O. (2005). *Turizm Ekonomisi*. (Üçüncü Baskı). Ankara: Turhan Kitabevi.
- İller Bankası. (1993). *Kuruluşundan Bugüne İller Bankası: 1933-1993*. Ankara: İller Bankası Vakfı Matbaası.
- İller Bankası. (2000). *İller Bankası’nın 67 Yılı*. Ankara: İller Bankası Yayınları.
- İller Bankası. (2006). *Stratejik Plan, 2006-2010, 2010 Yılı Performans Programı*. Ankara: İller Bankası Yayınları.
- İller Bankası. (2007). *İller Bankası 2006 Yılı Faaliyet Raporu*. Ankara: Muhasebe ve Mali İşler Dairesi Başkanlığı.
- İller Bankası. (2011). *İller Bankası 2010 Yılı Faaliyet Raporu*. Ankara: Muhasebe ve Mali İşler Dairesi Başkanlığı.

İller Bankası A. Ş. (2012). *2013-2017 Stratejik Plan*. Ankara: Planlama ve Koordinasyon dairesi Başkanlığı.

İller Bankası A. Ş. (2013). *Constructive Power of Turkey*. Ankara: Uluslararası İlişkiler Dairesi Başkanlığı.

İller Bankası A. Ş. (2014). *İller Bankası A. Ş. Tanıtım Kataloğu*. Ankara: Planlama ve Koordinasyon Dairesi Başkanlığı.

İller Bankası A. Ş. (2014). *2015-2019 Stratejik Plan*. Ankara: Planlama ve Koordinasyon Dairesi Başkanlığı.

İller Bankası A. Ş. (2016a). *İller Bankası A. Ş. Faaliyet Raporu 2015*. Ankara: Muhasebe ve Mali İşler Dairesi Başkanlığı.

İller Bankası A. Ş. (2016b). *İller Bankası ve Yerel Yönetimler*. Ankara: Planlama ve Koordinasyon Dairesi Başkanlığı.

İller Bankası A. Ş. (2017). *İller Bankası A. Ş. Faaliyet Raporu 2016*. Ankara: Muhasebe ve Mali İşler Dairesi Başkanlığı.

İnternet: 442 Sayılı Köy Kanunu. (1924). Web: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.442.pdf> adresinden 14 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır.

İnternet: 1580 Sayılı Belediyeler Kanunu. (1930). Web: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1471.pdf> adresinden 14 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır.

İnternet: 2380 Sayılı Belediyelere ve İl Özel İdarelerine Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun. (1981). Web: <http://www.hukuki.net/kanun/2380.15.text.asp> adresinden 14 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır.

İnternet: 4759 İller Bankası Kanunu. (1945). Web: http://www.peyzaj.org.tr/mevzuat/mevzuat_detay.php?kod=108 adresinden 14 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır.

İnternet: 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu. (2004). Web: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf> adresinden 14 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır.

İnternet: 5355 Sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu. (2005). Web: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5355.pdf> adresinden 14 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır.

İnternet: 5393 Sayılı Belediye Kanunu. (2005). Web: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf> adresinden 14 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır.

İnternet: 5779 Sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun. (2008). Web: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5779.pdf> adresinden 14 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır.

İnternet: 6107 Sayılı İller Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanun. (2011). Web: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110208-1.htm> adresinden 14 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Eskişehir Valiliği. *Eskişehir ile İlgili Bilgiler, Eskişehir Rehberi*. Web: <http://www.eskisehir.gov.tr> adresinden 14 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Eskişehir Büyükşehir Belediyesi. *Eskişehir Tanıtım Rehberi*. Web: <http://www.eskisehir.bel.tr> adresinden 14 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Kültür ve Turizm Bakanlığı Eskişehir İl Müdürlüğü. *Eskişehir İl Rehberi ve Harita*. Web: <http://www.eskisehirkulturturizm.gov.tr> adresinden 14 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Azmi Çelik. *Milliyet Gazetesi*. Web: <http://www.milliyet.com.tr/gecen-yil-eskisehir-e-320-bin-249-turist-eskisehir-yerelhaber-1978493> adresinden 14 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır.

İnternet: İller Bankası A.Ş. Ana Sözleşmesi. Web: <http://www.ilbank.gov.tr/index.php?Sayfa=iceriksayfa&icId=285> adresinden 14 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır.

İnternet: İller Bankası A.Ş. Organizasyon Şeması. Web: <http://www.ilbank.gov.tr/index.php?Sayfa=iceriksayfa&icId=1698> adresinden 14 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Tekeli, İ. (2003). Ankara Mimarlar Odası *Yerel Yönetimler Okulu Programı*. Web: <http://www.mimarlarodasiankara.org/index.php?Did=636> adresinden 14 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır.

İnternet: T.C. Turizm ve Kültür Bakanlığı. *Alternatif Turizm Türleri*. Web: <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,9872/alternatif-turizm-turleri.html> adresinden 14 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır.

İnternet: T.C. Turizm ve Kültür Bakanlığı. *Mağara Turizmi, Rafting Turizmi*. Web: <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,10335/magara-turizmi.html> adresinden 14 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Türk Dil Kurumu. *Bölge, İstihdam, Misyon, Seyyah, Vizyon* Kelime Maddeleri. Web: <http://www.tdk.gov.tr>

İnternet: TÜSİAD, (2008). *Türkiye’de Bölgesel Farklar ve Politikalar*. Web: http://www.tusiad.org.tr/_rsc/shared/file adresinden 14 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır.

- İnternet: Türkiye Bankalar Birliği (2017). *Bankacılık Sisteminde Banka, Çalışan ve Şube Sayıları*. Web: <http://www.tbb.org.tr>. Adresinden 14 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır.
- Kalkınma Bakanlığı (2013). *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Araştırması (SEGE-2011)*. Ankara: Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü.
- Kar, M., E., Zorkirşçi, E., Yıldırım, M. (2004). Turizmin Ekonomiye Katkısı Üzerine Ampirik Bir Değerlendirme. *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(8), 87-112.
- Kar, M., Taban, S. (2003). Kamu Harcama Çeşitlerinin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkileri. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 58(3), 145-169.
- Kantarcı, K. (2004). *Konaklama İşletmelerinde Ön Büro İşlemleri ve Yönetimi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kılıç, C. (2000). *Turizm Sektöründe İstihdamın Niteliğini Etkileyen Faktörler ve Türkiye’de Beş Yıldızlı Otellerin Analizi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Keleş, R. (1998). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*. (İkinci Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Keleş, R. (2000). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*. (Dördüncü Baskı). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Korzay, M. (1992). *İleri Eğitim Teknolojisi Işığında Türkiye’de Turizm Eğitimi Modeli Taslağı. Turizm Eğitimi Konferans ve Workshop*. Ankara: Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü Yayını. 191-198.
- Kozak, N., Akoğlan, M., ve Kozak, M. (2000). *Genel Turizm: İlkeler-Kavramlar*. (Dördüncü Baskı). Ankara: Turhan Kitabevi.
- Kozak, N., Kozak, M. A. ve Kozak, M. (2006). *Genel Turizm İlkeler Kavramlar*. (Altıncı Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Keleş, R. (2009). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Keleş, R., Erbay, Y. (1999). Avrupa Konseyinin Bölge Olgusuna Bakışı. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 8(2), 3-29.
- Kuş, Y. (2017). Yılmaz Büyükerşen, Kişisel Görüşme, Belediye Binası, Eskişehir.
- Kuş, Y. (2018). Ahmet Ataç, Kişisel Görüşme, Belediye Binası, Eskişehir.
- Kuş, Y. (2018). Kamil Emre, Kişisel Görüşme, Sazova Muhtarlığı, Eskişehir.
- Küçüköğlü, M. (2005). *Vergisel Teşviklerin Bölgesel Kalkınmadaki Rolü: Güneydoğu Anadolu Bölgesi Üzerine Bir Uygulama*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

- Mathieson, A. ve Wall, G. (1982). *Tourism: Economic, Physical and Social Impacts*. New York: Longman.
- Masurođlu, S. (2006). Turizm Geliřmelerine Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Akseki/Antalya Örneği. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakóltesi Dergisi*, 19(1), 35-46.
- Mengi, A. (1998). *Avrupa Birliği 'nde Bölgele Karşısında Yerel Yönetimler*. Ankara: İmaj Yayınevi.
- Mercan, ř. O., Özkök, F. (2013). Sürdürülebilir Turizmde Yerel Yönetimlerin Önemi: Bozcaada Örneği. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(1), 409-418.
- Mill, R. C., Morrison A. M. (1992). *The Tourism System*. (İkinci Baskı). New Jersey: Prentice Hall International.
- Milli Güvenlik Kurulu. (1993). *Türkiye'de Bölge Planlamasının Evreleri*. Ankara: Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Yayınları.
- Olalı, H., Timur, A. (1988). *Turizm Ekonomisi*. İzmir: Ofis Ticaret ve Matbaacılık.
- Olalı, H. (1988). *Turizm Dersleri*. İzmir: İstiklal Matbaası.
- Olalı, H. (1990). *Turizm Politikası ve Planlaması*. İstanbul: Yön Ajans.
- Ortaylı, İ. (2008). *Gelenekten Geleceğe*. (Yirmi Dördüncü Basım). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Ökmen, M., Parlak, B. (2010). *Kuramdan Uygulamaya Yerel Yönetimler: İlkeler, Yaklaşımlar ve Mevzuat*. Bursa: Alfa Aktüel.
- Özdemir, M. (1992). *Turizmin Türkiye'nin Sosyo-ekonomik Yapısına Etkileri*. Ankara: Turizm Bankası A. ř. Yayınevi.
- Özdemir, P. (1999). Türkiye'de İç Turizm. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakóltesi Dergisi*, 14(2), 159-162.
- Özden, Y. (2000). *Eğitimde Yeni Değerler*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Özgüç, N. (1998). *Turizm Coğrafyası*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Özataş, K., Karabulut, T. (2006). *Turizm Ekonomisi ve Genel Turizm Bilgileri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Parlak, B., Özgür, H. (2002). *Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türkiye'de Yerel Yönetimler*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Sanır, F. (2000). *Coğrafya Terimler Sözlüğu*. Ankara: Gazi Kitabevi.

- Sarkım, M. (2007). *Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Turistik Ürün Çeşitlendirme Politikaları ve Antalya Örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Serter, G. (2015). Belediyeler Bankası'ndan İbank A. Ş.'ye Bir Dönüşüm Öyküsü. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 24(4), 1-26.
- Seyidoğlu, M. A. (2015). *Bölgesel Kalkınmada Ajansların Rolü: Batman İli Üzerine Bir Uygulama*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Sezgin, O. M. (2001). *Genel Turizm ve Turizm Mevzuatı*. (İkinci Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Susan, F. (2016). *Bölgesel Kalkınmada Turizmin Rolü ve Balıkesir Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Şahin, A. (1990). *İktisadi Kalkınmadaki Önemi Bakımından Türkiye'de Turizm Sektöründeki Gelişmelerin Değerlendirilmesi*. İstanbul: Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği.
- Şanlı, C. (1978). *Bölgelerarası Dengesizliğe İktisadi Gelişme Teorileri Açısından Bir Yaklaşım*. Yayınlanmamış Doçentlik Tezi. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, İstanbul.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi*. (1933). Belediye Bankası Hakkında 1/660 Numaralı Kanun Layihası ve Dâhiliye, Maliye ve Bütçe Encümenleri Mazbataları. i.:69, c.:1, d.:4, 11.06.1933.
- Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı (2007). *Türkiye Turizm Stratejisi (2023)*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Tapur, T. (2009). Konya İlinde Kültür ve İnanç Turizmi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9), 473-492.
- Tekeli, İ. (1983). Yerel Yönetimlerde Demokrasi ve Türkiye'de Belediyelerin Gelişimi. *Amme İdaresi Dergisi*, 16(2), 3-22.
- Tekeli, İ. (2008). *Türkiye'de Bölgesel Eşitsizlik ve Bölge Planlama Yazıları*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tezcan, K., Önal, B., Karadeniz, E., Kandır, S. Y. (2007). *Türk Turizm Sektörü ve Vergi Uygulamaları*. Ankara: Nobel Kitabevi.
- Topal, A. K. (2003). *Türkiye'de Yerel Yönetim Bankacılığı Mevcut Durum ve Reform Önerilerine Toplu Bakış*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tortop, N. (1991). *Mahalli İdareler*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.

- TODAİE. (1991). *Kamu Yönetimi Araştırması Genel Raporu*. Ankara: TODAİE Yayınları.
- TODAİE. (1993). *İller Bankası Reorganizasyon Araştırma Raporu*. Ankara: TODAİE Yayınları.
- Tunç, A., Saç, F. (1998). *Genel Turizm*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Türkoğlu, İ. (2009). *Türkiye’de Belediyelerde Mali Özerklik ve Belediye Başkanlarının Mali Özerklik Algılaması, Yerel Yönetimler Mali Reform Arayışı*. Ankara: Maliye Bakanlığı Yayınları.
- Uğurlar, A. (2006). *Turizmin Yerel Ekonomiye Etkileri ve Sürdürülebilirliği: Van Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Unur, K. (2000). Turizmin Türkiye’nin Ödemeler Dengesine Etkisinin Analizi. *Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 1-17.
- Urhan, V. F. (2008). Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılanması. *Sayıştay Dergisi*, 70, 85-102.
- Usta, Ö. (2001). *Genel Turizm*. İzmir: Anadolu Matbaacılık.
- Usta, Ö. (2009). *Turizm Genel ve Yapısal Yaklaşım*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Ülker, İ. (1992). *Dağ Turizmi*. Ankara: T.C. Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Ünlüönen, K., Ertürk, M., Olcay, A. (2007). Otel İşletmelerinde Psiko-Sosyal Araçları ve Bu Araçların Farklı Departmanlar Üzerinde Etkisine Yönelik Ankara ve İzmir Otellerinde Bir Uygulama. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(19), 9-32.
- Vahap, C. (1999). Yerel Yönetimler ve Demokrasi. *Türk İdaresi Dergisi*, 422, 93-110.
- Wright, K. (2007). Religious Tourism, Leisure Group Travel. Special Edition. 8-16.
- Yalçındağ, S. (1993). Bitmeyen Senfoni: Yerel Yönetimler Reformu. *Amme İdaresi Dergisi*, 26(1), 43-69.
- Yağcı, Ö. (2007). *Turizm Ekonomisi*. (İkinci Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yıldırım, M., T. (1992). *İkinci Konutların Turizm Sektörüne Entegrasyonu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yıldız, Z., Kalağan, G. (2008). Alternatif Turizm Kavramı ve Çevresel Etkileri. *Yerel Siyaset Dergisi*, 35, 43-45.
- Yüksel, H. G. (2015). *Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Uygulanabilirliği ve Türkiye Ekonomisi Üzerinde Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

EKLER

Ek-1

Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın Yılmaz BÜYÜKERŞEN ile Yapılan Görüşme Soruları

- Masal Şatosu projesi nasıl aklınıza geldi? Projenin fikri süreci paylaşabilir misiniz?
- İlk çalışmalara nasıl başladınız? Projeyi ilk kimlerle paylaştınız ve tepkileri ne oldu?
- Projede yer alan kuleleri nasıl seçtiniz?
- Eskişehir'in tüm haber ve görsellerinde bu yapı kullanılıyor. Ayrıca yapıda bulunan birçok kuleyi internette arama motoruna yazdığımız zaman önce masal kulesinin sayfasına yönlendiriyor. Yapının simge olmasını öngördünüz mü?
- Yapının özellikleri kısaca nelerdir? Sizin ağzınızdan kısaca Masal Şatosunu dinleyebilir miyiz?
- Yapının yerleşimi için neden Sazova'yı tercih ettiniz? Bilim, Sanat ve Kültür Parkı yerleşkesi içerisindeki diğer projeler arasında neden önceliği Masal Şatosuna verdiniz?
- Projenin uygulama ya da proje aşamasında hayalinizde bulunan düşüncelerinizde artı veya eksi yönde bir değişiklik oldu mu? Olduysa projenin yapılabiliirliğinden mi kaynaklandı? Proje ile ilgili keşke dediğiniz bir şey var mı?
- Projenin %34'ünün gerçekleştiği bir anda İller Bankası ile iletişime geçip kredi talebinde bulundunuz. Neden %30'a kadar beklediniz? İlk başta başvurmama ya da %30 seviyesinde başvurma sebepleriniz nelerdir?
- Masal şatosunun Sazova'ya etkileri sizce nelerdir? Masal şatosundan sonra Sazova'da neler gerçekleşmiştir?
- Masal şatosunun kısaca Eskişehir'e etkileri nelerdir?

Son olarak bir takım verilere ihtiyacımız var. Proje öncesi Turist sayısı-Proje sonrası Turist sayısı; projenin ekonomik açıdan getirdiği gelir; sağladığı istihdam ve hareketlilik gibi veriler bunlar. Bizi bu konuda yönlendirebilir misiniz?

Değerli vaktinizi ayırdığınız için çok teşekkür ederim. Yoğunluğunuz arasında çalışmama gösterdiğiniz destek ve alaka için de ayrıca teşekkür ederim. Saygılarımla.

Ek-2

Eskişehir Tepebaşı Belediye Başkanı Sayın Ahmet ATAÇ ile Yapılan Görüşme Soruları

- Eskişehir Masal Şatosu'nun özellikleri sizce nelerdir? Sizin ifadelerinizle Masal Şatosunu dinleyebilir miyiz?
- Eskişehir Masal Şatosu'nun ilçenizde bulunmasını nasıl karşılıyorsunuz? Eskişehir Masal Şatosu'nun ilçenize olumlu ya da olumsuz etkileri oldu mu?
- Eskişehir Masal Şatosu'nun ilinize etkileri sizce nelerdir?

Vakit ayırdığınız ve ilgi gösterdiğiniz için çok teşekkür ederim.

Saygılarımla.

Ek-3

Eskişehir Sazova Mahallesi Muhtarı Sayın Kamil EMRE ile Yapılan Görüşme Soruları

- Eskişehir Masal Şatosu'nun özellikleri sizce nelerdir? Sizin ifadelerinizle Masal Şatosunu dinleyebilir miyiz?
- Eskişehir Masal Şatosu'nun mahallenizde bulunmasını nasıl karşılıyorsunuz? Eskişehir Masal Şatosu'nun mahallenize olumlu ya da olumsuz etkileri oldu mu?
- Eskişehir Masal Şatosu'nun ilinize etkileri sizce nelerdir?
- Eskişehir Masal Şatosu ile ilgili belirtmek istediğiniz başka bir konu var mı?

Vakit ayırdığınız ve ilgi gösterdiğiniz için çok teşekkür ederim.

Saygılarımla.

Ek-4

Bölge Halkına Yönelik "Eskişehir Masal Şatosu" Anket Soruları

Araştırmanın Amaçları

1. Bir bölgede kurulan parkın, bölgeye ekonomik ve diğer etkilerini tanımlamak.
2. Bu etkilerin bölge halkı ve işletmeler tarafından nasıl görüldüğünü ortaya çıkartmak.

A- İŞLETME İLE İLGİLİ KONULAR

1. İşletmenizin Adı:
2. İşletmenizin Kapasitesi: *Küçük* / *Orta* / *Büyük*
3. İşletmenizin Yaşı: *0 - 6* / *7 - 12* / *13+*

B- PERSONEL İLE İLGİLİ KONULAR

1- İşletmenizin Çalışan Sayısı

0 - 5 / *6 - 10* / *10+*

2- İşletmenizin Çalışanlarının Yaş Dağılımı

(-)18 / *19 - 55* / *55+*

3- Personeli Oluşturan Bireyler Aile İçi mi?

Aileden / *Aile Dışından* / *Karışık*

4- Personelin Çalışma Şekli

Yarı Zamanlı / *Tam Zamanlı*

5- İşletmecinin Asıl Mesleği

Kendi İşi / *Emekli* / *Diğer*

6- İşletmecinin Farklı Bir İşi Daha Var mı?

Evet / *Hayır*

7- İşletmecinin Yaşı: *19-30 / 31-42 / 43-54 / 55+* Doğum Yeri:

Tecrübesi: *0 - 6 / 7 - 12 / 13+*

Ek-4 (Devam)

8- Eğitim Düzeyi

Lisans öncesi

/ Lisans

/ Lisansüstü

9- Bakmakla Yükümlü Olduğu Birey Sayısı

10- Medeni hali

Evli

/ Bekâr

11- Eşiniz Çalışıyor mu?

Evet

/ Hayır

C- GENEL SORULAR

1- Eskişehir Masal Şatosu'nun bölgede yapılmasının buraya sunulan hizmetlerde bir hareketliliğe neden olduğu söylenebilir mi?

Evet

/ Hayır

2- Eskişehir Masal Şatosu'nun kurulmasıyla işletmeniz açısından veya bireysel olarak sizde ne tür değişiklikler gerçekleşti?

Olumlu değişiklikler oldu

/ Değişiklik olmadı

/ Olumsuz değişiklikler oldu

3- Sizce Eskişehir Masal Şatosu'nun yapılmasından sonra bölgedeki benzer ticari işletmeler için değişiklikler yaşandı mı?

Olumlu değişiklikler oldu

/ Değişiklik olmadı

/ Olumsuz değişiklikler oldu

4- Eskişehir Masal Şatosu'nun yapılmasından sonra bölgedeki ticari işletme sayısında artış oldu mu?

Evet

/ Hayır

5- Yaşadığınız alanlarda Eskişehir Masal Şatosu'nun yapılmadan önceki eski durumuyla şimdiki durumu arasında bir farklılıktan bahsedebilir misiniz?

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Kuş, Yasin
Doğum yılı ve yeri : 1988-Eskişehir
Telefon (İş) : 0(222) 226 1040
E-mail : ykus@ilbank.gov.tr

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Gazi Üniversitesi SBE	28.03.2018
Lisans	Gazi Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi	04.06.2012
Lise	Eskişehir Salih Zeki (YDA) Lisesi	15.06.2006

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2014-Halen	İller Bankası A.Ş.	Uzman Yardımcısı

Yabancı Dil

İngilizce

Yayımlar

-

İL BANK
TÜRKİYE'NİN YAPICI GÜCÜ